

NIEUWE ENERGIE!



JAARVERSLAG



Natuurmonumenten

2012

INHOUD

Voorwoord	3
Natuurmonumenten in feiten & cijfers	4

1 BEHEREN

1.1 Inleiding	6
1.2 Nieuwe hectares natuur verwerven	10
1.3 Nieuwe en bestaande natuur inrichten	12
1.4 Cultuurhistorie versterken	13
1.5 Hoge natuurkwaliteit behouden	14
1.6 Beheren en verwerven in de toekomst	15

2 BEÏNVLOEDEN

2.1 Inleiding	19
2.2 Actuele campagnes en projecten	22
2.3 Doorlopende lobbythema's	23
2.4 Invloed en samenwerking over de grens	25
2.5 Beïnvloeden in de toekomst	26

3 BETREKKEN

3.1 Inleiding	30
3.2 Het tweede jaar van het Nieuwe Natuurmonumenten	31
3.3 De kracht van OERRR	33
3.4 Organisaties en bedrijven boeien en binden	34
3.5 Betrekken in de toekomst	37

4 BESTUREN

4.1 Inleiding	41
4.2 Verantwoordingsverklaring	41
4.3 Inzet van het bestuur	43
4.4 De verenigingsraad	47
4.5 Dertien actieve districtscommissies	48
4.6 Werken bij Natuurmonumenten	49
4.7 Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen	53
4.8 Besturen in de toekomst	54

5 RISICOMANAGEMENT

5.1 Beheer en beleid	57
5.2 Financieel en juridisch	58
5.3 Reputatie	59
5.4 Operationele factoren	59
5.5 CBF-keurmerk en FSC-certificaat	59
5.6 Risicomanagement in de toekomst	59

NATUURMONUMENTEN FINANCIEEL

6 Financiële resultaten en beleid	62
7 Jaarrekening 2012	67
8 Begroting 2013 en Financieel Meerjarenplan 2013-2018	106
Colofon	110

Natuurbescherming. Sinds 1905.

Natuurmonumenten beschermt 355 natuur-gebieden en 470 rijksmonumenten. Overal in Nederland. Voor iedereen. Dat doen we sinds 1905 met steun van leden en donateurs, vrienden, vrijwilligers en bedrijven. *Steun is nodig. Juist nu.* [Kijk op Natuurmonumenten.nl](http://Natuurmonumenten.nl).

Natuurmonumenten
Postbus 9955
1243 ZS 's-Graveland
T (035) 655 99 11

*Dit jaarverslag is op zaterdag 20 april 2013
goedgekeurd door de verenigingsraad van
Natuurmonumenten.*



Natuurmonumenten voert het CBF-keurmerk voor erkende goede doelen, uitgegeven door het Centraal Bureau Fondsenwerving. Dit is een keurmerk voor adequaat toezicht op het bestuur, het beleid, de bestedingen, de fondsenwerving en de verslaglegging van Natuurmonumenten.

VOORWOORD

In 2012 bouwde Natuurmonumenten gemotiveerd verder aan een nieuwe organisatie. 'Het Nieuwe Natuurmonumenten' wil onafhankelijker van de overheid opereren, spreekbuis en beweging zijn van mensen met hart voor de natuur, opkomen voor alle natuur in Nederland en met ondernemerschap zelf meer geld verdienen. Over de eerste resultaten, leest u in dit jaarverslag.

In 2012 presenteerde Natuurmonumenten het Meerjarenplan 2013-2018, waarin de nieuwe ambities zijn uitgewerkt in duidelijk omschreven en meetbare doelen. Ook zag een nieuwe Natuurvisie het licht. Het Lenteakkoord zorgde in politiek opzicht voor wat lucht. Zo was er voor de Nederlandse natuur 200 miljoen extra beschikbaar. Hoopgevend was vooral de toonzetting in het nieuwe regeerakkoord. Daarin wordt de natuur niet langer gezien als sta-in-de-weg maar als sector die een bijdrage levert aan economisch herstel.

Natuurmonumenten heeft zich de afgelopen jaren nooit uit het veld laten slaan. In een onzekere tijd ontstond zelfs een uniek plan dat winst oplevert voor de natuur, voor recreatie en voor de regionale economie: de Marker Wadden. Met steun van de Nationale Postcode Loterij en twee ministeries is al 45 miljoen euro beschikbaar voor natuureilanden in het Markermeer.

Boven verwachting was de belangstelling voor ons kinderinitiatief OERRR. Eind 2012 hadden maar liefst 65.000 ouders hun kinderen hiervoor aangemeld. Natuurmonumenten kon het jaar afsluiten met 732.000 leden en donateurs. Dat was voor het eerst sinds jaren een bescheiden winst.

Het was een goed jaar voor Natuurmonumenten.

Hans Wijers, voorzitter

Marc van den Tweel, algemeen directeur



NATUURMONUMENTEN IN FEITEN & CIJFERS

Historie

1906:

Naardermeer eerste beschermde natuurgebied

1905:

*Oprichtingsvergadering
in Artis Amsterdam*

1927:

Natuurmonumenten richt Provinciale Landschappen op

1970:

Initiatiefnemer Provinciale Milieufederaties

2011:

Begin van het 'Nieuwe Natuurmonumenten'

Achterban in 2012

732.000 leden en donateurs

65.000 aangesloten 'OERRR-kinderen'

14.551 Facebookvrienden

48 twitterende boswachters met 33.773 volgers

470.000 unieke websitebezoekers in december 2012

22 bedrijfspartners

Gebieden en gebouwen in 2012

355 natuur- en cultuurlandschappen

104.045 hectare gebied in beheer

3.200 bouwwerken, waarvan 470 rijksmonumenten

10 regionale bezoekerscentra

Honderden recreatieroutes

Tientallen natuurspeelplaatsen

Financiën in 2012

Inkomsten: **€117,3 miljoen**

Bestedingen: **€112,9 miljoen**

Bestuur, personeel en organisatie in 2012

Onafhankelijke vereniging met

13 districtscommissies

9 onbezoldigde bestuursleden en

3 directieleden

704 vaste medewerkers

3.800 vrijwilligers en **3.400** collectanten

6 regiokantoren en **één** centraal kantoor



BEHEREN

NATUUR, LANDSCHAP EN HISTORISCHE GEBOUWEN GOED BESCHERMEN

1 BEHEREN

Natuurmomenten beschermt 104.045 hectare natuur en 3.200 historische bouwwerken in 355 Nederlandse natuurgebieden. Om dit erfgoed veilig te stellen, lanceerde de vereniging in 2012 plannen voor meer eigen inkomsten. We presenteerden een nieuwe Natuurvisie en een nieuw Meerjarenplan, evalueerden het gebouwenbeheer en toetsten in 39 gebieden de natuurkwaliteit. Daaruit bleek dat natuurherstel door goed natuurbeheer voor aardige verrassingen zorgt.

1.1. Inleiding

‘Whoeoemp..., Whoeoemp.’

Boswachter Jacob de Bruin kon z’n oren niet geloven.

Een roerdomp midden in het gloednieuwe natuurgebied De Onlanden? Het kon haast niet anders, want het ‘stoombootgeluid’ van deze onzichtbare moerasvogel is onmiskenbaar.

Het net ingerichte natuurgebied vlak bij de stad Groningen had zich in januari al bewezen door overvloedig water op te vangen. Nu was het dus ook gelukt de kieskeurige roerdomp aan te trekken. Geweldig!

Jacobs enthousiasme was groot. Hij plaatste direct een tweet en stuurde een foto naar Facebookpagina De Onlanden. De uren daarna hoorde hij nog regelmatig het bassige ‘Whoeoemp’ van die eerste roerdomp. Zijn waarneming werd bijna ‘trending topic’ op social media.

Natuurherstel overal zichtbaar

Ook elders was in 2012 spectaculair natuurherstel zichtbaar. In de Vlietlanden (ZH) werd voor het eerst de wilde orchidee moeraswespenorchis gezien. In het Drentse en Friese Fochtelöerveen broedden een jaar na een grote veenbrand alweer vier paren kraanvogels, die allemaal jongen kregen. In november streken drie zeearenden neer op natuureiland Tiengemeten in het Haringvliet.

Ook de bever rukte op en komt nu zelfs voor in de Hedelse Bovenwaard in de Maasuitwaarden. Bijzondere insecten zoals het landkaartje en de zuidelijke keizerlibel lieten zich zien in het Zwanenwater (NH) en bij Huis ter Heide (NB).



Ondernemerschap volop in ontwikkeling

De nieuwe afdeling Ondernemen en Bedrijfsontwikkeling ontwikkelende in 2012 nieuwe producten voor meer eigen inkomsten. Met het oogsten van haardhout en biomassa verhoogt Natuurmonumenten de opbrengst uit eigen bezittingen. Via nm.nl/haardhout verkochten we de nodige kisten FSC-hout, onder meer uit het Flevolandse Harderbos. Riet en snoeiafval is verkocht als grondstof voor energieopwekking. Ook verhuurden we meer gebouwen en vergaderlocaties in de natuur. In navolging van Engeland en Duitsland is gekeken naar geschikte locaties voor ‘natuurbegraven’. Het aantal horecavoorzieningen en vakantiewoningen is uitgebreid. Voor de exploitatie van vakantiewoningen is gezocht naar een formule onder de vlag van Natuurmonumenten. Het ontwikkelen van ondernemerschap ging ook over het bedingen van kortingen. Op bijvoorbeeld juridisch advies en cursussen door externe specialisten.

1 BEHEREN

Bezuinigingen van 70% naar 50%

Ondanks deze tastbare successen zit de natuur de laatste jaren in de hoek waar de klappen vallen. De Rijksoverheid bespaart flink op de natuur. De bezuiniging van het kabinet-Rutte I van 70% is vorig jaar weliswaar teruggebracht naar 50%, maar blijft fors. Positief is dat het kabinet-Rutte II de ambitie heeft uitgesproken het nationale natuurnetwerk EHS inclusief verbindingen af te maken, maar daar meer tijd voor te nemen. Toch blijft het hoogst onzeker of er in de toekomst genoeg geld beschikbaar is voor natuurbescherming. Die constatering kostte Natuurmonumenten de afgelopen jaren de nodige hoofdbreken. Want wat te doen bij politieke tegenwind, forse bezuinigingen en een economische impasse?

Het Nieuwe Natuurmonumenten

Wij denken een antwoord gevonden te hebben in 'het Nieuwe Natuurmonumenten': een organisatie die nuchter en zakelijk zorgt voor de broodnodige inkomsten en die het publiek met fascinatie en verwondering weet te boeien voor bijzondere natuurfenomenen en historische bouwwerken. Het Nieuwe Natuurmonumenten wil onafhankelijker van de overheid opereren, spreekbuis en beweging zijn van mensen met hart voor de natuur, opkomen voor alle natuur in Nederland en met ondernemerschap zelf meer geld verdienen voor natuurbescherming. In 2012 bouwden we gemotiveerd verder aan een nieuwe organisatie. Want de overheids-bezuinigingen en de gevolgen van de financieel-economische crisis lijken verstrekkend.



Ecoduct bij natuurgebied Planken Wambuis langs de A12

Afdeling Ondernemen van start

Begin 2012 is daarom gestart met de nieuwe afdeling Ondernemen en Bedrijfsontwikkeling. De afdeling lanceert en evalueert projecten waarmee de vereniging de inkomsten kan vergroten. Bijvoorbeeld door de eigen gebieden en gebouwen beter te benutten. Hoewel er prima resultaten zijn geboekt ([zie kader op pagina 6](#)), temperden betrokkenen te hooggespannen verwachtingen. Zelfs in de meest optimistische scenario's kan Natuurmonumenten het beheer van 355 natuurgebieden en 3.200 bouwwerken nooit geheel uit eigen inkomsten en fondsenwerving bekostigen. Nationaal erfgoed zal altijd afhankelijk blijven van de overheid, naast steun van leden, bedrijfspartners en goededoelenloterijen.

200 miljoen extra voor natuur

Het goede nieuws was dat het Subsiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL) duurzaam beheer van bestaande natuur vooralsnog garandeert. Daar is door Natuurmonumenten en collega-organisaties hard voor geknokt. Maar de extra 200 miljoen euro voor natuur uit het Lenteakkoord en de structurele toezegging in het regeerakkoord, is slechts een pleister op de wonde. Het bedrag is een verstandige handreiking, maar allesbehalve toereikend voor herstel van natuurlijke processen in robuuste, veerkrachtige, toekomstbestendige natuur met een rijke biodiversiteit. Daar komt bij dat er eind 2012 grote onzekerheid heerste over provinciale aankoopsubsidies voor de afronding van het nationale natuurnetwerk EHS.

1 BEHEREN

Volop nieuwe recreatievoorzieningen

Natuurmonumenten is er niet alleen voor dieren en planten. Recreanten zijn overal in Nederland welkom en maken dagelijks gebruik van onze excursies, fiets- en vaarroutes, wandelpaden uitkijkpunten en bezoekerscentra. In 2012 zijn veel nieuwe recreatievoorzieningen aan het aanbod toegevoegd. Het aantal digitale smartphoneroutes steeg flink.

In het **Groningse Kardingse** konden omwonenden voor het eerst een veldboekje wilde bloemen plukken in 'de plukweide'. Ook is de toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers verbeterd. In het nieuwe **natuurgebied De Onlanden (Gr.)** zijn de eerste paden, bruggen en uitkijkpunten gerealiseerd. **Nationaal Park Dwingelderveld** lanceerde de eerste nachtwandelroute. Fluorescerende bordjes wijzen nachtwandelaars de weg.

Natuurgebied Naardermeer (NH) kreeg een 360 graden-app. Ook is de QR-route Historisch Naardermeer in gebruik genomen. In april werd het verbouwde **bezoekerscentrum Gooi en Vechtstreek** geopend.

In **Gelderland** zijn in het **Bergherbos** onder andere een parkeerplaats en paden opgeknapt. Het **Beekbergerwoud** is verrijkt met een Beleefpad. Ook is een schaapskooi geopend bij het **Grote Veld** bij Lochem. Bezoekers zijn welkom op Lammetjesdagen.

Het **Utrechtse landgoed Haarzuilens** opende voor kinderen een Waterpretpad.

Op natuureiland **Tiengemeten (ZH)** is het 4,5 hectare grote natuurspeelplaats **Speelnatuur** geopend. Ook een 'audiostruintoer' werd in gebruik genomen.

Nationaal Park Loonse en Drunense Duinen in Noord-Brabant kreeg er een nieuw uitzichtpunt bij, dat toegankelijk is voor rolstoelgebruikers.

Bezoekerscentrum **Brunsummerheide in Limburg** biedt kinderen nu ook een avontuurlijk Huttenbos.

Het **Zeeuwse Zwaakse Weel** is een mooi wandelpad rijker.



1 BEHEREN

355 Natuurgebieden
104.045 hectare natuur
in rood aangegeven



Totaal aantal hectares 2012 en totaal aantal hectares per natuurtype.

	Opp (ha)
Grootschalige dynamische natuur	19.771
Rivieren	77
Beken en bronnen	38
Stilstaande wateren	6.776
Moerassen	3.118
Voedselarme venen en vochtige heiden	5.071
Droge heiden	3.794
Open duinen	3.960
Schorren of kwelders	380
Vochtige schraalgraslanden	2.379
Droge schraalgraslanden	173
Rijke graslanden en akkers	13.028
Vogelgraslanden	4.049
Vochtige bossen	5.279
Droge bossen	20.764
Bossen met productiefunctie	1.602
Cultuurhistorische bossen	584
Overige gronden	2.580
In beheer bij andere TBO	4.022
Landschapselementen	1.217
Nog om te vormen naar natuur	5.383
Eindtotaal	104.045

1 BEHEREN

1.2 Nieuwe hectares natuur verwerven

Ondanks maatschappelijke tegenwind en ambitieuze nieuwe doelstellingen blijven onze kerntaken fier overeind. Ook in 2012 is daarom hard gewerkt aan het verwerven, inrichten en duurzaam beheren van natuurgebieden en cultuurhistorische landschappen.

Natuurmonumenten beheerde eind vorig jaar 104.045 hectare natuur. Die oppervlakte bestaat uit gebieden die Natuurmonumenten in eigendom heeft, gebieden in erfpacht en terreinen van derden die wij voor onbepaalde tijd beheren. Het areaal daalde licht ten opzichte van 2011 (toen 104.094 hectare). De voornaamste reden is het beëindigen van enkele grote beheerovereenkomsten. Zo is in het Noord-Brabantse natuurgebied Groote Meer in goed overleg een overeenkomst met een particuliere eigenaar vervallen. De familie gaat het landgoed zelf beheren. De beheerovereenkomst omvatte ruim 351 hectare. In Limburg bestond voor een aantal natuurterreinen een raamovereenkomst met diverse gemeenten, vooruitlopend op mogelijke erfpacht. Na bestuurlijke discussies is de erfpachtovereenkomst er niet gekomen. Hierdoor is ruim 152 hectare uit het beheer weggefallen.

Aankoopdoelstelling bijgesteld

De aankoopdoelstelling voor 2012 was met 250 hectare de helft lager dan in 2011. Het naar beneden bijstellen was een reflex op de politieke en maatschappelijke realiteit. Het verwerven van nieuwe natuurgronden is complexer dan voorheen. De cofinanciering bij natuuraankopen verschilt per provincie. Steeds vaker maken we gebruik van alternatieve verwervingsconstructies. Zo benutten we vaker Europese LIFE+-financiering en mogelijkheden binnen het Klimaatbufferprogramma. Daarnaast wordt regelmatig grond in erfpacht en beheer aan Natuurmonumenten gegeven en vinden vaker grondruilingen plaats. Toch lukte het Natuurmonumenten met 267 hectare aangekochte grond de bijgestelde aankoopdoelstelling ruim te halen.



Nieuwe natuur in klimaatbuffers

Natuurontwikkeling is een vast onderdeel geworden bij de realisatie van klimaatbuffers. Waar water de ruimte krijgt, is vaak ook overheidsgeld beschikbaar voor natuurontwikkeling. Dat deze functiecombinatie van waterveiligheid en nieuwe natuur prima werkt, bleek begin januari toen de stad Groningen de voeten droog hield. Overvloedig hemelwater werd opgevangen in het nieuwe natuurgebied annex klimaatbuffer De Onlanden.

Dankzij de realisatie van natuurlijke klimaatbuffers kon Natuurmonumenten in 2012 enkele bijzondere aankopen bijschrijven. Zo is voor **Rivierklimaatpark IJsselpoort (Gld)** 20 hectare grond verworven en is de **Harger- en Pettemerpolder (NH)** met 7 hectare uitgebreid. De verwachting is dat Natuurmonumenten de komende jaren meer natuur in klimaatbuffers gaat beheren.

1 BEHEREN

Bijzondere aankopen in 2012

De Krang in Limburg

In februari kocht Natuurmonumenten met eigen middelen 12 hectare bos in het Limburgse natuurgebied De Krang. De inzet van eigen middelen was nodig omdat de provincie de subsidieregeling had ingetrokken. De bospercelen grenzen aan de Leukerbeek. De oevers van de beek zijn net als vroeger weer overloopgebied en moeraszone waar een mooie overgang ontstaat van droog bos naar nat beekdal. Met de aankoop is een groter aaneengesloten natuurgebied ontstaan.

De Koppenwaard in Gelderland

In oktober verwierven we ongeveer 10 hectare grasland en een boomgaard op het terrein van de voormalige Gelderse steenfabriek De Koppenwaard. De Koppenwaard is deel van Rivierklimaatpark IJsselpoort, een belangrijke klimaatbuffer met Natura 2000-status. Er is ruimte voor droge hardhout-oibossen, stroomdalgraslanden en glanshaverhooiland. De financiering en de inrichting kwam tot stand dankzij het LIFE+-project Floodplain Development en de Nationale Postcode Loterij.



De Krang in Limburg

1 BEHEREN

1.3 Nieuwe en bestaande natuur inrichten

In 2012 zijn 34 inrichtings- en herstelprojecten afgerond. Daarnaast zijn 53 projecten opgestart. Met natuurherstelwerk verhogen we de natuurkwaliteit. Door bijvoorbeeld graslanden af te graven en het waterpeil te verhogen. Zo creëren we voor bijzondere flora en fauna gunstige milieu-omstandigheden. Ook proberen we natuurgebieden met elkaar te verbinden, zodat dieren en planten de ruimte krijgen.

Voorbeelden van inrichtingsprojecten in 2012

- Het omvangrijke stuifzandherstelproject in Natura 2000-gebied **Nationaal Park Loonse en Drunense Duinen (NB)** naderde eind 2012 zijn voltooiing. Herstel van het karakteristieke stuifzand- en heidelandschap is gefinancierd door de provincie en het LIFE+-programma van de EU.
- In de **Kievitslanden (Fl.)** is met dank aan de provincie 180 hectare (dotterbloem)graslanden, bloemrijk rietland met sloten en poelen gerealiseerd. Het gebied is nu ook geschikt voor weidevogels. Tevens zijn maatregelen getroffen ter verbetering van de waterveiligheid.
- Verder zijn projecten voltooid in **Polder Noord-Kethel (ZH)**, **'t Klooster in De Wieden (Ov.)** en **Onderlaatsse Laak (Gld)**.



Omwonenden praten mee

Het Nieuwe Natuurmonumenten wil een beweging zijn van mensen met hart voor de natuur. Ook wil de vereniging de nationale spreekbuis zijn van alle natuurliefhebbers. Dat lukt alleen als we mensen boeien en binden. Om dit te bereiken vragen we omwonenden van natuurgebieden met ons mee te denken en mee te beslissen over de inrichting van natuurgebieden.

Na een jaar samenwerken presenteerden omwonenden in 2012 een Natuurvisie voor het Mantingerveld (Dr.). Ruim 31.000 Vinex-huishoudens rondom Utrecht ontvingen in april een enquête over landgoed Haarzuilens. De beheereenheid Flevoland werkte met inwoners van de provincie aan het Toekomstbeeld voor het Voorsterbos. Voor het Flevolandse gebied Harderhoek lanceerde het beheerteam vier korte YouTube-filmpjes over de beheervisie. Doel: reacties uit de omgeving uitlokken. Samenwerking met omwonenden is ook gezocht voor natuurgebied Ruygeborg vlak bij Bezoekerscentrum Nieuwkoopse Plassen. Om mensen bij het gebied en de gebiedsplannen te betrekken worden informatieavonden en gratis wandelexcursies gegeven. Medewerkers van Natuurmonumenten wisselen ervaringen uit om van elkaar te leren over succesvol samenwerken met belanghebbenden. Ook werken we samen met 3.800 vrijwilligers. Die zijn onmisbaar geworden voor natuurbeheer en de bezetting van onze bezoekerscentra.

1 BEHEREN

1.4 Cultuurhistorie versterken

De vereniging beheert 3.200 cultuurhistorische bouwwerken, waarvan 470 rijksmonumenten. Ook zorgen we goed voor landgoederen en cultuurhistorische landschapselementen. Natuurmonumenten reserveert geld voor restauratie en onderhoud en benut externe financieringsbronnen, zoals de Instandhoudingssubsidies voor Rijksmonumenten.

Evaluatie gebouwenbeheer

Lange tijd stond het gebouwenbeheer in de schaduw van het natuurbeheer. Daarom is het gebouwenbeleid vorig jaar grondig geëvalueerd. Hoofdconclusie is dat door het wegwerken van achterstallig onderhoud het gebouwenbeheer al is verbeterd. Ook is met extra geld, beter beleid en extra personeel nu meer aandacht voor gebouwen. Bouwkundigen, rentmeesters en een cultuurhistoricus kijken vanuit drie invalshoeken naar nieuwe opgaven. Toch is verdere professionalisering nodig. Zo kunnen we nog voor veel gebouwen een herbestemming zoeken. Vanaf 2013 zal dit een van de taken zijn van de op te richten afdeling Gebouwenbeheer. Ook wordt een kwaliteitssystematiek ontwikkeld om onderhoud en restauraties beter te kunnen beoordelen.

Veel werk verzet op de landgoederen

In het 'Jaar van de Buitenplaatsen' is voor landhuis Oud Groevenbeek de weg vrijgemaakt voor erfgoedlogies. De verbouwing start in 2013. In de tuin van Kasteel Eerde verrees vorig jaar de nieuwbouw van een internationale school. De bel-etage van het monument kwam vrij voor



Landhuizen openen hun deuren, zoals hier op landgoed Eerde

publieksactiviteiten. Ook is hard gewerkt aan het Herstelplan 's-Gravelandse Buitenplaatsen.

Nieuw: de Cultuur Monumenten Maand

Om bijzondere gebouwen beter zichtbaar en beleefbaar te maken, organiseert Natuurmonumenten in mei en september de Cultuur Monumenten Maand. Vele tientallen cultuurhistorische locaties openden hun deuren. Kastelen, hoeves, forten, watermolens, duiventorens, schuren en zelfs een

monumentaal hondenhek waren vrij te bezichtigen.

In het Jaar van de Buitenplaatsen was er ook op landgoederen veel te ontdekken en te genieten. Zo gingen kasteel Eerde, landgoed Hackfort en veel landhuizen op de 's-Gravelandse Buitenplaatsen open voor publiek. Uit onderzoek door TNS NIPO, dat Natuurmonumenten in augustus presenteerde, bleek dat 91 procent van de Nederlanders vindt dat erfgoed goed beschermd moet blijven. [Lees hier over samenwerking met de overheid >>](#)

1 BEHEREN

1.5 Hoge natuurkwaliteit behouden

Herstel van natuurlijke processen en het behouden en herstellen van de soortenrijkdom zijn de basis van natuurbeheer. Verworven gronden richten we opnieuw in, we verbeteren de waterhuishouding, dringen meststoffen terug, maaien en voeren af, plaggen en begrazen. Trendontwikkelingen in flora en fauna volgen we op de voet door met beheermedewerkers en vrijwilligers de soortenrijkdom te inventariseren.

Aanvullend specialistisch onderzoek besteden we soms uit. Voor analyse van gegevens is er uitwisseling met de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). Ook is er overleg met de collega-terreinbeheerders, provincies en andere instellingen. Tevens initiëren we nieuwe methoden en technieken die de kwaliteit van ons werk verhogen, of nemen die over, zoals CMSi (*onder*).

Nieuw Handboek beheercyclus

Natuurbeheer is onder invloed van overheden de afgelopen decennia steeds technischer en complexer geworden. Er is hard gewerkt om samen met andere beheerders te komen tot eenvoudige taal waarin het gaat over doelen, kwaliteitscriteria en volgsystemen (monitoring). We zijn trots dat dit is gelukt! Er kan nu efficiënter en effectiever gewerkt worden. We kunnen de natuurkwaliteit nu exacter bepalen, vergelijken en in de tijd volgen. Deze veranderingen zijn verwerkt in het geheel vernieuwde Handboek beheercyclus. Die cyclus bestaat uit een Natuurvisie met een looptijd van 18 jaar waarin natuurdoelen zijn vastgesteld, een meerjarenplan voor



39 Kwaliteitstoetsen in 2012

Veldboeket plukken kan weer

Jaarlijks onderzoekt Natuurmonumenten hoe effectief natuurbeschermingsmaatregelen zijn. In 2012 zijn 39 kwaliteits-toetsen vastgesteld. In veel natuurgebieden is vooruitgang geboekt met het omvormen van eentonige agrarische cultuurgraslanden naar kruiden-, bloemen- en faunarijke gebieden. In Karding (Gr.) plukten omwonenden voor het eerst weer een veldboeket!

Karding (Gr.)

In dit jonge natuurgebied treden snel veranderingen op. De voormalige agrarische graslanden worden snel bloemrijker. Vorig jaar plukten recreanten voor het eerst weer een veldboeket in de 'plukweide'. Een combinatie van extensief graslandbeheer, begrazing en bosrandbeheer zorgt ervoor dat het gebied zich ontwikkelt in de richting van het gewenste parklandschap. Het optreden van essentaksterfte in het jonge bos is vooralsnog geen probleem, maar draagt juist bij aan een natuurlijke ontwikkeling.

Beneden-Dinkeldal (Gld)

Inmiddels is hier 76 hectare grond verworven, maar door het versnipperde eigendom zijn veel doelstellingen nog niet te realiseren. Waar mogelijk is met interne maatregelen de waterhuishouding verbeterd. Maïsakkers zijn omgezet naar weidevogelgraslanden en het aantal weidevogels is dan ook toegenomen. Beneden-Dinkeldal is het laatste weidevogelgebied van Twente. [Bekijk hier de overige 37 toetsen >>](#)

1 BEHEREN

maatregelen, een plan voor monitoring en een kwaliteitstoets die om de zes jaar wordt uitgevoerd om te evalueren of natuurdoelen zijn gehaald.

Door de introductie van het computersysteem Conservation Management System international (CMSi) zijn de doelen en maatregelen nu op een uniforme wijze digitaal en in de tijd vastgelegd. Het uit Engeland afkomstige CMSi is in 2012 met andere natuurbeheerders verder ontwikkeld. Natuurmonumenten is als eerste Nederlandse organisatie gestart met het gebruik ervan.

Drie hoofdthema's in nieuwe Natuurvisie

Vorig jaar verscheen de nieuwe Natuurvisie Natuur en Landschap in 2040. Hierin schetst de vereniging drie hoofdthema's voor de komende decennia. Het eerste thema is behoud, herstel en ontwikkeling van karakteristieke natuurlijke landschappen. Thema twee draait om de rol van natuur en landschap bij het oplossen van klimaat- en duurzaamheidsvraagstukken. Het derde thema overkoepelt de eerste twee en gaat over het verbinden van mensen met de natuur. [Lees verder >>](#)

Evaluaties en specifieke maatregelen

Periodiek evalueert Natuurmonumenten het natuurbeheer. Ook zorgen we soms voor specialistische beheermaatregelen. [Lees hier meer >>](#)

1.6 Beheren en verwerven in de toekomst

Voor behoud, herstel en ontwikkeling van karakteristieke natuur zal Natuurmonumenten zich meer richten op het landschap. Natuurlandschappen en cultuurlandschappen komen centraal te staan. De vereniging streeft naar de realisatie van completere landschappen, ook buiten de eigen terreinen. Omwille van de schoonheid en het behoud van de soortenrijkdom, maar ook omdat het landschap beter aansluit bij de belevingswereld van recreanten, natuurliefhebbers en omwonenden.

Het beheer van onze landschappen gaan we verbinden aan 'functiecombinaties'. Naast leefomgeving van waardevolle en fascinerende dieren en planten, heeft het landschap meerwaarde voor recreatie, een goede gezondheid, als klimaatbuffer, motor voor de regionale economie en inkomstenbron voor natuurbeheer.

Een belangrijk uitgangspunt blijft de realisatie van het nationale natuurnetwerk EHS. Maar verwerving van EHS-grond is straks eerder sluitstuk dan startpunt van landschapsbescherming en volgt pas na een eensgezinde visie op het gewenste beheer. Nieuw wordt ook dat wij ervoor open staan dat andere terreinbeherende organisaties deze EHS-gronden kunnen beheren. Behoud van natuur en herstel van biodiversiteit blijft, net als bij de oprichting van de vereniging in 1905, het alles overkoepelende uitgangspunt van ons werk.



Het Fochteloërveen



Moeraswespenorchis

3 VRAGEN AAN

Roel Posthoorn,
projectdirecteur
Marker Wadden

Met Marker Wadden creëert Natuurmonumenten in het Markermeer een archipel van natuureilanden met weergaloze natuur. Met 15 miljoen uit het Droomfonds van de Nationale Postcode Loterij en 30 miljoen van twee ministeries is er al 45 miljoen voor beschikbaar.

Hoe is het plan voor Marker Wadden ontstaan?

"De natuurkwaliteit in het Markermeer gaat door slibvorming al jaren achteruit. Natuurmonumenten heeft Marker Wadden bedacht als oplossing. Het plan lost het slibprobleem op, zodat de natuur zich kan herstellen. Er ontstaat tegelijkertijd een prachtig natuurgebied."

Waar ligt de focus in 2013?

"Om het budget van 75 miljoen voor de eerste fase rond te krijgen, zijn we nog in gesprek met verschillende partijen. Voor we starten, moeten we de nodige wettelijke procedures doorlopen. In 2013 draait het om: uitwerken van de techniek en het ontwerp, keihard werken aan procedures en aansluiting zoeken. Natuurmonumenten heeft Marker Wadden als initiatiefnemer neergezet. Nu moet het ook een project worden van de provincies, het Rijk, de vrijetijdssector en het bedrijfsleven."

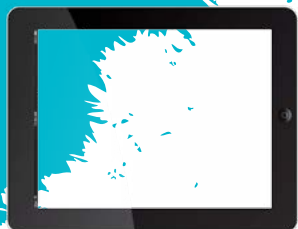
Waarom zouden waterbouwbedrijven zich moeten aansluiten?

"Dit is een prachtig werk om te maken. Onderzoekers en ingenieurs denken op technisch vlak al volop mee. Marker Wadden kan zich ontwikkelen als 'showcase' met internationale uitstraling. Vanuit alle windstreken wordt al nieuwsgierig meegekeken."

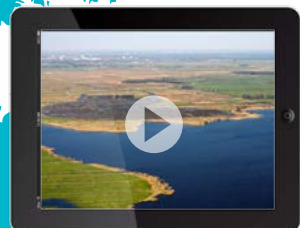




**Het Flevolandse
Harderhoek lanceerde
Natuurmonumenten vier
korte YouTube-filmpjes**



**Natuurmonumenten
YouTube-kanaal**



**Het Groningse
natuurgebied
De Onlanden**

**Film van Luc
Enting over
Nationaal Park
Loonse en
Drunense Duinen**

**Voornes Duin
Onderhoudswerk
herstelt de variatie**

**Herstelplan
's-Gravelandse
Buitenplaatsen**

Download de Natuurroute-app

Cultuur Monumenten Maand in Mei
bij Natuurmonumenten

Helpt Nederlanders wil betalen
voor cultuurhistorie

Startsein voor kraanvogelresort

Natuurontwikkeling in
De Reijerscamp

Marker Wadden:
droomplan wordt mogelijk



Volg Agmar van Rijn

Nederlanders trots op cultuurhistorisch erfgoed!
Maar liefst 91 procent wil steunen.



BEÏNVLOEDEN

NATUURBESCHERMING POLITIEK VERANKEREN

2 BEÏNVLOEDEN

Het was een tumultueus jaar voor het Nederlandse natuurbeleid. Na de val van het kabinet had Natuurmonumenten de handen vol aan het beïnvloeden van het Lenteakkoord en partijprogramma's en aan het schrijven en presenteren van formatiedossiers. Ook de Wet Natuur en de nieuwe regierol van de provincies streden om aandacht.

2.1 Inleiding

De kabinetscrisis in april kwam als een verrassing. Op de Natuurmonumenten-afdeling Extern Beleid verdwenen de jaar- en activiteitenplanningen prompt in de prullenbak. De tactiek om natuurbeleid te beïnvloeden moest om. Na de moeizame periode onder staatssecretaris Henk Bleker, lag de toekomst plots weer open. Er kwamen verkiezingen en een kabinetsformatie aan. Er was werk aan de winkel. Ten eerste moesten we met collega-organisaties vat krijgen op het proces rond wat later het Lenteakkoord is gaan heten. Met succes, want de natuurbezuinigingen werden door een gelegenheids-coalitie met 200 miljoen teruggedraaid.

Het 10 puntenplan

Fase twee betrof de beïnvloeding van partijprogramma's. Het geluk hielp een handje mee. Al enige tijd was er in Den Haag een symposium gepland over de natuurwet. Samen met veertig collega-organisaties doopten we die bijeenkomst om en presenteerden we eensgezind een 10 puntenplan voor de partijprogramma's. Andere afspraken die maand droegen

bij aan de aandacht voor natuur: de Natuurmonumenten-verkiezing van de Groenste Politicus en het Voorjaarsforum, waar voorzitter Hans Wijers gedachten meegaf aan de politiek. Mede dankzij onze inzet leverden de meeste partijen programma's af die substantieel meer investeerden in natuur.

Verkiezingscampagne

Over de verkiezingscampagne die daarop volgde koesterde de natuurbeweging weinig illusies. De economische crisis zou dominant blijken. Aan natuur zouden weinig woorden vuilgemaakt worden. Wel zijn met politici van vrijwel alle grote partijen campagneactiviteiten in het veld georganiseerd. PvdA, D66 en GroenLinks kwamen langs in de splinternieuwe Gasterij bij het Naardermeer. Mona Keijzer van het CDA kookte op pumps heksensoep op de Wilde Buiten Dag. Esther Ouwehand van de PvdD mocht de 7.500e bezoeker van de natuurspeeltuin op Tiengemeten begroeten. En 'onze' Robbert Hijdra zeilde met de VVD langs de toekomstige Marker Wadden ([zie verder](#)). Doel: politici steviger te committeren aan de groene zaak.



Groenste Politicus 2012

Rik Grashoff (GroenLinks), Lutz Jacobi (PvdA) en Stientje van Veldhoven (D66) wonnen gezamenlijk de titel Groenste Politicus 2012. Bastiaan Ragas, ambassadeur van Natuurmonumenten, reikte de prijs uit op het Plein in Den Haag. Natuurmonumenten verkoos meerdere winnaars vanwege het voor de natuur uitzonderlijke en bewogen politieke jaar. "Alle drie de Kamerleden verdienen de prijs voor hun niet-aflattende inzet voor een beter natuurbeleid. Daarbij vormde hun gezamenlijke offensieve initiatiefwet Mooi Nederland een markant hoogtepunt", zei oud-algemeen directeur Jan Jaap de Graeff van Natuurmonumenten.

2 BEÏNVLOEDEN

Formatieperiode

Na de verkiezingen brak de formatieperiode aan. Met een goed voorbereid formatiedossier zijn we bij de onderhandelingsdelegaties langsgeslagen. Dat sloeg aan. Politici namen de teksten mee naar de formatiecircuits. In het weekend waarin WNF-directeur Van de Gronden en Staatsbosbeheer-topman Kalden in Trouw pleitten voor verregaande samenwerking tussen natuurorganisaties, ontstond veel onrust aan de onderhandelingstafel. De zaterdagkrant lag nog maar net op de mat of de telefoon ging over. Iemand uit het formatiegezelschap. Wat Natuurmonumenten eigenlijk vond van die suggesties uit Trouw. Maandag zouden asfalt en groen op het menu van de informateurs staan. Door snel te schakelen lag er zondag meteen een stevig advies. De teneur is terug te lezen in het coalitieakkoord, getiteld Bruggen Bouwen.

Wet Natuur controversieel verklaard

Nog voor de verkiezingen lukte het met steun van politieke partijen en de ANWB de voorbereidingen voor de nieuwe Wet Natuur controversieel te laten verklaren. Dat betekende dat het dossier pas in 2013 door een nieuw kabinet behandeld zou worden. Er was ineens meer tijd om een betere Wet Natuur voor te bereiden. Want ondanks enkele goede aanpassingen rond soortenbescherming (minder soorten vogelvrij verklaard) bleven er genoeg haken en ogen over. Zo was de noodzakelijke rust, ruimte en vrij uitzicht rond natuurgebieden in de Wet niet hersteld. Wordt vervolgd in 2013.



Op dinsdag 11 december overhandigde Natuurmonumenten aan Tweede Kamerleden 12.600 duimen omlaag tegen de Blankenburgtunnel.

Natuur naar de provincies

Door de regionalisering van natuurbeleidstaken verplaatste Natuurmonumenten de beleidsbeïnvloeding deels van Den Haag naar de provincies. De provincies bepalen sinds 2012 het natuurbeleid, verdelen de middelen en beslissen over de omvang van de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur. Waar de focus voorheen lag op beleidsbeïnvloeding in Den Haag, concentreren medewerkers Extern Beleid zich nu meer op de provincies. Ook het Interprovinciaal Overleg (IPO) is belangrijk geworden. Binnen de organisatie is een teamleider aangesteld die zaken bundelt die in meerdere provincies spelen. Bijvoorbeeld op het gebied van Subsidie-stelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL).

Protest tegen natuurafbraak Overijssel

Een visitekaartje liet Natuurmonumenten achter in Overijssel, waar we ons verzetten tegen de afbraak van het provinciale natuurbeleid. Provincie Overijssel wil 40% (9.000 hectare) van de geplande natuurgebieden schrappen die deel uitmaken van het provinciale natuurnetwerk EHS. Dit is van alle provincies de grootste bezuiniging op natuur. Natuurmonumenten riep provinciebewoners op gebruik te maken van het recht op het indienen van bezwaar (zienswijze). Verwacht wordt dat enkele duizenden mensen in de loop van 2013 gehoor zullen geven aan deze oproep.

2 BEÏNVLOEDEN

Reacties via internet

Niet iedereen was overigens te spreken over deze 'papieren tijger', bleek uit reacties op de website van Natuurmonumenten. Marcel Baars schreef: "We tikken als makke schapen in een select groepje een petitie via internet en hopen dat bestuurders daarvan onder de indruk raken." Waarop Susanne van Rootselaar mailde: "Ben het hier helemaal mee eens. Misschien moet Natuurmonumenten eens denken aan een ouderwetse 'live' protestactie tegen dit soort afbraakpartijen." Agrariër Arend Jan Booij vond het provinciebeleid juist top: "Wat is afbraak? De helft van het geplande komt er niet. Dat is geen afbraak, maar wat minder." Booij was het oneens met de inruilactie natuur voor landbouwgrond, omdat landbouwopbrengsten in zijn beleving de economie meer opleveren. Gelukkig kwamen er ook veel positieve reacties binnen.

Spreekbuis in de provincie

De commentaaroptie op de website van Natuurmonumenten (zie ook hoofdstuk 3 Betrekken) is een van de vele manieren waarmee de vereniging mensen meer bij de natuur en Natuurmonumenten wil betrekken. Een van de hoofdpijlers van het Nieuwe Natuurmonumenten is het vormgeven aan 'een spreekbuisfunctie' en het creëren van een 'beweging van mensen met hart voor natuur'. Dit kreeg vorig jaar extra cachet met onder meer een enquête en diverse regionale consultatierondes. Zo ontvingen 31.000 Vinex-huishoudens rondom Utrecht een vragenlijst over de toekomst van landgoed Haarzuilens. Die enquête markeerde het startpunt voor het opzetten van een 'community' van nieuwe 'vrienden' van Haarzuilens.

Omgeving betrekken bij natuurplannen

Ook regionale beheereenheden van Natuurmonumenten zetten hun beste beentje voor om de omgeving bij natuurplannen te betrekken. Bijvoorbeeld in Flevoland waar het Toekomstbeeld Voorsterbos en de Natuurvisie Harderhoek met omwonenden en geïnteresseerden zijn geformuleerd. De dertien regionale districtscommissies, samen het inspraakorgaan van de vereniging (zie hoofdstuk 4 Besturen), richtten zich eveneens nadrukkelijker op een bredere doelgroep van niet-leden zoals recreanten, agrariërs en stadsbewoners die binding hebben met natuurgebieden. Districtscommissies organiseerden vaker excursies en informatie- en discussieavonden voor omwonenden. Op een brainstorm over Haarzuilens, waaraan dc-Utrecht meewerkte, kwamen honderd geïnteresseerden af. Voor een dergelijke bijeenkomst is dat aanzienlijk.



Oranjetipje



Protest tegen de Blankenburgtunnel

2 BEÏNVLOEDEN

2.2 Actuele campagnes en projecten

In 2012 sprongen een actuele natuurcampagne en een bijzonder project eruit: 'Dikke duim omlaag' en Marker Wadden.

Dikke duim omlaag voor de Blankenburgtunnel

Eind 2012 is een nieuw hoofdstuk toegevoegd aan de campagne tegen de aanleg van de Zuid-Hollandse Blankenburgtunnel. Natuurmonumenten lanceerde de Facebook-campagne 'Dikke duim omlaag'. Doelstelling was zoveel mogelijk handtekeningen te verzamelen van tegenstanders. Op 10 oktober werden er liefst 33.000 aangeboden aan minister Schultz.



volg Roel Posthoorn

Vanmiddag overleg over financiering en uitvoering #MarkerWadden. Regeerakkoord biedt goede aanknopingspunten door inzet op #innovatie.



45 miljoen euro voor Marker Wadden!

Dankzij een bijdrage van 15 miljoen euro uit het Droomfonds van de Nationale Postcode Loterij kwam het project Marker Wadden in 2012 goed op gang. Marker Wadden is een uniek plan voor de aanleg van natuureilanden in het Markermeer. Op termijn realiseert Natuurmonumenten een landschap met schelprijfen, moerasbos, slikken, rietvelden en stukken open water die rijk zijn aan waterplanten, vissen en vogels. Marker Wadden zal veel recreanten trekken en die aanloop stimuleert de regionale economie. Eind 2012 werd duidelijk dat ook het Rijk zal investeren in de functiecombinatie natuurontwikkeling en het stimuleren van de regionale economie. Voor het benodigde budget van 75 miljoen euro richt Natuurmonumenten zich in 2013 onder meer op het bedrijfsleven en de provincies.

2 BEÏNVLOEDEN

2.3. Doorlopende lobbythema's

Nog steeds verhinderen watervervuiling en verdroging dat verdwenen planten en dieren terugkomen in onze natuurgebieden. De hoopgevende herstelprogramma's die waterschappen en Rijkswaterstaat begin 2010 hadden vastgesteld, hebben ernstig te lijden gehad onder de rigoureuze bezuinigingen van het kabinet-Rutte I. Natuurmonumenten heeft ook in 2012 hard gewerkt om de schade te beperken. Tevens werkten we in coalitieverband aan het verbeteren van de waterhuishouding.

Directe verkiezingen waterschappen veiliggesteld

Samen met de waterschapspartij Water Natuurlijk is in 2012 voorkomen dat de waterschapsbesturen niet meer direct door de burger worden gekozen, maar indirect door de gemeenteraden. Indirecte verkiezingen zouden de ondergang betekenen voor Water Natuurlijk. 'Groen' georiënteerde waterschapsbesturen zijn van groot belang. In een waterland als Nederland is de natuurkwaliteit sterk afhankelijk van een goede waterkwaliteit en een uitgebalanceerd peilbeheer.

Betere plannen voor Kaderrichtlijn Water

Natuurmonumenten maakte met andere organisaties bezwaar tegen bezuinigingen op en uitstel van kwaliteitsverbeteringen van rijkswateren. Minister Schultz lijkt dit probleem, in tegenstelling tot haar voorganger, nu op te pakken. Ze heeft de Kamer toegezegd nog vóór de zomer van 2013 met een oplossing te komen. Het kabinet is hierbij aangespoord door de Europese Commissie die uitstel van maatregelen afwijst.



Soortenonderzoek in natuurgebied Swartbroek

2 BEÏNVLOEDEN

Werken aan Natuurlijke Klimaatbuffers

De Coalitie Natuurlijke Klimaatbuffers, een samenwerkingsverband van Ark, Vogelbescherming Nederland, Waddvereniging, Staatsbosbeheer, WNF en De12Landschappen, is met anderhalf jaar verlengd. Samen staan we sterker om het concept natuurlijke waterveiligheid kenbaar te maken. De opgedane kennis is vastgelegd in de tussenrapportage Kennis en Kansen [Lees hier verder >>](#)

De zes klimaatbufferprojecten van Natuurmonumenten zijn: Veiligheidsbuffer Oesterdam, Rivierklimaatpark IJsselpoort, het Dwingelderveld, Harger- en Pettemerpolder, De Onlanden en Punt van Voorne.

Naast het realiseren van klimaatbuffers wil de Coalitie Natuurlijke Klimaatbuffers een 'groener' waterveiligheid verankeren in het beleid van ministeries, provincies en waterschappen. In 2012 leidden we staatssecretaris Atsma rond door De Onlanden onder Groningen, korte tijd nadat dit natuur- en waterbergingsgebied overlast in Groningen had voorkomen. Ook is in 2012 binnen het verband van de Coalitie Natuurlijke Klimaatbuffers met deltacommissaris Wim Kuijken afgesproken onze visie en ervaringen in het Deltaprogramma in te brengen. Hiervoor produceerden we acht positionpapers met groene oplossingen. Via de Tweede Kamer kregen we bij Atsma gedaan dat 2,5% van het Hoogwaterbeschermingsprogramma bestemd is voor innovatie, zoals de combinatie van water- en natuurdoelstellingen. Ook nam de Kamer in december een motie aan om actief te zoeken naar 'meekoppelkansen'. Natuurmonumenten heeft hiervoor suggesties aangedragen bij het ministerie en de waterschappen.

Verzuring en vermesting terugdringen

Te veel stikstof zorgt voor een afname van biodiversiteit en monotone natuur. Natuurherstel is als gevolg van jarenlang te hoge stikstofconcentraties een zware opgave geworden. De overheid wil het stikstofprobleem oplossen met een aanpak waarin ecologische en economische belangen samengaan: de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Deze vermindert de overbesteding en verzuring via de lucht in de vorm van stikstofdepositie, die voor 70% afkomstig is van agrarische bedrijven (naast verkeer en vervoer). Natura 2000-beheerplanprocessen in stikstofgevoelige gebieden zijn tot stilstand gekomen door een impasse rond de vergunningverlening aan agrariërs die willen uitbreiden. Natuurmonumenten heeft er in 2012 bij de regering op aangedrongen aanwijzingsbesluiten van Natura 2000-gebieden definitief te maken. Dat is nodig om de natuurdoelen vast te stellen en om de beheerplanprocessen weer op gang te krijgen. Inmiddels heeft staatssecretaris Dijkzwaag aangegeven dat ze deze aanwijzingen nog voor de zomer van 2013 wil vaststellen.



2 BEÏNVLOEDEN

2.4 Invloed en samenwerking over de grens

Om Europese natuur te beschermen is internationale samenwerking noodzakelijk. Natuurmonumenten bundelt de krachten in internationale overlegorganen en deelt kennis en ervaringen met buitenlandse collega-organisaties. Ook benutten we Europese subsidies voor natuurbescherming.

Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB)

De Europese Commissie heeft eind 2011 de eerste wetgevingsvoorstellen gedaan voor vergroening van het GLB. Zo'n dertig procent van de directe betalingen aan boeren krijgt een groen randje. Ondanks gecoördineerde acties van het EEB is het Commissievoorstel afgezwakt door ingrepen van de Landbouwcommissie van het Europees Parlement. Het doel voor 2013 is dit te 'repareren' in de plenaire zitting van het Europees Parlement.

Groene Rijnkorridor

Samen met binnenlandse en buitenlandse partners is een visie voor de Rijn opgesteld. Kernpunten zijn: vismigratie en connectivity; klimaatbuffers en het vasthouden van water; en ecologische inrichting van het winterbed en de zijtakken van de Rijn. De visie heeft de aandacht van de Internationale Commissie voor de Bescherming van de Rijn (ICBR). Doel is in oktober 2013 aandacht te vragen op de ministersconferentie.

Europese subsidieregelingen

Voor Interreg, het Europese programma voor grensvervaging en grensoverschrijdende samenwerking, start een nieuwe subsidieperiode (Interreg V 2014-2020). Uit onderzoek van de afdelingen Extern Beleid en Vastgoed en Projecten blijkt dat voor Natuurmonumenten een 'match' in de regio tot de mogelijkheden behoort.

Tijdens de Green Week vroeg de Europese Commissie aandacht voor het programma Natuurlijke Klimaatbuffers. Natuurmonumenten werd uitgenodigd om op de 'open days' in oktober een presentatie te geven. Het nieuwe Interreg kent een potentieel interessante nieuwe subsidielijnen voor klimaatadaptatie, die toepasbaar is op het ontwikkelen van klimaatbuffers.

Met onze koepelorganisatie, het European Environmental Bureau (EEB), is gewerkt aan verruiming van de LIFE+-subsidiemogelijkheden.

Aanwijzing Natura 2000-gebieden

De Europese Commissie is tweemaal geïnformeerd over de status van Natura 2000. Centraal stond het rapport van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) waaruit blijkt dat Nederland door de herijking van de EHS niet aan de internationale verplichtingen kan voldoen. Ook de Nederlandse weigering om tot definitieve aanwijzing van honderd Natura 2000-gebieden te komen had de volle aandacht. De Commissie heeft Nederland hierop aangesproken. De nieuwe staatssecretaris wil de aanwijzing voor de zomer van 2013 regelen.

Voorjaarsforum 2012

De Nederlander en zijn natuur

Donderdag 31 mei 2012 was de dag van het jaarlijkse Voorjaarsforum in het Muziekgebouw aan 't IJ in Amsterdam. Het Voorjaarsforum is een jaarlijkse netwerkbijeenkomst voor zo'n 450 Nederlandse beleidsmakers en natuurwerkers. Ze vertegenwoordigen de politiek, de wetenschap, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven. Thema was dit jaar De Nederlander en zijn natuur, over trends en ontwikkelingen en de onzekere toekomst voor Nederlands natuurbeleid. Voorzitter Hans Wijers van Natuurmonumenten hield er een bewogen speech. [Lees verder >>](#)



2 BEÏNVLOEDEN

2.5 Beïnvloeden in de toekomst

Natuurmonumenten zal in 2013 en daarna gefocust moeten blijven. Veel onderwerpen hebben nog een zetje in de goede richting nodig: de rol van provincies, de aanpak van ganzen, de aanleg van de Marker Wadden en de aanwijzing van Natura 2000-gebieden. Verder willen wij actief werken aan het beeld dat de natuur een bijdrage levert aan economisch herstel. Ten onrechte heeft jarenlang rond het Binnenhof weerklonken dat de natuur de economie in de weg zat. Voor rendabele natuur zijn wel meer grote aaneengesloten gebieden nodig. Enig realisme kan geen kwaad. Er leven nu te hooggespannen verwachtingen over wat er aan de natuur valt te verdienen. Met een terugtrekkende overheid kan Natuurmonumenten prima uit de voeten. Maar dan moet wel duidelijk zijn waar de terugtocht stopt. Waar ligt voor de komende jaren het absolute minimum van overheidsbetrokkenheid bij natuur en landschap in Nederland? Daar wil Natuurmonumenten in 2013 duidelijkheid over krijgen.

Als gevolg van het overhevelen van natuurbeleidstaken van het Rijk naar de provincie zal Natuurmonumenten zich politieker opstellen. Dit is een van de redenen om de afdeling Extern Beleid om te dopen in Public Affairs.

Voor het opvoeren van de externe druk op de politiek is steun nodig van een achterban die breder is dan de (actieve) leden. Alleen als brede beweging krijgen we belangrijke natuurthema's ook in de provincie op de agenda.



Natuurmonumenten in het nieuws

Natuurmonumenten was in 2012 landelijk en regionaal veelvuldig in het nieuws. Radio en televisie, websites en talloze dag-, week- en maandbladen publiceerden over: de Marker Wadden, de rol en toekomst van de natuur-beweging, het afscheid van algemeen directeur Jan Jaap de Graeff, het Voorjaarsforum, het 10 puntenplan voor de natuur, de Groenste Politicus 2012, de Cultuur Monumenten Maand, het OERRR-kinderinitiatief, het politieke verkiezingsdebat en natuurherstel met EU-LIFE+-projectgelden. [Bekijk hier onze indrukwekkende mediascore >>](#)

3 VRAGEN AAN

Andries Stoker,
projectcoördinator
LIFE+

Andries Stoker vraagt met succes Europese LIFE+-subsidies aan voor natuurherstel. EU-steun komt als geroepen nu rijksbijdragen teruglopen.

1. Welke LIFE-aanvragen zijn in 2012 gehonoreerd?

“Voor Rivierklimaatpark IJsselpoort kregen we een bijdrage van 1,6 miljoen euro voor een project dat 3,2 miljoen kost. Het geld is bestemd voor herstel van riviermoerassen, natuurlijke oevers, oeverwallen en de aanleg van recreatievoorzieningen. Ook is 1,7 miljoen euro verkregen voor het project ‘Blauw in het groen’. Daarmee creëren we blauwgraslanden voor het pimpernelblauwtje, een zeer zeldzame vlindersoort. Ook andere dieren en planten profiteren hiervan.”

2. Hoe belangrijk zijn Europese natuursubsidies?

“De afgelopen twintig jaar maakte LIFE in Europa duizenden natuurherstelprojecten mogelijk. Natuurmonumenten had vorig jaar zeven LIFE-projecten in ontwikkeling. De Nederlandse natuurherstelopgaven zijn zeer omvangrijk. Met Europese co-financiering komt nationale co-financiering beter beschikbaar. Met 1 euro verzetten we bij Europese co-financiering voor 2 euro werk.”

3. Welke aanvragen staan er uit voor 2013?

“Het LIFE-budget voor 2013 is beperkt. Er is voor Nederland slechts 8,7 miljoen euro gereserveerd. Alleen al de initiatieven van Natuurmonumenten overschrijden dat bedrag. We dienen daarom alleen zeer kansrijke natuurherstelprojecten in.”





Groene organisaties lanceren 10 puntenplan

Jolande Sap ontmoet boswachter Frans in de Kampina

Alles over natuurlijke klimaatbuffers in ons online dossier



Kijk hier voor meer LIFE+-informatie

Alle online beleidsdossiers

Bekijk hier ons nieuwsarchief



volg Jacob de Bruin

Vrijwilliger Tonnie was op zoek naar dassen, en kwam deze schattige diertjes tegen.



volg Eric Menkveld

Veel steltlopers met hoog water op de Schorren#Texel , honderden bonte strandlopers. 1 heel dicht bij! #komtdatzien

BETREKKEN

BINDEN MET FASCINATIE EN VERWONDERING



3

3 BETREKKEN

In het tweede jaar van 'het Nieuwe Natuurmonumenten' lanceerde de afdeling Communicatie en Marketing een prijswinnend nieuw ledenblad en een nieuwe website. Op sociale media groeide het aantal fans. Het succes van kinderinitiatief OERRR overtrof alle verwachtingen. Er is ook hard gewerkt aan het werven van 'major donors' en nieuwe bedrijfspartners. In onze tien bezoekerscentra en 355 gebieden genoten zo'n miljoen mensen van de natuur.

3.1 Inleiding

Voor het eerst in jaren boekte Natuurmonumenten eind 2012 met 732.000 leden en donateurs een bescheiden ledenwinst. Ook zijn nieuwe financieringsbronnen aangeboord. Zo collecteerden 3.400 vrijwilligers van deur tot deur om een mooi bedrag op te halen. Met twee bedrijven gingen we een nieuw partnerschap aan. De Nationale Postcode Loterij zorgde ervoor dat we in een tijd van overheidsbezuinigingen toch kunnen zorgen voor natuurherstel en het aankopen van nieuwe natuurgebieden. Het verslagjaar was hectisch en allesbehalve eenvoudig, maar het kantelpunt was duidelijk zichtbaar: we staan er beter voor dan in 2011.

Nieuwe energie

Symbolisch was in september het enthousiasme bij de aftrap van kinderinitiatief OERRR op het Amsterdamse NDSM-terrein. Met OERRR stimuleert Natuurmonumenten kinderen en hun ouders vaker de natuur te beleven. De start van OERRR, met scholieren en acteur en Natuurmonumenten-ambassadeur Bastiaan Ragas, trok opmerkelijk veel media-aandacht. Het Jeugdjournaal en tal van andere media berichtten erover. Die berichtenstroom hield aan in de weken en maanden daarna. Media-aandacht kwam als geroepen. In voorgaande jaren was immers geconstateerd dat Natuurmonumenten te weinig 'in beeld is'. OERRR bleek een snaar te raken bij gezinnen met jonge kinderen. Ouders beseffen dat hun kinderen te weinig buiten zijn en, met internet en de tv als geduchte tegenstanders, onvoldoende bewegen. Op de afdeling Ledenservice meldde eind december het 65.000e kind zich bij OERRR aan. Dat onverwacht hoge aantal was een enorme opsteker!



Acteur Bastiaan Ragas bij de aftrap van OERRR

3 BETREKKEN

3.2 Het tweede jaar van het Nieuwe Natuurmonumenten

Het jaar 2012 was het tweede jaar waarin op het centraal kantoor en in alle regiokantoren hard gewerkt werd aan het Nieuwe Natuurmonumenten. De nieuwe positionering die we hierbij gebruiken is gebaseerd op vier hoofdpijlers. Natuurmonumenten wil een beweging zijn van mensen met hart voor de natuur, spreekbuis zijn voor álle natuur in Nederland, goed beheerder zijn en blijven en met ondernemerschap zelf meer geld verdienen voor natuurbeheer, zodat we onafhankelijker van de overheid kunnen opereren. Natuur-liefhebbers willen we fascineren, verwonderen, werven en binden met inspirerende natuurfenomenen. Om dit te bereiken maken we gebruik van het communicatie-concept 'Komt dat zien', dat deze fenomenen in onze eigen interactieve media en op radio en televisie onder de aandacht brengt.

Aantal kritische reacties afgenomen

De organisatie lijkt met het Nieuwe Natuurmonumenten op de goede weg. Dat blijkt niet alleen uit een voorzichtige toename van het ledental en de overweldigende belangstelling voor OERRR. Ook het aantal telefonische en e-mailklachten daalde met de helft tot 1.070 kritische reacties. En in antwoord op een leden-tevredenheidsonderzoek gaven 2.200 mensen de vereniging een respectabele 7,7 als rapportcijfer. Wel lieten ze in een toelichting weten dat de organisatie de leden beter kan informeren over natuurroutes en vaker actie kan voeren voor de natuur; adviezen die we ter harte hebben genomen. Zo mobiliseerden we via social media en

andere kanalen verzet tegen de aanleg van de Zuid-Hollandse Blankenburgtunnel en coördineerden we in Overijssel het protest tegen provinciale bezuinigingen op natuuraankopen.

Minder leden opgezegd

Hoewel er nog steeds mensen zijn die hun lidmaatschap opzeggen, boekte het retentieteam vooruitgang. De medewerkers van dit team voeren een persoonlijk gesprek met leden die hun lidmaatschap willen opzeggen. In totaal zijn 13.000 gesprekken gevoerd. Door het belang van individuele bijdragen voor natuurbescherming te benadrukken, is 18 procent van de potentiële opzeggers als donateur behouden. Dat was meer dan een jaar ervoor.

Bescheiden winst bij ChariCom

Een bescheiden succesje boekten we op een ander vlak. In 2012 stond Natuurmonumenten op een vijftiende plaats in de rubriek 'spontane naamsbekendheid' van ChariCom, het permanente onderzoek van Keala Research naar merken en goede doelen. Een jaar eerder noteerden we nog een zestiende plek. In het nieuwe Meerjarenplan 2013-2018 is het doel een top 10-notering te bereiken. Er is dus nog werk aan de winkel.



Trending topics bij de Ledenservice

1. De introductie van het nieuwe kwartaal-magazine Puur Natuur
2. De aanstelling van Hans Wijers als voorzitter
3. De introductie van OERRR
4. Aanpassingen rond de webshop
5. De introductie van de nieuwe website

3 BETREKKEN

Puur Natuur: Lancering van het Jaar

In de lente lanceerden we het nieuwe tijdschrift Puur Natuur als opvolger van Natuurbehoud. Puur Natuur bleek geen oude wijn in nieuwe zakken. Het nieuwe kwartaalblad inspireert lezers om eropuit te trekken, boeit met fascinerende natuur-weetjes en roept met prachtige natuurfoto's verwondering op over bijzondere Nederlandse natuurfenomenen.

'Komt dat Zien' is ook de overkoepelende boodschap van Puur Natuur. Het regende positieve reacties bij de redactie: "Wat een cadeautje dit nieuwe blad op de mat." En: "Als leerkracht van groep 6 van de basisschool kan ik hiermee voor zeker vier leuke natuurlessen mijn voordeel doen."

Kritiek was er ook. Zo stoorde een aantal lezers zich aan "het gebrek aan diepgang". In november werd Puur Natuur op de Grand Prix Customer Media door een vakjury van tijdschriftkenners verkozen tot Lancering van het Jaar!

Nieuwe website trekt 300% meer bezoekers

Op 21 september ging de nieuwe website van Natuurmonumenten live. Natuurmonumenten.nl richt zich nadrukkelijker op gebruikers en hun zoekgedrag. Uit onderzoek dat we lieten uitvoeren blijkt dat bezoekers vooral geïnteresseerd zijn in route-informatie, natuuractiviteiten, natuurgebieden en de webshop. De indeling is hierop aangepast, de zoekstructuur vereenvoudigd en de site is overzichtelijker en gebruiksvriendelijker gemaakt. Gebruikers vinden nu sneller en makkelijker wat ze zoeken. Verder is met een groot lettertype de leesbaarheid verbeterd en kan op de webshop betaald worden met iDEAL. Nieuw is verder dat leden en niet-leden reacties kunnen achterlaten dankzij een slimme koppeling met Facebook.

En iedereen kan natuurfoto's uploaden. Daarmee is de website ook interactief geworden. Alle inzet is niet voor niets geweest. In januari bezochten nog maar 170.000 'unieke bezoekers' de oude website. Eind 2012 struinden op de nieuwe site liefst 470.000 mensen rond: een groei van 300%.

Keerzijde van social media

Begin november berichtte RTL Nieuws onterecht dat Natuurmonumenten herten wilde afschieten bij ecoduct Hulshorst. Dit zorgde op radio, televisie en sociale media voor de nodige onrust. Nadat door Natuurmonumenten de juiste boodschap was gecommuniceerd, nam het aantal boze reacties pas na een week af.

De keerzijde van sociale media is dat negatieve boodschappen zich super snel kunnen verspreiden. Door het gebrek aan diepgang op social media, verspreiden onjuiste informatie en 'onjuiste' koppen ('Natuurmonumenten gaat herten afschieten vanwege ecoduct'), zich als een lopend vuurtje. Daarom is 'damage control' noodzakelijk. Het is ons streven om continu te monitoren, goed te luisteren en negatieve berichten waar nodig snel te corrigeren.



volg John Pietersen

Duizenden vogels hebben hun toevlucht gezocht in de Groene Jonker, smienten overstemmen als de slechtvalk overvliegt.

Explosieve groei op Facebook en Twitter



Onze Facebookpagina is in 2012 gegroeid van 3.386 naar 14.551 fans (+330%). Het bereik van de pagina is gestegen van 91.592 in het vierde kwartaal 2011 naar 915.710 in het vierde kwartaal van 2012 (+900%). Ook in de zes regio's zijn medewerkers actief met Facebook. De natuurgebieden-fanpagina's lenen zich er uitstekend voor om in contact te blijven met omwonenden en geïnteresseerden. We zijn in 2012 gegroeid van 18 naar 32 Facebook-regiopagina's met 11.850 fans (+575%).

Op Twitter groeiden we van 18 naar 48 twitterende boswachters die eind 2012 gezamenlijk 33.773 followers hadden (+78%). Hoewel onze focus op Facebook en Twitter lag, waren we ook actief op YouTube, LinkedIn, Pinterest en Google+. Ons bereik is daar kleiner, al blijft YouTube onveranderd populair. In 2012 zijn onze YouTube-video's 122.965 keer bekeken.

Ook aardig: vrijwel heel 2012 voerden we de ranglijst aan van de Engagement Top 100. Van alle Nederlandse Facebookpagina's had Natuurmonumenten de meest actief betrokken online achterban. Dat natuur fascineert en bindt, blijkt ook op sociale media.

3 BETREKKEN

3.3 De kracht van OERRR

Gezinnen met jonge kinderen zijn voor Natuurmonumenten een belangrijke doelgroep de komende jaren. Kinderen hebben niet alleen recht op natuur, ze zorgen op termijn ook voor verjonging en voldoende draagvlak voor de natuurbeweging. Daarom is er sinds 2012 OERRR van Natuurmonumenten.

Met OERRR stimuleert Natuurmonumenten kinderen en hun ouders de natuur vaker te beleven. Een paar keer per jaar verstuurt Natuurmonumenten uitdagende opdrachtkaarten waarmee OERRR-kinderen buiten de natuur ontdekken. Ook zijn kinderen onder meer welkom op de Wilde Buiten Dagen, het Waterspeelpad op Haarzuilens (Ut.) en op Speelnatuur Tiengemetten (ZH), sinds 2012 de grootste Nederlandse natuurspeeltuin waar vies worden 'verplicht' is.

OERRR biedt kinderen de ruimte om buiten te spelen, de fantasie te prikkelen, angsten te overwinnen, te leren vertrouwen op zichzelf en in contact te komen met dieren en planten. Buiten zijn is gezond, gratis en altijd beschikbaar. Kinderen kunnen er een prachtige wereld ontdekken, spannende dingen beleven, klimmen, klauteren en knutselen. Aanmelden voor OERRR is gratis. Eind 2012 waren 65.000 OERRR-kinderen bij Natuurmonumenten aangemeld.

Natuurgebieden en bezoekerscentra populair uitje

Dé plek om mensen te ontmoeten die van de natuur houden, zijn onze tien bezoekerscentra en 355 gebieden. Boswachters, excursieleiders en vrijwilligers organiseren daar ieder seizoen vele honderden activiteiten. Vorig jaar zijn ook weer tientallen nieuwe recreatievoorzieningen aan het afwisselende aanbod toegevoegd. Het aantal digitale smarthoneroutes groeide spectaculair.

We richten onze natuurgebieden en gebouwen zo in dat iedereen er optimaal kan genieten. Bezoekerscentrum Gooi en Vechtstreek werd na een makeover in april weer in gebruik genomen. De verbouwing werd mede mogelijk gemaakt met steun van Arval, Fujifilm, Vivara, Europcar, het Prins Bernhard Cultuurfonds en de ANWB. Binnen staat een grote maquette van de Vechtplassen, is een nieuwe interactieve expositie te bezichtigen en kunnen bezoekers terecht voor informatie, een consumptie, cadeauartikelen en het boeken van activiteiten.

Buiten zijn nieuwe informatiepanelen geplaatst, is de entree en de parkeerplaats vernieuwd en zijn digitale smarthoneroutes in gebruik genomen. Bezoekerscentrum Gooi en Vechtstreek is een van de tien bezoekerscentra van Natuurmonumenten. Onze 'groene informatiepunten' en 355 gebieden trokken in 2012 net als in voorgaande jaren miljoenen natuurliefhebbers.

360° app

Naast de nieuwe website ontwikkelde Natuurmonumenten een 360° app. Deze app gaf de gebruiker een rondleiding door het Naardermeer. Een van de pronkstukken van de app was de video van de aalscholverkolonie. Hiermee kregen gebruikers een unieke kijk op plaatsen die normaal gesproken beperkt toegankelijk zijn. De app is tot stand gekomen door filmopnames te maken met een 360° High Definition camera. Voor 2013 staat een route-app in de planning, waarmee iPhone- en Android-gebruikers wandel, fiets- en vaarroutes kunnen binnenhalen.



3 BETREKKEN

3.4 Organisaties en bedrijven boeien en binden

Naast lidmaatschapsbijdragen ontvangt Natuurmonumenten voor natuurbehoud en -ontwikkeling ook subsidies van Europa en het Rijk. Verder zijn er inkomsten van de Nationale Postcode Loterij, major donors, stichtingen en fondsen. Ook komen er middelen binnen via eenmalige giften, erfenissen en legaten. Tenslotte dragen ook bedrijven hun steentje bij.

Minder nieuwe bedrijfspartners

Het veranderende economische klimaat had in 2012 duidelijk invloed op het aantal nieuwe bedrijfspartnerschappen. De sponsorinkomsten uit bedrijven daalden over de hele linie met gemiddeld 20%. Er zijn wel veelbelovende nieuwe partnerschappen aangegaan met Liander en Greenchoice. Bedrijven willen graag iets terugdoen voor de omgeving waarin zij opereren. Echter, in het huidige klimaat ligt de focus op de eigen kernactiviteiten. Door samenwerkingsverbanden op een creatieve manier in te vullen en oog te hebben voor elkaars doelstellingen, blijven bedrijven een bijdrage leveren. Het aantal nieuwe partnerschappen is ten opzichte van 2011 wel gedaald. Bestaande partners hebben voor het overgrote deel hun samenwerking in 2012 voortgezet.

Greenchoice

Half december zetten Natuurmonumenten en energieleverancier Greenchoice hun handtekening onder een samenwerkingsovereenkomst. Greenchoice helpt Natuurmonumenten zelf meer duurzame energie op te wekken en promoot samen met Natuurmonumenten de afname van 100% groene stroom onder de Nederlanders.



Boomplantdag

De traditionele Boomplantdag op de Veluwe Ramenberg werd bezocht door veel ondernemers, hun families en relaties. In totaal plantten 2.500 mensen 1.000 bomen. Miko Koffie schonk er Puro Koffie en plantte er bomen. Voor ING en Liander organiseerde Natuurmonumenten een eigen boomplantdag. Hampshire Hotels doneerde na een Facebookactie 500 bomen.

Ikea

Net als in 2011 steunde IKEA Natuurmonumenten met de 'kerstboom-voor-één-piek-actie'. Dit jaar leverde dit ruim 52.000 euro op voor de Nederlandse natuur. Onze vrijwilligers brachten in in alle twaalf IKEA-vestigingen 'natuur om de hoek' succesvol onder de aandacht.

Ook waren we aanwezig op Legoworld en is samen met de Telegraaf en HEMA de Nationale Picknickweek georganiseerd.

[Kijk hier voor een overzicht van alle Natuurmonumenten-partners >>](#)

3 BETREKKEN

Netbeheerder Liander

Ook energienetbeheerder Liander is een nieuwe partner. Liander ontwikkelde een Energiedashboard met 'slimme digitale meters'. Medewerkers van bezoekerscentra en kantoren krijgen hiermee inzicht in hun energiegebruik. Het dashboard stimuleert energiebesparing. Ook laat het dashboard de opbrengst zien van de eigen decentrale energie-opwekking door bijvoorbeeld zonnepanelen.

Menzis verlengt samenwerking

Zorgverzekeraar Menzis en Natuurmonumenten hebben in 2012 hun samenwerking voor drie jaar verlengd. We werken samen op het thema 'buiten spelen'. De focus van alle gezamenlijke activiteiten ligt bij kinderen. Buiten spelen in de natuur stimuleert kinderen meer te bewegen. Ten slotte is bewezen dat bewegen gezond is. Menzis participeert in onze Wilde Buiten Dagen, een perfecte match.

PostNL steunt natuurherstel Fochteloërveen

Met een bijdrage van PostNL wordt een damwand aangelegd in het Fries-Drentse veengebied Fochteloërveen. De damwand voorkomt ontwatering en beperkt de uitstoot van het broeikasgas CO₂.

Collecte van deur tot deur

Veel Nederlanders kregen in 2012 bezoek van een collectant van Natuurmonumenten. Zo'n 3.400 vrijwilligers en 200 wijkcoördinatoren kwamen in de collecteweek in actie. Ook niet-leden leverden zo een bijdrage aan natuurbescherming. De opbrengst was ruim 300.000 euro. De collecte willen we vanaf 2013 jaarlijks op meer plaatsen in Nederland houden. Collecteren is een persoonlijke manier om nieuwe doelgroepen te benaderen en vervangt verouderde telemarketingacties.

Mooie opbrengst fondswervende seizoensmailingen

Bij elk nummer van het verenigingsblad Puur Natuur is een donatieverzoek gestuurd naar een deel van de leden. Bij het lentenummer van Puur Natuur stond de bescherming van weidevogels centraal. De mailing leverde meer dan 290.000 euro op. Dat bedrag is besteed aan een aantal broedvogelprojecten. Bij het zomernummer is aandacht gevraagd voor een groot duinherstelproject dat we uitvoeren in Zuid-Kennemerland, Voorne's Duin en op Goeree. De mailing leverde meer dan 270.000 euro op.

De fondswervende mailing in september ging naar vrijwel alle leden. De opbrengst van 650.000 euro is beschikbaar voor het aankoopfonds. Uit dat fonds betalen we grondaankopen waarvoor we geen of onvoldoende subsidies krijgen. Tenslotte is er een kerstmailing verstuurd en werden de opbrengsten daarvan gebruikt voor het beschermen van kwetsbare dieren die het in koude winters moeilijk hebben.



Ledenwerving via Direct Respons Televisie (DRTV)

Om meer leden te werven zijn televisiespotjes uitgezonden op National Geographic, Discovery Channel, Animal Planet, RTL4 en Nederland 1 en 2. De doelstelling was om hiermee 500 leden te werven. Het werden er uiteindelijk 700. Er werd een gratis 'routeboekje' aangeboden. Wie belde of het boekje aanvraagde via de website, werd gevraagd lid te worden. In 2013 is het plan deze zogeheten DRTV-spotjes opnieuw in te zetten.

3 BETREKKEN

Persoonlijke benadering voor nalatenschappen

In de afgelopen jaren is de achterban op verschillende manieren geïnformeerd over de mogelijkheden om Natuurmonumenten in het testament op te nemen. Sinds vorig jaar focussen we op een meer persoonlijke benadering. Erfenisverwerving en het verkrijgen van grote giften gaan de komende jaren hand in hand.

Meer aandacht voor major donors

Een belangrijke doelstelling is het aantal major donors (grote gevers) te vergroten. Sinds vorig jaar benaderen we onze contacten en mensen met wie we nog geen relatie hebben met concrete projecten waar zij aan kunnen bijdragen. Hiermee is in 2012 het relatiemanagement verbeterd. Zo nodigen we major donors uit voor een jaarlijkse bijeenkomst, benaderen hen persoonlijk voor een excursie naar keuze en bedanken hen voor hun gift in een persoonlijke brief. In 2012 waren we minder succesvol dan gedacht. Succes is hier een langetermijninvestering.



volg **André Donker**

Dit jaar hebben we ruim 59000 nieuwe bomen geplant #Natuurmonumenten Drenthe-Zuid en dat is goed voor 26ha bos. Bedankt #sponsors



Nationale Postcode Loterij schonk ruim 28,5 miljoen euro

Groot landelijk nieuws begin 2012: de Nationale Postcode Loterij draagt bij aan natuureilanden die Natuurmonumenten wil aanleggen bij de Houtribdijk in het Markermeer. Voor de Marker Wadden reserveert de goeddoelenloterij liefst 15 miljoen euro uit het Droomfonds! Deze bijdrage vergroot de kans aanzienlijk dat ook de overheid en projectpartners in 2013 met financiering over de brug komen.

Vaste bijdrage

Verder kwam dankzij een bijdrage van de Nationale Postcode Loterij een grondruil in de Velperwaarden (Gld) tot stand voor het Rivierklimaatpark IJsselpoort en konden we de Koppenwaard (Gld) aankopen. Ook kon Natuurmonumenten weer rekenen op de jaarlijkse bijdrage van 13,5 miljoen euro. Hiervan ging 43% naar het verwerven van gebieden, 45% naar het betrekken van het publiek bij de natuur en 12% naar beleidsbeïnvloeding, beheer en administratie.

Natuurloten

Ook hebben de Nationale Postcode Loterij en Natuurmonumenten gezamenlijk natuurloten verkocht. Dit zijn loten waarbij de Postcode Loterij de helft van de opbrengst aan Natuurmonumenten overmaakt. Eind december speelden zo'n 16.000 mensen mee. Dit leverde Natuurmonumenten een bedrag op van 208.000 euro. De substantiële steun van de Nationale Postcode Loterij is voor Natuurmonumenten onmisbaar. Wij zijn de Postcode Loterij en alle deelnemers dan ook erg dankbaar. Dankzij hen kunnen wij goed blijven zorgen voor de Nederlandse natuur.



3 BETREKKEN

3.5 Betrekken in de toekomst

In 2012 werd het nieuwe Meerjarenplan 2013-2018 gepubliceerd. Het Meerjarenplan zet in onzekere tijden een koers uit. Die komt er in de kern op neer dat Natuurmonumenten minder afhankelijk wil zijn van de overheid. Ook willen we ons meer onder de mensen bewegen, samen met hen nadenken over en werken aan de toekomst van de Nederlandse natuur. Meer dan voorheen zal de organisatie sturen op scherpe doelstellingen en meetbare resultaten. Zo moet het ledental in 2015 naar 743.000 en in 2018 naar 754.000 leden. Een ander doel waar we ons op zullen richten is een verhoging van de fondsenwerving. De afdeling Communicatie en Marketing zal hier de tanden in zetten. Zo biedt kinderinitiatief OERRR aanknopingspunten om bedrijven aan Natuurmomenten te binden.





3 VRAGEN AAN

Ageeth Hendriks,
OERRR-moeder

Ageeth Hendriks meldde haar zoon Kyan (6) aan voor OERRR, het nieuwe kinderinitiatief van Natuur-monumenten.

Wat was de belangrijkste reden om uw zoon op te geven voor OERRR?

"Wij wonen twee minuten van het bos en hebben een fijne tuin waar egels en vogels rondscharrelen. De natuur is heel dichtbij. Ik vind het belangrijk dat Kyan die groene omgeving ontdekt en beleeft en er iets over leert. OERRR helpt daarbij met inspirerende zoek- en doekaarten en leuke Wilde Buiten Dagen in de natuur. Dat vind ik heel waardevol."

Heeft Kyan al nieuwe OERRR-ervaringen opgedaan?

"Zeker. We hebben met een spiegelkaartje de onderkant van paddenstoelen bekeken en diersporen in de sneeuw gezocht. Ook was Kyan geboeid door de vogelzoekkaarten van OERRR die we via internet konden bekijken. En geregeld beschijnt hij in het donker met een zaklamp een OERRR-kaartje met gaatjes erin. Op het plafond van zijn kinderkamer verschijnt dan een sterrenhemel."

Heeft hij er iets van opgestoken?

"Absoluut. Hij herkent al een aantal vogels en weet meer over de sterren. En als hij in het bos afval ziet liggen, neemt hij dat mee voor de vuilnisbak thuis. 'Plastic is slecht voor dieren,' zegt hij dan."



Bastiaan Ragas
Ambassadeur
Natuurmonumenten

TV Commercial
Natuurmonumenten 2012:
Stinzen planten

Wilde Buiten Dagen

Opening Bezoekerscentrum
Gooi en Vechtstreek

28,5 miljoen euro steun

Lancering van OERRR op
het Amsterdamse NDSM-terrein

Natuurmonumenten start
samenwerking met Greenchoice

Ben jij OERRR? Word lid!



volg [Borras Cynthia](#)

Trots op Natuurmonumenten vrijwilligers! Schiermonnikoog mooiste strand Waddeneilanden.
#NLDoet #schoonmaakactie



volg [John Pietersen](#)

Vol trots, gracieus en van bijna volmaakte
schoonheid waadt deze lepelaar door ondiep water.
Het is bijna onnederlands.



volg [Martijn van Schie](#)

Primeurtjes van vandaag: enkele van de zeer
zeldzame purperreigers zitten al op de nesten én
we ontdekten een 2e broedlocatie van lepelaars!

A photograph of a group of wild boar piglets in a forest. The piglets are clustered together, some looking towards the camera. They have brown and white striped fur. The background is a blurred forest scene with green foliage and a tree trunk on the left. A large white number '4' is visible in the bottom right corner of the image.

BESTUREN

EEN ACTIEVE EN ONDERNEMENDE ORGANISATIE

4 BESTUREN

Belangrijke onderwerpen voor het bestuur en de verenigingsraad in 2012 waren de Natuurvisie en het nieuwe Meerjarenplan, met de te realiseren doelen en de te voeren strategie voor de jaren 2013-2018. Algemeen directeur Jan Jaap de Graeff kondigde zijn afscheid aan per 1 februari 2013. Het bestuur benoemde Marc van den Tweel tot zijn opvolger.

4.1 Inleiding

In 2012 werd hard gewerkt aan het Nieuwe Natuurmonumenten. Het bestuur en de verenigingsraad volgden de voortgang daarvan en beraadden zich over hun eigen rol en functioneren in het licht van de vernieuwing. Het was het laatste jaar van het Meerjarenplan 2007-2012. Het maken van een Meerjarenplan voor de periode 2013-2018 vroeg dan ook veel aandacht. De vier hoofdlijnen van het Nieuwe Natuurmonumenten - goede natuur-beheerder, beweging, spreekbuis en ondernemer zijn - vormen naast de nieuwe Natuurvisie de basis voor dat nieuwe Meerjarenplan.

4.2 Verantwoordingsverklaring

Als houder van het CBF-keurmerk voor erkende goede doelen geeft Natuurmonumenten invulling aan drie principes: scheiding tussen de functies toezicht houden, besturen en uitvoeren; optimale besteding van middelen en optimale relaties met belanghebbenden. Lees hier hoe wij invulling geven aan deze principes.

Het eerste principe:

scheiding tussen de functies toezicht houden, besturen en uitvoeren

Het democratische verenigingskarakter van Natuurmonumenten waarborgt dat de verenigingsorganen - verenigingsraad, bestuur en directie - zorgvuldig en transparant zijn samengesteld. De leden kiezen in hun district afgevaardigden, die samen de verenigingsraad vormen. De verenigingsraad besluit over de benoeming en het ontslag van de bestuursleden en over de algemene beleidskaders. Ook houdt de verenigingsraad toezicht op de wijze waarop het bestuur opereert en op de vraag of dat gebeurt binnen de vastgestelde beleidskaders.

Het bestuur heeft statutair gezien alle bevoegdheden die nodig zijn om de organisatie te besturen, maar draagt in de praktijk een deel van zijn bevoegdheden over aan de directie. De bestuurlijke taak bestaat deels uit het toezicht houden op de directie. De directie bereidt de hoofdlijnen van het beleid voor, voert het vastgestelde beleid uit en geeft leiding aan de werkorganisatie.

De verenigingsraad besprak in april een door het bestuur opgestelde notitie over een nieuwe opzet voor bestuur en verenigingsraad. De raad stemde in met de voorstellen voor het bestuur, met name een verkleining naar 9 bestuursleden. Die is inmiddels gerealiseerd. De raad kon zich echter niet vinden in de voorstellen voor een nieuwe opzet van de verenigingsraad. De betrokkenheid van alle districtscommissieleden bij de verenigingsraad werd belangrijk gevonden, en een verkleining van de verenigingsraad - door per districtscommissie slechts twee leden stem- en spreekrecht te geven - past daar niet bij. Wel voelde de raad voor een andere wijze van organiseren van de vergaderingen. In aansluiting hierop organiseerden enkele verenigingsraadsleden een bijeenkomst voor de districtscommissies over het functioneren van de verenigingsraad. Hier kwam een notitie uit voort, waarover tijdens de verenigingsraadsvergadering van november is gediscussieerd. Dit moet leiden tot besluitvorming in april 2013.

Hoe wordt de vereniging bestuurd?

De verenigingsraad, het bestuur en de directie bepalen de koers van de vereniging Natuurmonumenten. [Lees hier hoe Natuurmonumenten wordt bestuurd >>](#)

4 BESTUREN

Het tweede principe:

optimale besteding van middelen

Het was het laatste jaar van het Meerjarenplan 2007-2012. Net als in voorgaande jaren waren effecten meetbaar van de voortdurende financieel-economische crisis en de terugtrekkende overheid. De opbrengsten uit leden- en fondsenwerving en de overheidsbijdragen stonden onder druk. Desondanks zijn we erin geslaagd een lichte stijging van het ledenbestand te realiseren. Eind 2012 waren er 732.000 leden en donateurs.

Het nieuwe subsidiestelsel voor het beheer van onze natuurgebieden (SNL) bleek een verbetering. Dat geldt ook voor het regeerakkoord van het kabinet-Rutte I. De bezuinigingen van Rutte I zijn van 70% structureel teruggebracht naar 50%. Dat is, gegeven de grote bezuinigingen die nodig zijn, positief voor de natuur. Ook heeft het kabinet de ambitie de EHS inclusief verbindingen af te maken, maar daar meer tijd voor te nemen.

In 2012 zijn binnen de organisatie maatregelen doorgevoerd die geleid hebben tot bezuinigingen. Zo is er meer efficiency gerealiseerd door een betere samenwerking en was er sprake van een saldoverbetering van de bezoekerscentra en excursies.

Het derde principe:

optimale relaties met belanghebbenden

Natuurmonumenten is een grote, landelijke vereniging, met 355 natuurgebieden in Nederland. De organisatie onderhoudt relaties met leden en vrijwilligers, niet-leden die onze gebieden bezoeken, sponsors en andere zakelijke



Vrijwilligers van Natuurmonumenten

relaties (Nationale Postcode Loterij), burens rond natuurgebieden (omwonenden, agrariërs en landgoedeigenaren), universiteiten, onderzoeksbureaus, onderwijsinstellingen, bestuurders (lokaal, landelijk, internationaal), collega-terreinbeheerders en collega-natuur- en milieuorganisaties. Met al deze stakeholders wil Natuurmonumenten open en integer communiceren. Dat is van cruciaal belang voor een maatschappelijke organisatie die in de samenleving wil wortelen en een breed draagvlak voor natuur wil creëren. Twee van de hoofdlijnen van het Nieuwe Natuurmonumenten zijn gericht op optimale relaties met belanghebbenden. Wij willen een beweging zijn van mensen met hart voor de natuur en wij willen een spreekbuis zijn van en voor natuurliefhebbers. Hoewel de leden het hart van de vereniging vormen, ziet

Natuurmonumenten haar achterban ook breder. Er zijn naast het lidmaatschap meer manieren denkbaar waarop mensen hun betrokkenheid tonen: als vrijwilliger, bezoeker, excursiedeelnemer, klant in bezoekerscentra, abonnee op digitale nieuwsbrieven en als volger op Twitter en Facebook. De belangstelling voor social media groeit. Ook bij Natuurmonumenten. Er zijn naast het officiële Twitteraccount twitter.com/natuurmonument zo'n honderd medewerkers die twitteren en bloggen. Ook op YouTube en Facebook zijn we actief. Onze persvoorlichters onderhouden goede contacten met de pers, zowel proactief met persberichten en persbijeenkomsten, als reactief door te antwoorden op persvragen en interviewverzoeken. Hun inzet zorgde in 2012 voor de nodige publiciteit [Lees hier verder >>](#)



4.3 Inzet van het bestuur

Het bestuur vergaderde in 2012 zes keer. Daarnaast hield het twee themabijeenkomsten: in maart over de communicatie- en marketingstrategie en in september over het Nieuwe Natuurmonumenten. Het bestuur had eerder de wens uitgesproken via medewerkerpresentaties meer inzicht te krijgen in onderwerpen die spelen binnen de werkorganisatie. In 2012 zijn presentaties gegeven door hoofd P&O Ron Adelaar over het P&O-beleid en door regiodirecteur Christ Rijnen over zijn regio Noord-Brabant en Limburg. Henk-Jan Kievit, hoofd van de afdeling Ondernemen en

Bedrijfsontwikkeling in oprichting, sprak over de hoofdlijn Ondernemen. Jos Bisschops en Suzanne Klaassen gaven een toelichting op de voorbereidingen van het nieuwe Meerjarenplan.

Na de statutaire termijn van acht jaar trad bestuurslid Liesbeth Cremers in november af. De verenigingsraad benoemde Jack de Graaff als opvolger. Ook besloot de raad Jan van den Belt voor een tweede termijn van vier jaar te benoemen tot bestuurslid.

Van links naar rechts zittend/hurkend:

Teo Wams, Sandra Maas, Jos Kuijpers, Jan van den Belt.

Van links naar rechts,

zittend op boomstam of staand:

Feike Tibben, Fedde Koster, Martin Wassen, Marc van den Tweel, Harrie Penders, Hans Wijers, Jitske de Jong.

4 BESTUREN

Februari: de Natuurvisie

In de februarivergadering sprak het bestuur oriënterend over een eerste concept van de nieuwe Natuurvisie. Het bestuur vond het voorgelegde stuk gedurfd en prikkelend, maar miste nog een rode draad en focus. Het is nodig voor de komende jaren duidelijke prioriteiten te stellen. Het bestuur benadrukte dat de organisatie in lijn met het Nieuwe Natuurmonumenten meer werk moet maken van het verbinden van mensen met de natuur. Ron Adelaar, hoofd P&O, verzorgde een presentatie over het huidige P&O-beleid. Het bestuur vroeg met name extra aandacht voor het thema management development.

Maart: evaluatie gebouwenbeheer en Natuurvisie

Het bestuur stemde in met de evaluatie gebouwenbeheer. Op advies van de bestuurscommissie Financiën werd besloten een second opinion te vragen aan externe deskundigen. Het bestuur kon zich ook vinden in de door de directie voorgestelde vervolgaanpak. Die richt zich op het bundelen van activiteiten rond het gebouwenbeheer op het centraal kantoor. Ook werd het advies overgenomen het versnipperde beleid voor gebouwenbeheer in één beleidsnotitie op te nemen. Deze notitie wordt in het voorjaar van 2013 aan het bestuur en de verenigingsraad voorgelegd. Het bestuur was positief over het tweede concept van de Natuurvisie, een belangrijke visie voor de lange termijn. Daarom werd besloten tot een uitgebreide bespreking met de verenigingsraad en vaststelling van de visie in de novembervergadering van de verenigingsraad. Het bestuur stemde verder in met voorstellen voor een nieuwe opzet van het bestuur en de verenigingsraad, met onder meer een kleiner bestuur van 9 leden en een kleinere verenigingsraad.

Juni: jeugdcampagne OERRR en project Marker Wadden

Het bestuur was enthousiast over een kindercampagne met het motto 'ieder kind heeft recht op natuur' en stemde in met de uitwerking ervan. In het najaar werd de campagne gelanceerd onder de naam OERRR. Ook stemde het bestuur in met de voorgestelde aanpak van het project Marker Wadden, waarvoor de Nationale Postcode Loterij 15 miljoen euro beschikbaar had gesteld. Het bestuur vroeg om regelmatig geïnformeerd te worden over dit ambitieuze project. Verder werd vastgesteld dat de verenigingsraad wel had ingestemd met de voorstellen voor een nieuwe bestuursopzet, zoals met het verkleinen van het bestuur naar 9 leden, maar niet met verkleining van de verenigingsraad. Verenigingsraadsleden namen het initiatief voor een bijeenkomst en het schrijven van een notitie over het functioneren van de raad.

September: Natuurvisie, Meerjarenplan en functioneren van de verenigingsraad

Het bestuur toonde zich positief over de Natuurvisie, die in november ter vaststelling aan de verenigingsraad werd voorgelegd. Een operationalisering van de visie is opgenomen in het nieuwe Meerjarenplan, voor de jaren 2013-2018. Dit nieuwe Meerjarenplan werd in een eerste ronde besproken. Het bestuur stemde in met de daarin uitgezette koers. Het benadrukte het belang van de indicatoren, die met hun afrekenbare resultaten het werk van de vereniging meer richting moeten geven en moeten helpen om prioriteiten te stellen.



4 BESTUREN

Tot slot besprak het bestuur een notitie over het functioneren van de verenigingsraad, opgesteld door enkele verenigingsraadsleden in vervolg op een bijeenkomst van districtscommissies. Het bestuur stelde een reactie vast aan het adres van de initiatiefnemers, die daarom gevraagd hadden. Het sprak uit dat het goed is de tijd te nemen voor een zorgvuldige gedachtewisseling en besluitvorming over met name de meer principiële punten uit de notitie.

Oktober: onderzoek naar samenwerking terrein-beherende organisaties

Het bestuur had eerder al besloten dat Natuurmonumenten het initiatief zou nemen tot een verkenning naar mogelijke samenwerking tussen Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en De12Landschappen. Het bestuur had de vertrekkende algemeen directeur, Jan Jaap de Graeff, gevraagd dit onderzoek op zich te nemen. Het wisselde nu van gedachten over de opzet en vraagstelling voor zo'n onderzoek. Het is belangrijk, merkte het bestuur op, om hierover snel met Staatsbosbeheer en De12Landschappen te spreken. Ook werd gesproken over de behandeling van het Meerjarenplan in de verenigingsraad. Besloten werd het Meerjarenplan als concept aan de raad aan te bieden. Na het horen van de verenigingsraad stelde het bestuur in de decembervergadering het Meerjarenplan definitief vast. Besloten werd de bestuurscommissie Verenigingszaken en Marketing om te vormen tot bestuurscommissie Communicatie en Marketing. De portefeuille verenigingszaken werd toegekend aan bestuurslid Feike Tibben, die afkomstig is uit de verenigingsraad. Ondersteuning komt van Jos Kuijpers en



Gebouwenbeheer

Harrie Penders, die eveneens uit de verenigingsraad afkomstig zijn.

December: second opinion evaluatie gebouwenbeheer en samenwerking terreinbeherende organisaties

Het bestuur besprak twee second-opinionrapportages over de evaluatie gebouwenbeheer. Beide ondersteunen de conclusies en aanbevelingen daarvan in belangrijke mate. Het bestuur stelde vast dat we door kunnen gaan op de ingeslagen weg,

maar dat de rapportages ook nieuwe aanknopingspunten voor het gebouwenbeheer bevatten. Het toonde zich blij met de komst van een aparte afdeling Gebouwen.

Ook wisselde het bestuur van gedachten over de aanpak van het onderzoek naar samenwerking tussen de terreinbeherende organisaties. Het gaat zowel om een onderzoek naar de vraag waar verdergaande samenwerking perspectief biedt op meer efficiency, als om een meer strategische positiebepaling.

4 BESTUREN

Activiteiten bestuurscommissies

Bestuurscommissie Beheer

De bestuurscommissie Beheer kwam zesmaal bijeen. Belangrijke onderwerpen waren de Natuurvisie, de evaluaties van gebouwenbeheer en het beheer van de vennen, de samenwerking met boeren in het Wormer- en Jisperveld en de ganzenproblematiek. Ook boog de commissie zich over de hoofdlijn 'goede beheerder zijn' van het Nieuwe Natuurmonumenten en over klimaatverandering en natuurbeheer. In mei bracht de commissie een werkbezoek aan kasteel De Haar en landgoed Haarzuilens.

Auditcommissie

De auditcommissie kwam tweemaal bijeen. In aanwezigheid van de accountant werden in maart het jaarverslag, de jaarrekening en het accountantsverslag over de jaarrekening besproken. In december kwam de managementbrief van de accountant over de interim-controle aan de orde, evenals een drietal audits: over verdienmodellen versus de fiscaliteit en Europese wetgeving, over de volledigheid van de opbrengsten van gebouwen en terreinen en over de IT-organisatie rondom financiële handelingen en het betalingsverkeer. De laatste audit is uitgevoerd door KPMG, de eerste twee zijn intern verzorgd.

Bestuurscommissie Financiën

De bestuurscommissie Financiën vergaderde negenmaal. Belangrijke onderwerpen waren de stand van zaken op de financiële markten, het beleggingsbeleid en de beleggingsportefeuille. Ook was er aandacht voor duurzame bedrijfsobligaties, het terugkopen van erfpachtcontracten, het erfpachtbeleid en de evaluatie gebouwenbeheer. Tevens kwamen de begroting en het Meerjarenplan aan de orde, inclusief de financiële meerjarenverkenning. Vaste agenda-punten waren tussentijdse financiële resultaten, beleggings-overzichten en cashflowprognoses. In juni en december legden de vermogensbeheerders verantwoording af over de beleggingsresultaten. De commissie liet zich informeren over de voor Natuurmonumenten belangrijke thema's ondernemen en bedrijfsontwikkeling en de partnerschappen met bedrijven.

Bestuurscommissie Verenigingszaken en Communicatie en Marketing

De bestuurscommissie Verenigingszaken en Marketing kwam zevenmaal bijeen. In het kader van het Nieuwe Natuurmonumenten werd voor de vier hoofdlijnen een pilot toegelicht. Verder sprak de commissie over vrijwilligers, de nieuwe opzet voor bestuur en verenigingsraad, de communicatie- en marketingstrategie, Natuurloten en de kindercampagne OERRR. Op verzoek van de commissie wordt gewerkt aan het 'Dashboard C&M': welke gegevens vormen als het ware de knoppen waarmee gestuurd kan worden? In oktober werd de commissie omgevormd tot de bestuurscommissie Communicatie en Marketing.

Commissie voor de Directie

In het voorjaar sprak de Commissie voor de Directie met de directie over de toekomst. Op de agenda stonden onderwerpen als omvang, portefeuillevverdeling en samenstelling van de directie. De aanleiding hiervoor was het voornemen van Jan Jaap de Graeff om afscheid te nemen als algemeen directeur. Later wees het bestuur de Commissie voor de Directie aan als selectiecommissie voor zijn opvolger. De commissie stelde een zoekprofiel op, was verantwoordelijk voor de selectie van kandidaten, het voeren van gesprekken en uiteindelijk voor de voordracht aan het bestuur. Als opvolger van Jan Jaap de Graeff benoemde het bestuur in september Marc van den Tweel tot algemeen directeur. In februari 2013 zou Van den Tweel in functie treden.

Commissie van Deskundigen

De Commissie van Deskundigen (onafhankelijke deskundigen) is in 2012 tweemaal bijengewoest voor een reguliere vergadering. Er is onder andere gesproken over het beheer van de gebouwen en van de vennen van Natuurmonumenten, en over de visie op het toekomstige natuurbeheer en natuurbeleid in Nederland (de Natuurvisie). Zowel over de vennen als over de natuurvisie heeft de commissie haar mening verwoord in een brief aan het bestuur. Enkele leden van de commissie zijn ook buiten de reguliere bijeenkomsten om betrokken geweest bij de discussie over relevante onderwerpen. Bijvoorbeeld over het ganzenbeleid.

4 BESTUREN

Overleg met natuurorganisaties

De 12 Landschappen, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten overleggen zo'n vier keer per jaar met elkaar. Zo is er onder meer een bestuurlijk overleg met bestuurs- en directieleden en leden van de raad van toezicht (van Staatsbosbeheer). Een belangrijk gespreksonderwerp in 2012 was de onderlinge samenwerking. Ook kwamen onder meer het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL), de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur en de ganzenproblematiek aan de orde.

In de loop van het jaar vonden op initiatief van Staatsbosbeheer en het Wereld Natuur Fonds twee conferenties plaats onder de titel 'Een nieuw groen perspectief'. Ook Natuurmonumenten nam deel aan deze conferenties.

4.4 De verenigingsraad

De verenigingsraad vergaderde tweemaal. De bijeenkomsten werden voorafgegaan door de gebruikelijke vragenuren bij Financiën en Beheer. Belangrijke onderwerpen waren de Natuurvisie en het Meerjarenplan 2013-2018 en het functioneren van de verenigingsraad zelf. Tijdens het jaarlijkse themaoverleg boog de raad zich over de omgang met dieren. Dit overleg vond plaats op Kasteel Doorwerth en bevatte onder meer een rondleiding in het Nederlands Jachtmuseum. De jaarlijkse excursie bracht de raad naar het grensoverschrijdende Heiden natuurpark in Limburg, een 2.100 hectare groot natuurgebied in ontwikkeling. Het overleg van het bestuur en de directie met de voorzitters van de districtscommissies kwam bijeen in februari en oktober. Een belangrijk gespreksonderwerp was de agenda en voorbereiding van de komende verenigingsraadsvergadering. De vertrouwenscommissie werd door het bestuur geraadpleegd over de vacature die ontstond na het aftreden van bestuurslid Liesbeth Cremers, en over de herbenoeming van Jan van den Belt.

Voorjaarsvergadering

Tijdens de voorjaarsvergadering is het jaarverslag over 2011 goedgekeurd. De raad verleende decharge aan het bestuur over het in 2011 gevoerde beleid aan de hand van een speciaal voor dit doel opgestelde verantwoordingsnotitie. Ook besprak de raad de evaluatie van het gebouwenbeheer en de voorgestelde vervolgaanpak.

Een belangrijk onderwerp was de Natuurvisie. In discussiegroepen is van gedachten gewisseld over de vragen en dilemma's rond deelonderwerpen, zoals landschap, waterkwaliteit en verwerven. Met de resultaten is rekening gehouden bij het opstellen van de uiteindelijke Natuurvisie, die in de najaarsvergadering ter vaststelling aan de raad werd voorgelegd. Bij de bespreking van een nieuwe opzet voor bestuur en verenigingsraad, bleek dat de raad zo'n behandeling in twee termijnen een prima werkwijze vindt. De raad kon zich vinden in de voorgestelde veranderingen voor het bestuur, met name een verkleining van het bestuur naar 9 leden. De voorstellen voor de verenigingsraad, met ook een flinke verkleining van die raad, stuitte echter op weerstand. Er werd gehecht aan de betrokkenheid van alle districtsafgevaardigden bij de verenigingsraad. Wel had de raad voorkeur voor een andere werkwijze, die de inbreng en betrokkenheid tijdens de vergaderingen vergroot.

4 BESTUREN

Najaarsvergadering

Tijdens de najaarsvergadering is gesproken over het concept-Meerjarenplan 2013-2018. Het bestuur stelde daarna in zijn decembervergadering het Meerjarenplan definitief vast. Op deze wijze kon het bestuur rekening houden met de inbreng van de verenigingsraad.

Zo werden op voorstel van de raad een sterkte-zwakteanalyse en een risicoanalyse aan het plan toegevoegd. Ook stelde de raad de Natuurvisie vast. Hierbij is tevens gevraagd om de productie van een beknopte en duidelijke publieksversie. Ook is gesproken over de evaluatie van het beheer van de vennen van Natuurmonumenten.

Een belangrijk onderwerp was het functioneren van de verenigingsraad. In aansluiting op het gesprek hierover in de voorjaarsvergadering hadden enkele verenigingsraadsleden een bijeenkomst van de districtscommissies georganiseerd, waarbij ook leden van het bestuur en de directie aanwezig waren. Op basis hiervan is een notitie opgesteld die voor schriftelijk commentaar werd rondgezonden. In vervolg op deze activiteiten vond een gedachtewisseling plaats in discussiegroepen over de thema's: strategische agenda; werken met commissies, werkgroepen en klankbordgroep; inzet deskundigheid; en verhouding bestuur-districtscommissies. Besluitvorming door de raad werd voorzien in de voorjaarsvergadering 2013.

De verenigingsraad benoemde Jack de Graaff tot bestuurslid en Jan van den Belt voor een tweede termijn van vier jaar. Tot slot nam de raad afscheid van algemeen directeur Jan Jaap de Graeff, die per 1 februari 2013 zou stoppen bij Natuurmonumenten.



Voorsterbos

Klankbordgroep belangenbehartiging

Ook dit jaar belegde de directie twee bijeenkomsten voor verenigingsraadsleden over de belangenbehartiging. Tijdens de eerste bijeenkomst werden de deelnemers bijgepraat over de stand van zaken rond de concept-Natuurvisie en de politieke ontwikkelingen. De tweede bijeenkomst behandelde de verkiezingsuitslag en de lopende formatie. Daarnaast werd het concept-Meerjarenplan 2013-2018 gepresenteerd en is hierover gediscussieerd.

4.5 Dertien actieve districtscommissies

Twaalf provinciale districtscommissies (dc's), plus dc-Amsterdam beïnvloeden het beleid van Natuurmonumenten en betrekken leden en omwonenden bij natuurgebieden. Dc-leden houden beraad over het

verenigingsbeleid en de landelijke en regionale natuurlandbouw. Ook consulteren zij klankbordgroepen. Steeds vaker organiseren dc's ook activiteiten en bijeenkomsten die leden, omwonenden en recreanten informeren over lokale ontwikkelingen rond de natuur en natuurgebieden.

In 2012 toonden meer mensen hun betrokkenheid bij districtscommissies dan ooit tevoren. Dat blijkt uit de korte verslagen die districtscommissies jaarlijks aanleveren. Zo is onder meer succesvol (en soms minder succesvol) samengewerkt met omwonenden in het Voorsterbos (Fl.), het Mantingerveld (Dr.) en in de Groningse natuurgebieden Biessummerbos en Voolhok.

[Lees op onze website de beknopte dc-verslagen van alle 13 districtscommissies >>](#)

4 BESTUREN

4.6. Werken bij Natuurmonumenten

Eind 2012 werkten bij Natuurmonumenten 704 mensen in vaste en tijdelijke dienst. Net als in 2011 bouwden zij gemotiveerd verder aan het Nieuwe Natuurmonumenten.

De gewenste transitie voor het Nieuwe Natuurmonumenten eist de nodige veranderingen en verbeteringen ten aanzien van competenties van medewerkers. In 2012 is hieraan een vervolg gegeven. Dat gebeurde 'werkende weg', maar ook aan de hand van experimenten, pilots en trainingen. Het in 2011 opgerichte 'transitieteam' gaf de nodige ondersteuning en evalueerde wat wel en niet werkt.

Het Meerjarenplan 2013-2018

Dit plan beschrijft de doelen en gewenste resultaten van het Nieuwe Natuurmonumenten. Het plan schetst concreet wat er van Natuurmonumenten als geheel wordt verwacht en welke prestaties de regio's, de afzonderlijke afdelingen en de medewerkers moeten leveren. Aan de hand van indicatoren zijn in 2012 meetbare uitgangspunten geformuleerd, zodat vanaf 2013 per regio en afdeling op basis van harde afspraken resultaat- en procesgericht gewerkt kan worden. Voor de periode 2013-2018 zijn doelen geformuleerd voor bijvoorbeeld de stand op de 'Chari-barometer', het vergroten van de achterban, fondsenwerving, de natuurkwaliteit en het medewerkersbestand.

Gangmakers

In 2012 hebben zogeheten 'gangmakers' in alle organisatie-onderdelen een stimulerende, signalerende en helpende ondersteuning gegeven aan leidinggevendenden in de concrete vormgeving van het Nieuwe Natuurmonumenten. Tijdens afdelingspresentaties en bij projecten brachten zij het gedachtegoed van het Nieuwe Natuurmonumenten onder de aandacht.

Nieuw: communicatieboswachters

In de regio is een belangrijke nieuwe taak weggelegd voor een deel van onze boswachters. Van hen wordt steeds meer verwacht dat ze naast hun reguliere groene boswachterswerk ook een rol gaan spelen in de publiekscommunicatie, onder meer door het toepassen van social media als Twitter en Facebook. Boswachters kunnen als geen ander aanstekelijk en enthousiast vertellen over verwondering en fascinatie voor natuur, de kernwoorden waarmee Natuurmonumenten het publiek weer bij de natuur wil betrekken.

Nieuwe directeur

Doelgericht en aansprekend communiceren met het publiek is de komende jaren van cruciaal belang om mensen voor de natuur en voor Natuurmonumenten te winnen. Ervaring met publiekscommunicatie was ook een van de gewenste kerncompetenties in het functieprofiel voor een nieuwe algemeen directeur. Die moest in de woorden van scheidend algemeen directeur Jan Jaap de Graeff "meer gevoel hebben voor het aanspreken en bereiken van het grote publiek". Het bestuur heeft na een selectieprocedure Marc van den Tweel als zijn opvolger aangewezen.



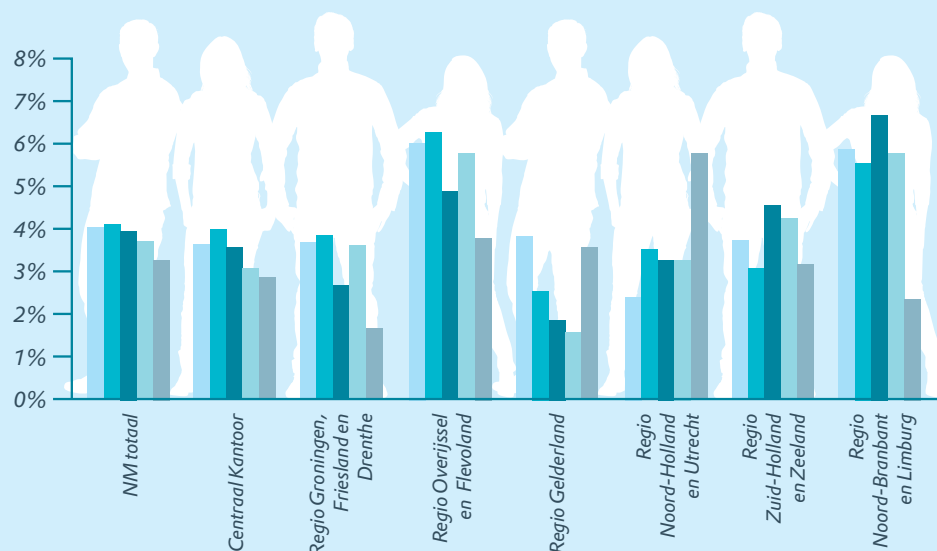
Boswachter Bart Zwiers



Marc van den Tweel (l) en Jan Jaap de Graeff (r)

Ziekteverzuim NM 2008-2012.

2008 2009 2010 2011 2012



Medewerkers met dienstverband in 2011

Medewerkers met dienstverband (vast en tijdelijk)	692
Mannelijk	58%
Vrouwelijk	42%
FTE's 5	556
Fulltime	40%
Parttime	60%
Nieuw in dienst	47
Uit dienst	33
Doorgestroomde mdw.	14
Wijzigingen in deeltijd	62
Vast dienstverband (in fte's)	462
Tijdelijk dienstverband (in fte's)	94
Gemidd. leeftijd in 2011	46,8

Medewerkers met dienstverband in 2012

Medewerkers met dienstverband (vast en tijdelijk)	704
Mannelijk	57%
Vrouwelijk	43%
FTE's	568
Fulltime	38%
Parttime	62%
Nieuw in dienst	70
Uit dienst	58
Doorgestroomde mdw.	23
Wijzigingen in deeltijd	110
Vast dienstverband (in fte's)	466
Tijdelijk dienstverband (in fte's)	102
Gemidd. leeftijd in 2012	46,9

4 BESTUREN

Tijdelijke groei medewerkersbestand

Vorig jaar is inzichtelijk gemaakt welke functies binnen Natuurmonumenten nog ontbreken. Om de nieuwe organisatiedoelen te realiseren wordt naast de expertise-ontwikkeling van eigen medewerkers op beperkte schaal ook expertise van buiten aangetrokken. Het aantal medewerkers zal in de komende jaren licht stijgen. Dat aantal zal rond 2018 weer afvlakken op basis van verwachte uitstroom. De verwachting en wens is daarnaast dat vrijwilligers voor een deel oude en nieuwe taken kunnen invullen. Zo is vorig jaar geëxperimenteerd met vrijwillige boswachters, die rond de bezoekerscentra assisteren bij onder andere ledenwerving.

Vrijwilligers zijn onmisbaar in een sterke natuurbeweging

De groei van het aantal vrijwilligers zorgt voor een waardevolle ondersteuning van de organisatiedoelen. Liefst 3.800 vrijwilligers helpen structureel met hooien en snoeien in natuurgebieden, ze inventariseren dieren en planten, assisteren bij administratie en bij promotiewerk, denken actief mee over belangenbehartiging en zijn gastheer of gastvrouw in onze acht bezoekerscentra. De plekken waar bezoekers vrijwilligers tegenkomen breiden zich uit. Natuurmonumenten wil een beweging zijn van mensen met hart voor de natuur. Vrijwilligers zijn daarin misschien wel de belangrijkste schakel.

Zelfsturende vrijwilligersteams

Een van de ambities in het Meerjarenplan 2013-2018 is om het aandeel vrijwilligerswerk verder uit te breiden. Verdubbeling van het aantal vrijwilligers, doel uit het oude Meerjarenplan, is al gehaald. De komende jaren hopen we vrijwilligers te kunnen inspireren meer uren te besteden aan vrijwilligerswerk. Ook streven we naar een kwaliteitsverbetering van de klussen die ze op zich nemen. Aandachtspunt is dat het begeleiden van vrijwilligers zoveel tijd in beslag begint te nemen, dat andere taken in de verdrukking komen. Eén van de oplossingen is de inzet van groepscoördinatoren. Dit zijn vrijwilligers die vrijwilligers aansturen. Vaste medewerkers kunnen zich dan toeleggen op de kwaliteit van vrijwilligerswerk en de binding met Natuurmonumenten. Er zijn al positieve ervaringen opgedaan met 'zelfsturende' vrijwilligersteams. Voor een kwaliteitsverbetering zal de komende jaren ook aandacht zijn voor training van vaste medewerkers die (teams van) vrijwilligers en vrijwillige groepscoördinatoren begeleiden.

Vrijwilliger als collectant en boswachter

Zo'n 3.400 leden waren met 200 wijkcoördinatoren in 2012 vrijwillig betrokken bij collectes. Die waren zo succesvol dat we in 2013 meer vrijwilligers als collectant hopen in te zetten. In 2012 heeft in de regio Groningen, Friesland en Drenthe ook een succesvolle werving plaatsgevonden voor vrijwillige boswachters. Zij verwelkomen bezoekers in gebieden, vertellen over de omgeving en werven nieuwe leden. In 2013 gaan we ook in de rest van het land vrijwillige boswachters werven en inzetten.

Leergang 'Natuurlijk Gastvrij' dankzij 'Groen en Doen'

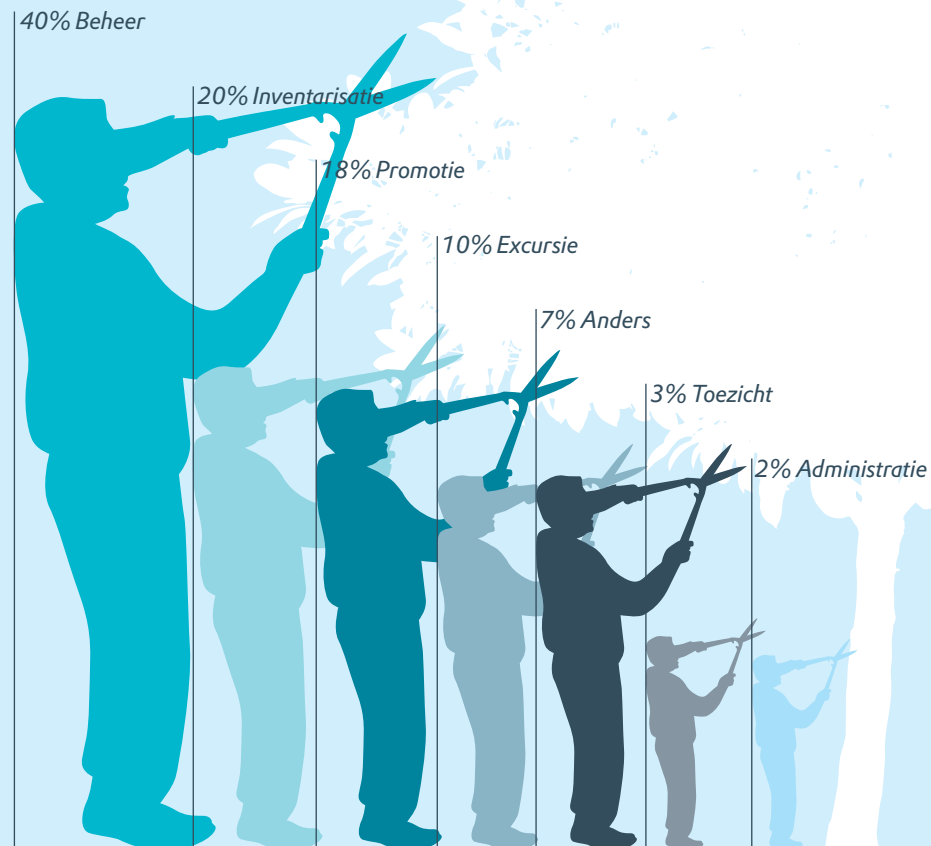
De Tweede Kamer heeft bij de begrotingsbehandeling 2012 het amendement 'Groen en Doen' aangenomen. Hiermee kwam voor 2012 en 2013 twee miljoen euro vrij voor vrijwilligers die werken in natuur- en landschapsbeheer. Voor Natuurmonumenten is voor beide jaren 75 duizend euro beschikbaar. Dit bedrag besteedden we in 2012 aan de leergang 'Natuurlijk Gastvrij', waarbij vrijwilligers (en medewerkers) klant- en servicegericht leren werken. In onze natuurgebieden zijn enthousiaste vrijwilligers goud waard. Ze vergroten het draagvlak voor de natuurbescherming en dragen bij aan groei van de achterban. De eerste trainingen werden goed ontvangen.

Maatschappelijke stages

Met ingang van het schooljaar 2015-2016 zal het kabinet de verplichte maatschappelijke stage voor middelbare scholieren schrappen. Natuurmonumenten betreurt deze bezuiniging. Scholieren die stage lopen bij natuurorganisaties leren dat belangeloos werken voor maatschappelijke doelen voldoening oplevert. Ook zijn deze jongeren de toekomstige werknemers van natuurorganisaties en zorgen zij voor steun en draagvlak. Gelukkig zijn sommige scholen zo enthousiast over groene maatschappelijke stages dat ze er na 2016 mee willen doorgaan. Natuurmonumenten blijft jongeren waar mogelijk welkom heten.

NATUURMONUMENTEN VRIJWILLIGERS

Vaste vrijwilligers in 2012, in mensdagen en per taakveld



Aantal vaste vrijwilligers per regio in 2006 met totale MPJ groei t/m 2012

■ Groei 2012 tov nuljaar 2006
■ Vaste vrijwilligers



4 BESTUREN

4.7 Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO)

Aan een maatschappelijk verantwoorde bedrijfsvoering hecht Natuurmonumenten grote waarde. In ons beleggingsbeleid speelt duurzaamheid een belangrijke rol. Onze vermogensbeheerders letten bij hun selectie op het milieubeleid, governance en sociale aspecten van de fondsen. Daarbij worden fondsen uitgesloten die beleggen in bedrijven die voor meer dan 5% van hun activiteiten werkzaam zijn in de wapenindustrie, kernenergie, tabaks-industrie, gokken, bonthandel en porno. Ook loopt er een Klimaatneutraal-programma, is er sprake van verantwoord papiergebruik en verantwoord drukwerk, verkoopt de bedrijfskantine biologisch voedsel en zuivel, schenken wij een verantwoord kopje koffie, en verkopen we FSC-hout uit onze eigen bossen. Het oogsten van biomassa (groenafval) voor duurzame energieopwekking is volop in ontwikkeling.

Natuurmonumenten klimaatneutraal

De leden van Natuurmonumenten verwachten van de werkorganisatie voorbeeldgedrag op het gebied van een schone, verantwoorde bedrijfsvoering. Daarom is het onze doelstelling in 2020 klimaatneutraal te zijn. Dat zal zich vertalen in ongeveer een halvering van onze klimaatvoetafdruk.

Dienstvervoer

Dienstvervoer steeg vooral door een enorme toename in het brandstofverbruik van de pont naar Tiengemeten. Stijgende bezoekersaantallen deden de uitstoot van ons dienstvervoer stijgen met 24%.

Papierverbruik

Het papierverbruik daalde in 2012 met 17% door de afwezigheid van de vijfjaarlijkse natuur- en recreatiegids '365 dagen de natuur in'. Ook is gekozen voor duurzamer papier voor ons verenigingstijdschrift Puur Natuur. Zonder de OERRR-mailings zou deze daling veel groter zijn geweest.

Gebouwen

In onze gebouwen realiseerden we een forse daling op het aardgasverbruik, zowel in m³s (-10%) als in CO₂ (-36%) door besparingen op het verbruik van de centrale kantoren in 's Graveland en door de overschakeling van alle werkgebouwen op een mix van aard- en biogas.

Opmerking: de voetafdruk van 2011 is vorig jaar gerapporteerd als 2684 ton CO₂. Daarin ontbraken het gas- en elektriciteitsverbruik van een aantal werkschuren en de brandstof van de pont naar Tiengemeten.

In 2012 was onze klimaatvoetafdruk 2767 ton CO₂ (zie diagram). Dat is een daling van 1,6% ten opzichte van 2011).



4 BESTUREN

4.8 Besturen in de toekomst

In 2012 zijn twee belangrijke beleidsstukken vastgesteld: de Natuurvisie en het Meerjarenplan 2013-2018. Onze ambities zijn in het Meerjarenplan zo concreet en meetbaar mogelijk verwoord.

Natuurmonumenten is zich ervan bewust dat we leven in financieel, economisch en politiek onzekere tijden. We zijn er desondanks van overtuigd dat de richting die wij inslaan goed is. Ondernemender en kostenbewuster opereren is een must. Net als mensen inspireren en enthousiasmeren met fascinatie en verwondering. Zo brengen we de natuur weer dichterbij mensen en kunnen we samen opkomen voor natuur, landschap en cultureel erfgoed. We koesteren intussen wat we in ruim honderd jaar hebben opgebouwd en dragen dit vol trots uit. Het bestuur en de verenigingsraad dragen de komende jaren bij aan het realiseren van de ambities uit het Meerjarenplan. Tegen die achtergrond evalueren we ook het eigen functioneren.

Lees hier alles over:

- [Bestuursleden en hun achtergrond >>](#)
- [Directie en nevenfuncties >>](#)
- [Statuten en huishoudelijke reglement >>](#)
- [Het Directiereglement >>](#)
- [Natuurmonumenten en de Code Goed Bestuur >>](#)
- [Samenstelling Bestuurscommissies >>](#)
- [Regiodirecteuren >>](#)
- [Afdelingshoofden >>](#)
- [Commissie van Deskundigen >>](#)
- [De Verenigingsraad >>](#)
- [De 13 Districtscommissies >>](#)
- [Samenstelling ondernemingsraad >>](#)





3 VRAGEN AAN

Marieke van
den Hoek,
marketing manager
bij Greenchoice

Natuurmonumenten wil in 2020 klimaatneutraal opereren. Ook enthousiasmeren we de achterban voor groene energie. Dat doen we samen met energieleverancier Greenchoice.

Waarom is Greenchoice in 2012 een samenwerking aangegaan met Natuurmonumenten?

“Door de groenste, meest duurzame energie aan te bieden, streeft Greenchoice naar een energieneutrale wereld. Dat lukt ons niet alleen, dus bundelen we de krachten. Alle energie komt uit de natuur. Daarom zijn we een partnerschap aangegaan met Natuurmonumenten. Samen stimuleren we mensen zoveel mogelijk zelf duurzame energie op te wekken.”

Wat houdt de samenwerking concreet in?

“In 2013 is het eerste initiatief onder de noemer NatuurKracht het collectief inkopen van zonnepanelen. De aanschaf van zonnepanelen wordt voordeliger naarmate meer mensen zich inschrijven. Veel inschrijvingen levert meer groene energie van eigen bodem op. Voor haar inzet ontvangt Natuurmonumenten van Greenchoice een bijdrage voor natuurbehoud.”

Waarom viel de keuze op Natuurmonumenten?

“Natuurmonumenten wil graag nieuwe doelgroepen bereiken. Greenchoice heeft 350.000 klanten en Natuurmonumenten 732.000 leden. Wij brengen onze klanten dichterbij de natuur; Natuurmonumenten wijst haar achterban op de voordelen van groene energie. Beide initiatieven zijn goed voor de natuur.”

RISICOMANAGEMENT

RISICO'S IDENTIFICEREN, BEWAKEN, BEPERKEN EN BEHEERSEN



5

5 RISICOMANAGEMENT

Natuurmonumenten is zich bewust van het feit dat haar activiteiten risico's met zich mee kunnen brengen. Met risicomanagement zet de organisatie zich ervoor in die risico's systematisch te identificeren, te bewaken, te beperken en te beheersen.

5.1 Beheer en beleid

De effecten van milieuvorwaarden (mest, fosfaat, water)

Het herstel van de milieuoedities in en om onze gebieden is van zeer groot belang voor de kwaliteit van en biodiversiteit in die gebieden. Daarbij zijn wij echter in hoge mate afhankelijk van andere partijen: de Rijksoverheid, de provincies, waterschappen en de landbouw. Waterkwaliteit en anti-verdrogingsbeleid zijn prioriteiten in onze lobbyagenda. Voor de ammoniakproblematiek richten wij ons met name op onze Natura 2000-gebieden. Daarnaast wordt ingezet op een gebiedsgerichte aanpak in de regio's. Van belang is dat de overheid de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) vaststelt. De PAS heeft betrekking op 133 van de 166 Natura 2000-gebieden in ons land. Helaas verloopt dit proces traag. Een gezamenlijke oproep met VNO-NCW en LTO Nederland om de gebieden met relatief eenvoudig oplosbare stikstofproblemen alvast aan te wijzen, leverde niets op. Positief is dat onze pleidooien voor integratie van waterveiligheid, waterkwaliteit en nieuwe natuur in klimaatbuffers gehoord worden. Het regeerakkoord van het huidige kabinet pleit duidelijk voor deze functiecombinaties.

Natuurmonumenten en partners

Natuurmonumenten heeft in het landelijk gebied te maken met de landbouw en particuliere grondeigenaren. Daarbij is sprake van gemeenschappelijke belangen, zoals het behoud van het landschap en de open ruimte en het tegengaan van verstedelijking en verrommeling. Maar er is ook sprake van forse belangentegenstellingen. Natuurmonumenten kiest in beginsel een constructieve opstelling en is niet gebaat bij een regelrechte confrontatie met de landbouw en de particuliere eigenaren. Maar soms is het nodig om duidelijk te maken waarvoor wij staan en wat onze grenzen zijn: wij geven stem aan de natuur en staan op de bres voor de waarde van die natuur. Behalve met de partijen in het landelijk gebied speelt ook de publieke opinie hierbij een rol. Deze problematiek, die op landelijk maar ook op regionaal niveau speelt, krijgt vanwege het belang ervan al veel aandacht. Het gaat hierbij veelal om maatwerk en het zoeken van het juiste evenwicht.



5 RISICOMANAGEMENT

5.2 Financieel en juridisch

Invloed van politiek op inkomsten

Het huidige regeerakkoord is, gegeven de grote bezuinigingen die nodig zijn, positief over natuur. De 200 miljoen uit het Lenteakkoord zijn structureel geworden. Concreet betekent dit dat de bezuiniging van het kabinet-Rutte I van 70% is teruggebracht naar 50%. Het kabinet-Rutte II heeft de ambitie de EHS inclusief verbindingen af te maken, maar er meer tijd voor te nemen. Organisaties worden opgeroepen samen te werken en nieuwe wegen te bewandelen.

Binnen het IPO (Interprovinciaal Overleg) en de provincies is eind 2012 gewerkt aan een verbeterd SNL (Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer), gericht op vereenvoudiging en passend binnen de beschikbare middelen. Natuurmonumenten en andere terreinbeheerders waren hierbij betrokken. Gestreefd wordt naar een kostenbesparing door vereenvoudiging van de procedures. Op dit moment worden de organisatorische en financiële consequenties bekeken door het IPO. Deze zijn ook bepalend voor het definitieve besluit.

Inkomsten uit de leden- en fondsenwerving en sponsoring

De leden- en fondsenwerving en sponsoring kreeg in 2012 veel aandacht van het bestuur en de directie. In maart werd de themabijeenkomst van het bestuur gewijd aan de communicatie- en marketingstrategie van Natuurmonumenten. Door onze op kinderen gerichte campagne OERRR, en door meer zichtbaarheid nam het aantal leden en donateurs in 2012 toe. In het nieuwe Meerjarenplan zijn op het vlak van werving concrete en meetbare ambities opgenomen.

Het vermogen

Natuurmonumenten gebruikt het jaarlijkse directe rendement op de beleggingen, zoals rente en dividend, voor een bijdrage aan het dekken van de jaarlijkse exploitatiekosten. De koersresultaten komen ten laste of ten gunste van de Reserve als bron van inkomsten. Behalve als inkomstenbron is deze reserve ook een buffer voor jaren met tegenvallende inkomsten. Het beleggingsbeleid en de omgang met het vermogen staan permanent op de agenda van de bestuurscommissie Financiën, die hierover rapporteert aan het bestuur.

Kansen en mogelijkheden met betrekking tot innovatie en verdienmodellen

Dit is een breed onderwerp dat meerdere aspecten omvat en dat veel aandacht krijgt, mede in het licht van de bezuinigingen van de overheid en het ledenaantal. Er ligt een verband met de hoofdlijn 'ondernemer' in de nieuwe positionering. Gestart is met een afdeling Ondernemen in oprichting. Die moet ervoor zorgen dat we zelf meer inkomsten verwerven uit marktgerichte activiteiten. Ook zal de afdeling de organisatie adviseren en faciliteren bij de ontwikkeling naar een zakelijker, ondernemender organisatie.

Europese PNB-subsidieregeling

In 2011 heeft de Europese Commissie goedkeuring verleend aan een nieuwe subsidieregeling voor grondverwerving voor natuurbeschermingsorganisaties, waaronder Natuurmonumenten. Deze nieuwe regeling komt in de plaats van de oude subsidieregeling, de zogeheten PNB-regeling. Naar aanleiding van een ingediende klacht is de Europese Commissie een onderzoek gestart naar de toepassing van de oude regeling en heeft hierover vragen gesteld aan het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. We zien de uitkomsten van dit onderzoek met vertrouwen tegemoet.

5 RISICOMANAGEMENT

5.3 Reputatie

Voor onze reputatie en geloofwaardigheid is het van groot belang dat wij open, zorgvuldig en transparant zijn in onze handelwijze en berichtgeving. Bijvoorbeeld over maatschappelijke thema's als het bijvoeren van dieren in de winter en de ganzenproblematiek. Zo blijven we expert op het gebied van natuur. Om risico's om te buigen naar kansen moet de hele organisatie zich bewust zijn van het belang van deze open, zorgvuldige en adequate communicatie. De dialoog aangaan met stakeholders staat bij Natuurmonumenten hoog in het vaandel. Hiermee laat de organisatie zien dat ze transparant en omgevingsbewust is. Zo organiseert Natuurmonumenten met regelmaat focusgroepen, debatten, symposia en panelgesprekken en heeft zij persoonlijk contact met leden via haar interne ledenservice. Medewerkers en leden worden beschouwd als ambassadeur van de organisatie. Zij worden dan ook zo goed mogelijk gefaciliteerd om die rol goed te beoefenen door onze media (Puur Natuur, nieuwsbrieven, website, het nieuwe intranet en personeelsblad Stuifmail).

5.4 Operationele factoren

Het voorkomen van fraude

Het voorkomen van fraude wordt beheerst door toepassing van functiescheiding, procedures voor in- en verkoop van producten en diensten, beperking van bevoegdheden door mandateringsregelingen, centralisatie van administratie en financiële handelingen. Dit wordt getoetst door het uitvoeren van interne audits. Er werden in 2012 audits uitgevoerd op

de volledigheid van de opbrengsten van gebouwen, en op de fiscale aspecten van het werk van Natuurmonumenten. De uitkomst was positief. Gezien de nieuwe initiatieven bij Natuurmonumenten-vragen zullen de fiscale aspecten voortdurend aandacht behoeven. Tevens is er een audit naar de (IT)-organisatie rondom financiële handelingen/betaalverkeer uitgevoerd door KPMG. De organisatie voldoet aan de eisen.

Inzet van ICT-systemen

De interne bedrijfsvoering steunt voor een groot deel op ICT-systemen. In 2012 is door KPMG een onderzoek uitgevoerd naar de IT-organisatie. De belangrijkste aanbevelingen hebben betrekking op het verbeteren van de kwaliteit van de gebruikersondersteuning en een betere beheersing van de ICT-projecten (zowel techniek als business). Daarnaast heeft een onderzoek plaatsgevonden naar het verbeteren van de uitwijkmogelijkheden. Dit zal in 2013 leiden tot het verplaatsen van het serverpark naar een externe partij.

5.5 CBF-keurmerk en FSC-certificaat

Natuurmonumenten hecht grote waarde aan onafhankelijke certificaten als verantwoordingsinstrumenten.

Wij beschikken al geruime tijd over het CBF-keurmerk.

De Code Goed Bestuur voor Goede Doelen is opgenomen in het reglement van het CBF-Keur. In 2012 waren vijf van de zes regio's FSC-gecertificeerd. Begin 2013 volgt de zesde regio. Vanaf maart 2013 valt de volledige organisatie onder

het FSC-certificaat. Ook voldoet Natuurmonumenten aan de criteria voor het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL). We streven ernaar de diverse keurmerken en certificaten zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen. Dit zorgt voor minder werk en meer transparantie.

5.6 Risicomanagement in de toekomst

In 2013 zal een aantal toprisico's verder worden uitgewerkt. Deze risico's zullen explicieter worden benoemd, met het oogmerk om daar meer greep op te krijgen. Het gaat daarbij om de volgende risico's: imagoschade; wegvallen van politiek draagvlak en als gevolg daarvan van inkomsten; wegvallen van inkomsten uit de leden- en fondsenwerving en sponsoring; en de omgang met het vermogen. Ook wordt in 2013 omgeving- en reputatiemanagement verder uitgewerkt onder de noemer 'issuemanagement'. Het doel van issuemanagement is om crises voor te zijn, bijvoorbeeld door het initiatief te nemen in het maatschappelijk debat rond een issue. Verschillende issues worden in kaart gebracht en geanalyseerd, gevolgd door acties die zorgen voor harmonie tussen de organisatie en de samenleving. Issuemanagement is gericht op de toekomst en het voorspellen daarvan.

NATUURMONUMENTEN FINANCIEEL

FINANCIEEL VERSLAG OVER DE PERIODE 1 JANUARI T/M 31 DECEMBER 2012



2012

INHOUD FINANCIEEL

6 FINANCIËLE RESULTATEN EN BELEID 2012

Financieel resultaat 2012	63
De inkomsten toegelicht	64
De bestedingen toegelicht	65
Het algemene financiële beleid	66

7 JAARREKENING 2012

7.1	Balans per 31 december 2012 (na verwerking van saldo van baten en lasten)	68
7.2	Staat van baten en lasten over het boekjaar 2012	70
7.3	Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	73
7.4	Toelichting op de jaarrekening	75
	Toelichting op de balans	76
	Toelichting op de staat van baten en lasten	90
	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	105

8 BEGROTING 2013 EN FINANCIEEL MEERJARENPLAN 2013-2018

Financiële meerjarenverkenning 2013-2015	107
Van spaken naar hoofdlijnen	107
Financieel meerjarenplan 2013-2015 begroting	108
Colofon	110

2012

FINANCIËLE RESULTATEN EN BELEID



6 FINANCIËLE RESULTATEN EN BELEID

Financieel resultaat 2012

De totale inkomsten waren €117,3 miljoen, wat aanzienlijk meer is dan was begroot en ook hoger dan de realisatie van 2011. De opbrengsten waren vanwege de economische crisis voorzichtig begroot en vallen nu gunstiger uit.

Hogere inkomsten uit fondsenwerving, meer geld van de Nationale Postcode Loterij, hogere projectsubsidies maar vooral het positieve koersresultaat op beleggingen waren de belangrijkste oorzaken.

De totale bestedingen waren met €112,9 miljoen ook hoger dan begroot. Met name de beheerkosten waren hoger als gevolg van meer projectkosten en er was sprake van hogere wervingskosten als gevolg van de extra inzet op ledengroei en kinderinitiatief OERRR.

Uiteindelijk resulteerde een positief resultaat voor 2012 van €4,4 miljoen.

Inkomsten en bestedingen (x€1miljoen)	Realisatie 2012	Begroting 2012	Realisatie 2011
Inkomsten			
Inkomsten fondsenwerving	31,8	29,7	33,0
Aandeel acties derden	15,0	13,8	17,0
Overheidssubsidies	43,7	37,1	40,7
Directe baten beleggingen	5,6	5,8	6,5
Koersresultaat beleggingen	8,0	0,0	-3,4
Inkomsten terreinbeheer	11,4	11,4	11,4
Overige baten	1,8	2,0	1,2
Totaal inkomsten	117,3	99,8	106,4
Bestedingen			
Verwerven natuurgebieden	6,6	4,4	13,1
Beheren natuurgebieden incl. beleving en recreatie	70,7	62,7	55,7
Beïnvloeding beleid overheden voor de natuur	3,6	5,1	5,0
Betrekken van het publiek bij de natuur	19,6	18,1	19,3
Totaal bestedingen aan doelstellingen	100,5	90,3	93,1
Wervingskosten	8,1	6,5	5,8
Kosten beheer en administratie	4,3	4,5	4,5
Totaal bestedingen	112,9	101,3	103,4
Overschot	4,4	-1,5	3,0

6 FINANCIËLE RESULTATEN EN BELEID

De inkomsten toegelicht

De totale inkomsten van €117,3 miljoen waren €17,5 miljoen hoger dan begroot en €10,9 miljoen hoger dan in 2011.

De **inkomsten uit fondsenwerving** waren €31,8 miljoen. Dat is €2,1 miljoen hoger dan de begroting en was met name het gevolg van hogere erfstellingen. In 2011 waren de totale opbrengsten hoger door extra giften voor het Natuurboek ad €2,9 miljoen. *Zie voor een verdere uitsplitsing van de opbrengsten de staat van baten en lasten op pagina 70.*

Het **aandeel acties derden** (€15,0 miljoen) bestaat voor €14,5 miljoen uit opbrengsten van de **Nationale Postcode Loterij**. Dit bedrag bestaat uit de jaarlijkse bijdrage van €13,5 miljoen, opbrengsten uit natuurloten van €0,2 miljoen en projectbijdragen voor de Harger- en Pettemerpolder (€0,2 miljoen) en de Marker Wadden (€0,6 miljoen). Het laatste bedrag is onderdeel van het droomproject Marker Wadden waarvoor de Nationale Postcode Loterij in 2012 in totaal €15,0 miljoen heeft gedoneerd. Het restant van de bijdrage (€14,5 miljoen) aan dit project is opgenomen onder de Kortlopende schulden.

De **overheidssubsidies** (€43,7 miljoen) waren €6,6 miljoen hoger dan begroot en €3,0 miljoen hoger dan 2011.

Ten opzichte van de begroting waren verwervingssubsidies lager en de exploitatiesubsidies en de projectsubsidies hoger. In de laatste categorie zijn veel gesubsidieerde projecten versneld gerealiseerd in 2012.

Het **resultaat beleggingen** bedroeg €13,6 miljoen ten opzichte van een begroot rendement van €5,8 miljoen. Het totale rendement (bankrente, couponrente, dividenden en koersresultaten) bedroeg 7,3% (begroot 3,5% en in 2011 1,9%). Het rendement per beleggingstype bedroeg: aandelen 15,1%, staatsobligaties 3,8%, bedrijfsobligaties 11,5% en op banktegoeden 2,0%.

De **inkomsten terreinbeheer** (€11,4 miljoen) waren conform begroting en conform 2011.

De **overige baten** waren nagenoeg als begroot en betreffen de verkoopopbrengst van gebouwen en gronden en productierechten die niet direct bijdragen aan onze kernactiviteiten.

6 FINANCIËLE RESULTATEN EN BELEID

Baten uit beleggingen (x€1.000)	2012	2011	2010	2009	2008
Obligatierente	4.516	5.434	4.960	2.696	2.106
Dividend	799	915	678	687	662
Gerealiseerd koersresultaat	-883	1.017	-1.189	-191	553
Ongerealiseerd koersresultaat	8.838	-4.461	6.948	11.741	-26.030
Deposito's en liquide middelen	307	107	359	2.847	3.585
Bruto beleggingsresultaat	13.577	3.012	11.756	17.780	-19.124
Kosten beleggingen	466	394	213	238	184
Netto beleggingsresultaat	13.111	2.618	11.543	17.542	-19.308
Rendement beleggingen	7,3%	1,9%	6,5%	10,7%	-10,0%

Gemiddeld rendement 2008-2012 in %	3,3%
Gemiddeld rendement 2008-2012 bedrag	5.101

De bestedingen toegelicht

De totale bestedingen kwamen in 2012 uit op €112,9 miljoen. Dat is €11,6 miljoen hoger dan begroot en €9,5 miljoen hoger dan in 2011.

De **verwervingskosten van natuurgebieden** bedroegen €6,6 miljoen. Dat is €2,2 miljoen meer dan begroot en €6,5 miljoen minder dan in 2011 als gevolg van de beperking door de overheid van de verwervingssubsidies.

Meer over de verwervingen in 2012 leest u in paragraaf 1.2 en bij de toelichting op de balans op pagina 76.

De kosten voor het **beheer van de natuurgebieden** kwamen uit op €70,7 miljoen. Dat is €8,0 miljoen meer dan begroot. Dit vloeide voort uit een inhaalslag en daardoor hogere projectkosten waar ook hogere subsidiebatens tegenover staan. *In paragraaf 1.3 tot en met 1.5 wordt nader ingegaan op de impact van de inspanningen en resultaten van het beheer.*

Voor **beïnvloeding van overheidsbeleid** (€3,6 miljoen) gebruikten we in 2012 €1,5 miljoen minder dan begroot. *In hoofdstuk 2 wordt nader ingegaan op het blijvend agenderen van het natuurbeleid.*

De kosten voor **betrekken van het publiek** bij de natuur bedroegen €19,6 miljoen. Dat is €1,5 miljoen meer dan de begroting aangaf. Oorzaak was o.a. de OERRR-campagne. T.o.v. 2011 zijn de uitgaven €1,5 miljoen minder. In 2011 waren o.a. de kosten voor het nieuwe Natuurboek begrepen. *In hoofdstuk 3 leest u alles over hoe we mensen en organisaties verbinden met Natuurmonumenten.*

6 FINANCIËLE RESULTATEN EN BELEID

De **wervingskosten** (€8,1 miljoen) bestaan grotendeels uit de kosten voor eigen fondsenwerving. De kosten voor fondsenwerving (€6,4 miljoen) waren hoger dan begroot en hoger dan in 2011 als gevolg van de extra inzet op ledengroei en OERRR. Het percentage van de kosten ten opzichte van de inkomsten uit fondsenwerving is 20,2% (in 2011 was dat 13,3%). Dit cijfer ligt onder de 25% CBF-norm (maximum).

De **kosten voor beheer en administratie** kwamen met €4,3 miljoen iets lager uit dan in de begroting was opgenomen. Hieronder vallen de kosten van de directie en de centrale stafafdelingen Financiën en Bedrijfsvoering.

Het algemene financiële beleid

Via het goedkeuren van het meerjarenplan en de financiële meerjarenverkenning wordt door het bestuur vastgesteld hoeveel financiële ruimte er is voor het realiseren van de doelstellingen van Natuurmonumenten. Deze worden jaarlijks geactualiseerd. De eerstkomende jaarschijf van de meerjarenverkenning vormt de begroting voor het komende jaar. Binnen die begroting wordt er via een stelsel van normkosten vastgesteld hoeveel budget elke regio en/of afdeling binnen Natuurmonumenten beschikbaar heeft voor het realiseren van de doelstellingen. Over het vrijgeven van deze deelbegrotingen beslist de directie. Beslissingen over verwervingen van natuurgebieden worden genomen door de directie en het bestuur. De actuele financiële resultaten worden op kwartaalbasis gevolgd en waar nodig bijgestuurd.

Daarbij worden ook niet-financiële parameters, zoals bijvoorbeeld het aantal verworven hectares, ledenaantallen en inzet van vrijwilligers in beschouwing genomen. Na afloop van het kalenderjaar wordt de jaarrekening vastgesteld door het bestuur en gecontroleerd door de externe accountant. Vervolgens wordt de jaarrekening ter goedkeuring voorgelegd aan de verenigingsraad.

Het financieel beleid t.a.v. beleggingen

Het beheer van de beleggingsportefeuille is onder condities uitbesteed aan drie externe vermogensbeheerders. De opdracht aan deze vermogensbeheerders is rendement te leveren binnen een door Natuurmonumenten vastgesteld risicoprofiel.

De strategische beleggingsmix bestond in 2012 uit 60% staatsobligaties van Eurolanden, 20% bedrijfsobligaties en 20% aandelen. Natuurmonumenten belegt de portefeuille bijna volledig op duurzame wijze. De vermogensbeheerders letten bij hun selectie op het milieubeleid, governance en sociale aspecten van de fondsen. Hierover wordt op kwartaalbasis gerapporteerd. Daarbij worden fondsen uitgesloten die beleggen in bedrijven die voor meer dan 5% van hun activiteiten werkzaam zijn in de wapenindustrie, kernenergie, tabaksindustrie, gokken, bonthandel en porno. Daarop zijn in bijzondere gevallen uitzonderingen mogelijk (bijvoorbeeld individuele bedrijven in een fonds), dit ter beoordeling aan de Financiële Commissie van het Bestuur. Vervolgens wordt het principe 'best-in-class' gehanteerd bij de selectie van bedrijven.

Natuurmonumenten heeft haar beleggingsbeleid vastgelegd in een beleggingsstatuut.

Begin 2013 heeft er een transitie plaatsgevonden tussen de verschillende beleggingscategorieën en vermogensbeheerders. Er worden vier vermogensbeheerders aangesteld. De strategische beleggingsmix zal worden omgevormd tot 40% staatsobligaties van Eurolanden, 40% bedrijfsobligaties en 20% aandelen. Daarmee hoopt Natuurmonumenten een hoger rendement te behalen en het debiteurenrisico te verminderen.

Beloning bestuurders

De bestuursleden van Natuurmonumenten verrichten hun werkzaamheden onbezoldigd. Ook verstrekt Natuurmonumenten geen leningen, voorschotten of garanties aan de bestuursleden. Wel kunnen zij de gemaakte reiskosten declareren.

Beloning leden van de directie

De werkorganisatie van Natuurmonumenten wordt geleid door: de Algemeen directeur, de directeur Natuurbeheer en de directeur Financiën en Bedrijfsvoering. Conform de arbeidsvoorwaarden van Natuurmonumenten ontvangen de directieleden geen dertiende maanduitkering of andere bonusregelingen. Er zijn aan de directie geen leaseauto's, leningen, voorschotten of garanties beschikbaar gesteld. De directiesalarissen zijn gebaseerd op de schalen bij de Rijksoverheid en voldoen aan de Adviesregeling Directiefuncties Goede Doelen Organisaties die is opgenomen in de gedragscode Goed Bestuur voor Goede Doelen.

2012

JAARREKENING



7 JAARREKENING 2012

Financieel verslag over de periode 1 januari t/m 31 december 2012

7.1 Balans per 31 december 2012 (na verwerking van saldo van baten en lasten)

Activa (x€1.000)		31-12-2012		31-12-2011	
B1 Materiële vaste activa					
B1a Natuurgebieden en opstallen		p.m.		p.m.	
B1b Ruilgronden		3.047		3.276	
B1c Gebouwen, inventaris en machines		23.110		21.846	
			26.157		25.122
B2 Voorraden			151		143
B3 Vorderingen			46.144		38.924
B4 Effecten en overige beleggingen			182.675		180.902
B5 Liquide middelen			15.114		3.279
Totaal activa			270.241		248.370
B6 Ministerie EL&I inzake leningen verwervingssubsidies					
restant hoofdsom			260.980		267.331
saldo lopende lening			1.612		1.647

✓ PASSIVA BALANS OP DE VOLGENDE PAGINA

7 JAARREKENING 2012

		31-12-2012		31-12-2011	
Passiva (x€1.000)					
B7 Reserves en fondsen					
Bestemmingsreserves					
B7a Reserve als bron van inkomsten	179.480			173.430	
B7b Bestemmingsreserve Invoering meerjarenplan	3.332			4.076	
		182.812			177.506
Fondsen	13.568			14.481	
B7c Bestemmingsfondsen		13.568			14.481
		196.380			191.987
B8 Schulden		4.435			4.414
B8a Langlopende schulden		69.426			51.969
B8b Kortlopende schulden		73.861			56.383
		270.241			248.370
Totaal passiva					
B9 Ministerie EL&I inzake leningen verwervingssubsidies		260.980			267.331
restant hoofdsom		1.612			1.647
saldo lopende lening					

7 JAARREKENING 2012

7.2 Staat van baten en lasten over het boekjaar 2012

(x€1.000)		Realisatie 2012	Begroting 2012	Realisatie 2011
Ra	Baten uit eigen fondsenwerving			
Ra1	Contributies van leden	18.150	18.400	18.848
Ra2	Ontvangen giften en schenkingen	4.259	3.000	6.879
Ra3	Erfstellingen en legaten	8.003	6.500	5.713
Ra4	Resultaat verkoop artikelen	422	400	310
Ra5	Sponsoring en bedrijfsgiften	954	1.400	1.290
		31.788	29.700	33.040
Rb	Aandeel in acties van derden	14.957	13.800	17.036
Rc	Overheidssubsidies	43.674	37.100	40.681
Rd1	Directe baten uit beleggingen	5.622	5.800	6.456
Rd2	Koersresultaat uit beleggingen	7.955	-	3.444 -
Re	Inkomsten terreinbeheer	11.423	11.400	11.346
Rf	Overige baten	1.855	2.000	1.243
	Totaal inkomsten	117.274	99.800	106.358

✓ STAAT VAN BATEN EN LAST VERVOLG OP DE VOLGENDE PAGINA

7 JAARREKENING 2012

(x€1.000)		Realisatie 2012	Begroting 2012	Realisatie 2011
Rg	Besteed aan de doelstellingen			
Rg1	Verwerving natuurgebieden	6.581	4.400	13.063
Rg2	Beheer natuurgebieden	70.657	62.700	55.693
Rg3	Beïnvloeding beleid overheden voor de natuur	3.627	5.100	4.972
Rg4	Betrekken van het publiek bij de natuur	19.612	18.100	19.365
		100.477	90.300	93.093
Rh	Rh Wervingskosten			
Rh1	Kosten eigen fondsenwerving	6.426	5.100	4.417
Rh2	Kosten aandeel acties derden	370	-	-
Rh3	Kosten subsidies overheden	840	1.000	1.005
Rh4	Kosten beleggingen	466	400	394
		8.102	6.500	5.816
Ri	Ri Beheer en administratie			
Ri	Ri Kosten beheer en administratie	4.302	4.500	4.456
	Totaal bestedingen	112.881	101.300	103.365
	Overschot 2012	4.393	1.500-	2.993

7 JAARREKENING 2012

Bestemming resultaat (x€1.000)

Toegevoegd/onttrokken aan	2012	2011
Reserve als bron van inkomsten	6.050	589 -
Bestemmingsreserve Invoering meerjarenplan	744 -	2.576
Bestemmingsfondsen	913 -	1.006
Totaal overschot	4.393	2.993

De bestemming van het resultaat in 2012 voerde Natuurmonumenten uit conform het besluit van het bestuur. Zie ook onder Overige gegevens: Bestemming van het resultaat op pagina 104.
Na de mutaties in de bestemmingsfondsen en bestemmingsreserves resteert uiteindelijk een positief saldo van €6,1 miljoen dat is toegevoegd aan de Reserve als bron van inkomsten.

7 JAARREKENING 2012

7.3 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Als houder van het keurmerk van het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF-Keur) is de jaarrekening van de vereniging Natuurmonumenten opgesteld en ingericht conform de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen. Alle activa en passiva zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij hieronder anders is vermeld. De baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop deze betrekking hebben. De jaarrekening 2012 is opgesteld overeenkomstig de richtlijn RJ650.

B1a Natuurgebieden en opstallen

Gezien het bijzondere karakter van de activa natuurgebieden en daarop gelegen opstallen, schrijft Natuurmonumenten deze na verwerving geheel af en noteert ze als p.m. op de balans. We stoten deze gebieden en opstallen namelijk in principe niet meer af. Bovendien hebben de gebieden en opstallen in hun totaliteit geen of zelfs een negatieve opbrengstwaarde. Ook natuurgebieden en eventuele bijbehorende opstallen verkregen uit erfstellingen en legaten neemt Natuurmonumenten als p.m. op.

B1b Ruilgronden

De ruilgronden van Natuurmonumenten liggen veelal buiten de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Deze gronden worden in de toekomst geruild met gebieden binnen de EHS. Vaak krijgt Natuurmonumenten die EHS-gebieden alsnog gesubsidieerd. De ruilgronden zijn gewaardeerd tegen de totale verkrijgingswaarde, onder aftrek van ontvangen subsidies en van een voorziening voor waardedaling.

B1c Gebouwen, inventaris en machines

Hieronder vallen aangeschafte bedrijfsmiddelen zoals investeringen in gebouwen, inventaris en computers, installaties en machines en werktuigen die nodig zijn voor de exploitatie van de natuurgebieden. Deze worden gewaardeerd op aanschafwaarde minus lineaire afschrijving. Overeenkomstig de algemene jaarverslaggevingsrichtlijnen worden verkregen subsidies op deze investeringen direct in mindering gebracht op de aanschafwaarde. De bedrijfsgebouwen schrijft Natuurmonumenten in twintig jaar af. Inventarissen en machines worden in drie, zes of tien jaar afgeschreven.

Financiële instrumenten:

Financiële instrumenten omvatten investeringen in aandelen en obligaties, handels- en overige vorderingen, liquide middelen, handelsschulden en overige te betalen posten. Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde. Na de eerste opname worden financiële instrumenten op de hierna beschreven manier gewaardeerd.

B2 Voorraden

De voorraden betreffen artikelen die Natuurmonumenten verkoopt in bezoekerscentra en op bestelling. Deze voorraden zijn gewaardeerd tegen kostprijs onder aftrek van een voorziening voor incurantheid.

B3 Vorderingen

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, onder aftrek van een voorziening voor mogelijke oninbaarheid. De te verwachten maar nog niet ontvangen erfstellingen en legaten zijn vastgesteld aan de hand van betrouwbare berichtgevingen over de omvang.

B4 Effecten en overige beleggingen

De aandelen en bedrijfsobligaties worden gewaardeerd op marktwaarde. Een van de aandelenfondsen heeft de US-dollar als valuta. Om het valutarisico t.o.v. de euro af te dekken wordt er een valuta-hedge ingezet met dezelfde omvang. Zowel voor het betreffende aandelenfonds als de valuta-hedge wordt op de balansdatum de reële waarde aangehouden. De obligaties in staatsleningen zullen worden aangehouden tot het moment van aflossing en behoren niet tot de handelsportefeuille. Deze worden daarom gewaardeerd op nominale waarde. Noteren de staatsobligaties bij aanschaf onder of boven pari, dan wordt het verschil ten opzichte van de nominale waarde toegevoegd c.q. onttrokken aan de verkrijgingswaarde. Dit gedurende de resterende looptijd van de betreffende obligatielening. De overige beleggingen bevatten ook liquide middelen die binnen het mandaat van de vermogensbeheerders kunnen worden aangehouden.

7 JAARREKENING 2012

B7a Reserve als bron van inkomsten

Beschermen van natuur in Nederland kost geld, nu en later. Om te kunnen garanderen dat Natuurmonumenten haar natuurgebieden ook in de verre toekomst behoudt en beschermt, is een inkomstenbron nodig die een deel van de jaarlijkse exploitatiekosten dekt. Hiervoor gebruikt Natuurmonumenten het jaarlijkse rendement op de beleggingen. Voor de exploitatierekening van de vereniging wordt een verschil gemaakt tussen koersresultaten en direct rendement. De koersresultaten gaan, via de staat van baten en lasten, ten laste of ten gunste van de Reserve als bron van inkomsten. Rente, dividend of andere opbrengsten zijn beschikbaar om de jaarlijkse exploitatiekosten te dekken. De reserve is ook een buffer voor jaren met mogelijk tegenvallende inkomsten. Hij stelt Natuurmonumenten in staat vast te houden aan natuurbescherming als kerndoelstelling. Alleen met een reserve kunnen we het beheren en behouden van natuur ook voor volgende generaties garanderen. Als gevolg van deze langetermijndoelstelling is er voor gekozen om, naast de Reserve als bron van inkomsten, geen afzonderlijke continuïteitsreserve (CBF-definitie) in de balans op te nemen.

B7b Bestemmingsreserve invoering meerjarenplan

Deze reserve (voorheen genoemd: Bestemmingsreserve Het Nieuwe Natuurmonumenten) is bestemd voor de financiering van de kosten die gepaard gaan met het implementeren van de nieuwe positionering van Natuurmonumenten. Natuurmonumenten wil en moet haar positie opnieuw bepalen gezien de vele maatschappelijke veranderingen op het gebied van fondsenwerving, subsidie, besluitvorming van overheden. *In hoofdstuk 3 van dit verslag wordt dit proces nader toegelicht.*

B7c Bestemmingsfondsen

Dit zijn de fondsen waarvan de doelstelling door derden is bepaald. Grotendeels gaat het om ontvangsten uit erfstellingen, legaten en gehouden acties, waaraan bestedingsvoorwaarden zijn gekoppeld voor aankoop of beheer binnen een bepaald gebied. Bij de jaarlijkse vaststelling van de begroting beslist het bestuur over de besteding van deze gelden.

Rc Overheidssubsidies

De ontvangen overheidssubsidies voor verwervingen en projecten worden in de staat van baten en lasten simultaan verwerkt aan de kosten waarop deze betrekking hebben. De ontvangen overheidssubsidies voor exploitatie en beheer van natuurterreinen worden nagenoeg in alle gevallen vastgesteld voor een periode van zes jaar. Deze subsidies worden elk kalenderjaar voor 1/6 deel in de staat van baten en lasten verwerkt.

Rg Bestedingen aan de doelstellingen

De vereniging Natuurmonumenten heeft als doel het veiligstellen van de natuur in Nederland in al haar verschijningsvormen. Dit doen we door het:

- verwerven van natuurgebieden;
- beheren van natuurgebieden inclusief aanleg en onderhoud van voorzieningen voor beleving en recreatie;
- beïnvloeden van het natuurbeleid van de overheid;
- betrekken van het publiek bij de natuur en bij Natuurmonumenten.

In de hoofdstukken 1, 2 en 3 van dit jaarverslag leest u over de belangrijkste resultaten van onze inspanningen in 2012. Uitgaven voor het verwerven van natuurgebieden (Rg1) betreffen de aankoopkosten van de natuurterreinen en de daarbij behorende opstallen.

De kosten voor het beheren van natuurgebieden (Rg2) betreffen het beheren, behouden en ontwikkelen van natuur- en cultuurwaarden in onze gebieden, en het treffen van recreatievoorzieningen voor natuurbeleving. Het gaat hier om het jaarlijks terugkerende beheer, projectmatige kosten van inrichting, natuurontwikkeling, het groot onderhoud en restauratie. De bestedingen bestaan overwegend uit salariskosten voor eigen medewerkers, kosten voor uitbesteed werk, machine- en materiaalkosten, waterschapslasten en verzekeringen.

7 JAARREKENING 2012

Kosten voor beïnvloeding natuurbeleid overheden (Rg3) worden gemaakt voor lobbyactiviteiten om de besluitvorming van overheden te beïnvloeden. Landelijk richt onze beleidsbeïnvloeding zich op het algemene natuur- en landschapsbeleid, waaronder de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). In de regio richt de lobby zich op onderwerpen die spelen in en rond de terreinen van Natuurmonumenten. De bestedingen bestaan in hoofdzaak uit salariskosten voor eigen medewerkers en voor werk dat we uitbesteden.

Uitgaven voor het betrekken van het publiek bij de natuur (Rg4) zijn nodig voor educatie- en voorlichtingsmateriaal, het ontvangen van publiek, evenementenorganisatie, het informeren en beantwoorden van ledenvragen, en voor ledenbinding. De bestedingen bestaan overwegend uit salariskosten voor eigen medewerkers, kosten voor uitbesteed werk, campagnes, drukwerk zoals het vernieuwde ledenblad, in 2012 verschijnend onder de titel 'Puur Natuur' (voorheen Natuurbehoud), websitebeheer en de kosten van bezoekerscentra.

Rh Wervingskosten

Bij deze post gaat het voornamelijk om kosten voor eigen fondsenwerving (Rh1), onderverdeeld in kosten van personeel, materieel en uitbesteed werk van de afdelingen die aan fondsenwerving doen. De kosten van ledenwerving beschouwen we hierbij voor 50% als fondsenwervingskosten en voor 50% als kosten voor het betrekken van het publiek bij de natuur. Overige fondsenwervende acties gaan altijd gepaard met informatieverstrekking over het betreffende natuuronderwerp. Om die reden rekenen we de kosten van fondsenwervende acties niet geheel, maar voor 75% toe aan kosten eigen fondsenwerving en de overige 25% aan kosten voor het betrekken van het publiek bij de natuur. Kosten voor naamsbekendheid en zichtbaarheid hebben vooral betrekking op de profilering van natuur in de samenleving. Daarom rekenen we deze kosten voor 25% toe aan kosten eigen fondsenwerving en voor 75% aan kosten voor het betrekken van publiek bij de natuur.

Ri Kosten beheer en administratie

De kosten voor beheer en administratie bestaan uit de kosten van de directie en de centrale stafafdelingen Financiën en Bedrijfsvoering. Natuurmonumenten hanteert bij de vaststelling van deze kosten de aanbevelingen van de Vereniging Fondsenwervende Instellingen.

7.4 Toelichting op de jaarrekening

In de jaarrekening van de vereniging zijn de cijfers van Vereniging Participaties Natuurmonumenten geconsolideerd. In deze vereniging zijn ondergebracht: de Houdstermaatschappij Commerciële Activiteiten Natuurmonumenten B.V., Horeca-exploitatie Natuurmonumenten B.V. en Verkoopartikelen Natuurmonumenten B.V. Ook zijn de cijfers meegeconsolideerd van de volgende landgoed b.v.'s waarvan Natuurmonumenten 100% eigenaar is: Landgoed Beekvliet B.V., Frisia B.V., N.V. 't Geslagen Stuk, maatschappij van onroerende goederen, B.V. Ontginningen de Erven Abraham Ledeboer, Koelhuis Delta B.V., en Maatschappij tot Exploitatie van Onroerende Goederen 'Eiland De Tien-Gemeten B.V.'. De minderheidsdeelneming ad 33 % in consortium Grensmaas B.V. is niet meegeconsolideerd.

De directie van Natuurmonumenten vormt het bestuur van de vereniging en de landgoed b.v.'s.

7 JAARREKENING 2012

Toelichting op de balans

B1 Materiële vaste activa

B1a Natuurgebieden en opstallen (x€1.000)

	2012	2011
Boekwaarde per 1-1	p.m.	p.m.
Verwervingskosten natuurterreinen en opstallen	6.562	13.003
Kosten financiering ruilgronden	19	60
Totale verwervingskosten	6.581	13.063
Af: subsidies voor verwervingen	1.967 -	10.423 -
niet-gesubsidieerd deel ten laste van boekjaar	4.614 -	2.640 -
Boekwaarde per 31-12	p.m.	p.m.

Zoals in de grondslagen is vermeld, worden de natuurgebieden en bijbehorende opstallen, gezien het bijzondere karakter, p.m. op de balans vermeld.

De niet-gesubsidieerde verwervingskosten bedroegen €4,6 miljoen. Dit bedrag werd voor €0,8 miljoen mogelijk gemaakt door de in 2011 ontvangen bijdrage van de Nationale Postcode Loterij voor het gebied Vaalwaard. En dankzij particuliere giften en bijdragen van bedrijven kon €1,2 miljoen worden gefinancierd. Het resterende bedrag ad €2,6 miljoen kwam ten laste van de begroting 2012. Van dit bedrag is €0,9 miljoen ten laste van het Aankoopfonds gebracht, zie Bestemmingsfondsen.

7 JAARREKENING 2012

B1b Ruilgronden (x€1.000)

	2012	2011
Boekwaarde per 1-1	3.276	3.135
Bij: aanschaf uit te ruilen gronden		741
Af: als natuurgebied opgenomen/in pacht		490 -
Af: extra voorziening voor waardedaling		110 -
Af: verkocht en uitgeruild	229 -	-
Boekwaarde per 31-12	3.047	3.276

Het is de bedoeling dat de gehele portefeuille van de ruilgronden de komende jaren wordt afgebouwd. Het tempo van uitruilen is onder andere afhankelijk van de grondmarkt en van landinrichtingsprocessen. De ruilgronden zijn gewaardeerd op de kostprijs minus de ontvangen subsidies daarop, onder aftrek van een voorziening voor waardedaling van €0,8 miljoen. De taxatiewaarde van 1/3 van de portefeuille gaf een hogere uitkomst. Echter gezien de lage courantheid van de percelen is besloten om de voorziening voor waardedaling niet aan te passen.

B1c Gebouwen, inventaris en machines (x€1.000)

	2012	2011
Boekwaarde per 1-1	21.846	20.394
Bij: aanschaffingen minus desinvesteringen	3.193	3.032
Af: afschrijvingen	1.929 -	1.580 -
Boekwaarde per 31-12	23.110	21.846

De totale investeringen bedroegen €3,2 miljoen. In 2012 investeerde Natuurmonumenten, na aftrek van de betreffende subsidies, voor €0,8 miljoen in bedrijfsgebouwen. Daarnaast is ook geïnvesteerd in inventarissen en computers €1,7 miljoen en in machines en installaties €0,7 miljoen.

De boekwaarde van de gebouwen, inventaris en machines is te splitsen in €19,4 miljoen aan werkschuren, bezoekerscentra en machines en €3,7 miljoen aan kantoorgebouwen, kantoorinventaris en computersoftware.

7 JAARREKENING 2012

B2 Voorraden

De voorraden van €0,2 miljoen betreffen de artikelen die Natuurmonumenten verkoopt, zoals boeken, wandelroutes en fietsroutes.

B3 Vorderingen (x€1.000)

	2012	2011
Subsidies verwervingen	4.643	6.145
Subsidies exploitatie	17.126	15.888
Subsidies projecten	10.407	6.925
Nalatenschappen	5.943	3.476
Overlopende rente/interest obligaties/leningen	2.825	2.664
Overige (voornamelijk inzake terreinbeheer)	5.200	3.826
Saldo per 31-12	46.144	38.924

Van de subsidies verwervingen heeft een bedrag van €3,9 miljoen een lange looptijd. De overige vorderingen hebben een looptijd korter dan één jaar.

De vordering subsidies exploitatie betreft de subsidie voor 2012 die in het eerste kwartaal van het nieuwe boekjaar zal worden ontvangen.

De vordering subsidies projecten betreft gesubsidieerde kosten van projecten minus de ontvangen voorschotten daarop.

7 JAARREKENING 2012

B4 Effecten en overige beleggingen (x€1.000)

	31-12-2012		31-12-2011	
Aandelen:				
- Ter beurse genoteerd	40.874		39.097	
- Niet ter beurse genoteerd	281		277	
	41.155		39.374	
Staatsobligaties op aflossingswaarde	77.631		104.784	
Staatsobligaties op beurswaarde	24.207		-	
Bedrijfsobligaties	33.457		30.547	
Totaal effecten		176.450		174.705
Overige tegoeden bij banken	6.031		6.002	
Overige beleggingen	194		195	
Totaal overige beleggingen		6.225		6.197
Totaal beleggingen		182.675		180.902

Conform het beleggingsbeleid worden de staatsobligaties gewaardeerd op aflossingswaarde. Er is een uitzondering gemaakt voor de staatsobligaties die begin 2013 verkocht gaan worden vanwege de wijziging van de beleggingsstrategie die in *hoofdstuk 6* is toegelicht. Deze obligaties worden gewaardeerd op beurswaarde. De beurswaarde van de totale portefeuille staatsobligaties bedroeg per 31 december 2012 €109,4 miljoen, wat €7,6 miljoen hoger is dan de toegepaste balanswaarde.

7 JAARREKENING 2012

Verloopoverzicht 2012 per categorie (x€1.000)

	Aandelen	Staats-obligaties	Bedrijfs-obligatie-fondsen	Bankdeposito's en overige
Stand 1-1	39.374	104.784	30.547	6.197
Bij: aankopen -/- verkopen	3.880 -	3.070 -	740	28
Bij: koersresultaten	5.661	125	2.169	
Stand 31-12	41.155	101.839	33.456	6.225
Stand 31-12 in %	22,5%	55,7%	18,3%	3,4%
(stand 1-1 in %)	21,8%	57,9%	16,9%	3,4%

B5 Liquide middelen

Het saldo van €15,1 miljoen bestaat uit vrij opneembare tegoeden bij banken. Hierin is begrepen het nog niet bestede deel ad €14,5 miljoen dat Natuurmonumenten heeft ontvangen van de Nationale Postcode Loterij inzake de Marker Wadden. Dit bedrag is tevens opgenomen onder de Kortlopende schulden in afwachting van de definitieve doorgang van dit project.

B6 Ministerie EL&I inzake lening verwervingssubsidies

Meer hierover leest u in de toelichting op de lening ter financiering verwervingssubsidies, aan de creditzijde van de balans op [pagina 88](#).

7 JAARREKENING 2012

B7a Reserve als bron van inkomsten (x€1.000)

	2012	2011
Saldo per 1-1	173.430	174.019
Bestemming saldo staat van baten en lasten	6.050	589 -
Beschikbaar per 31-12	179.480	173.430

Zoals eerder toegelicht (*zie 'Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling' op pagina 73*) gebruiken we de directe beleggingsopbrengsten van deze reserve om de jaarlijkse exploitatiekosten te dekken. De opbrengst van verkochte gebouwen, met ondergrond in erfpacht, is bij deze reserve inbegrepen.

B7b Bestemmingsreserve Invoeren meerjarenplan (x€1.000)

	2012	2011
Beschikbaar per 1-1	4.076	1.500
Af: bestedingen in het kader van positionering	2.194 -	424 -
Bij: dotatie via bestemming saldo baten en lasten	1.450	3.000
Beschikbaar per 31-12	3.332	4.076

Deze bestemmingsreserve is gevormd om de kosten op te vangen die gepaard gaan met de herpositionering van Natuurmonumenten.

7 JAARREKENING 2012

B7c Bestemmingsfondsen (x€1.000)

	2012	2011
Beschikbaar per 1-1	14.481	13.475
Bij: giften/donaties	1.965	3.978
Bij: beleggingsresultaat	453	136
Af: bestedingen	3.331 -	3.108 -
Beschikbaar per 31-12	13.568	14.481

Specificatie:	saldo 01-01-12	besteding in 2012	toevoeging in 2012	saldo 31-12-12
Fonds mr. C.G.J.B. Henny	3.000	361	198	2.837
Fonds Wijde Blik	1.304	33	86	1.357
Fonds Acquoy-Nairac	1.562	-	103	1.665
Fonds Nieuwkoopse Plassen	175	12	12	175
Fonds Vereniging Tentink Antink	474	-	31	505
Fonds Aankopen natuurterreinen	1.369	853	657	1.173
Het Kievitsbloem Fonds	109		9	118
Fonds Martin van Gent Project	369		24	393
Van Tienhoven Studiefonds	53		4	57
Everwijn Arntzenfonds	26	2	2	26
Fonds overige donaties	6.040	2.070	1.292	5.262
	14.481	3.331	2.418	13.568

7 JAARREKENING 2012

Aan deze fondsen zijn de ultimo boekjaar nog niet-bestede giften en donaties, alsmede de beleggingsopbrengsten van 2012 toegevoegd, en vervolgens zijn de bestedingen van in voorgaande jaren toegevoegde giften en donaties onttrokken. De doelstelling van de bestemmingsfondsen is door derden bepaald. Daarbij is in enkele gevallen ook bepaald dat de hoofdsom in stand moet blijven en dat alleen het verkregen rendement mag worden besteed.

In de onderstaande tabel wordt onderscheid gemaakt tussen de hoofdsommen welke in stand moeten blijven, en het bedrag dat kan worden besteed.

Specificatie:	Hoofdsom	Beschikbaar voor besteding	Saldo 31-12-12
Fonds mr. C.G.J.B. Henny	-	2.837	2.837
Fonds Wijde Blik	1.236	121	1.357
Fonds Acquoy-Nairac	1.260	405	1.665
Fonds Nieuwkoopse Plassen	175		175
Fonds Vereniging Tentink Antink	465	40	505
Fonds Aankopen natuurterreinen		1.173	1.173
Het Kievitsbloem Fonds	108	10	118
Fonds Martin van Gent Project	-	393	393
Van Tienhoven Studiefonds	29	28	57
Everwijn Arntzenfonds	26		26
Fonds overige donaties	-	5.262	5.262
	3.299	10.269	13.568

7 JAARREKENING 2012

Fonds mr. C.G.J.B. Henny

Dit fonds verkreeg Natuurmonumenten dankzij testamentaire beschikkingen en moet worden besteed aan liefst één van de projecten van Natuurmonumenten. In 2012 is het rendement toegevoegd en vonden er voor €0,4 miljoen onttrekkingen plaats.

Fonds Wijde Blik

Dit fonds wordt gevormd door een subsidie van de provincie Noord-Holland en is bestemd voor de oeververdediging van de waterplas de Wijde Blik. In 2012 is het rendement toegevoegd en zijn de kosten voor de oeververdediging ten laste van het fonds gebracht.

Fonds Acquoy-Nairac

Van dit fonds kunnen de beleggingsopbrengsten worden aangewend voor cultuurhistorische doeleinden.

Fonds Nieuwkoopse Plassen

Van dit fonds gebruikt Natuurmonumenten de jaarlijkse beleggingsopbrengsten voor de financiering van het beheer in de Nieuwkoopse Plassen.

Fonds Vereniging Tentink Antink

De rendementen van dit fonds besteedt Natuurmonumenten aan het behoud van en de zorg voor terreinen en opstallen in de Gelderse Achterhoek, die een belangrijke natuur- en cultuurwetenschappelijke waarde hebben.

Fonds Aankopen natuurterreinen

Vanuit de in 2012 gehouden actie onder de leden kon €0,7 miljoen aan dit fonds worden toegevoegd. In 2012 is €0,9 miljoen aan niet-gesubsidieerde verwervingskosten natuurterreinen ten laste van dit fonds gebracht. Gezien de stagnatie in de subsidiëring door de overheid wordt de rol van dit fonds steeds belangrijker.

Het Kievitsbloem Fonds

Het doel van dit fonds is het financieel ondersteunen van kleine waterwerken of andere projecten die noodzakelijk zijn voor het onderhoud of herstel van de natte natuur in Nederland. De voorkeur gaat uit naar behoud en beheer van de oevers van het Zwarte Water en het Zwarte Meer in Overijssel. In 2012 zijn schenkingen toegevoegd alsmede het rendement over 2012.

Het Fonds Martin van Gent Project

In 2008 heeft Natuurmonumenten €0,7 miljoen ontvangen uit een nalatenschap. Onder de naam 'Martin van Gent Project' kan het restant ad €0,4 miljoen besteed worden aan het verwerven van gronden voor natuur in relatie tot jeugdeducatie (onder meer voor kansarme jongeren).

Van Tienhoven Studiefonds

Dit fonds bestaat uit een hoofdsom van €29.297 en een bedrag van €27.475, dat beschikbaar is voor wetenschappelijk onderzoek.

Everwijn Arntzenfonds

Van dit fonds besteedt Natuurmonumenten het rendement ter dekking van de exploitatiekosten. De hoofdsom blijft in stand.

7 JAARREKENING 2012

Fonds overige donaties (x€1.000)

	saldo 01-01-12	besteding in 2012	toevoeging in 2012	saldo 31-12-12
Nationale Postcode Loterij Velperwaard	2.135	834	-	1.301
Nationale Postcode Loterij Eerde	1.393	71	-	1.322
Beheer Schieveen/Ackerdijkse Plassen	135	10	-	125
Diverse buitenplaatsen	412	147	261	526
Beekbergerwoud	152	-	-	152
Energieprojecten Nuon	459	78	-	381
Wandelpaden	291	29	2	264
Heidebeheer	168	110		58
Recreatie	580	438	4	146
Overige	315	353	1.025	987
	6.040	2.070	1.292	5.262

Het fonds overige donaties wordt gevoed met de opbrengst uit eigen wervingacties voor natuurbeheerprojecten en door ontvangen giften en donaties voor een specifiek doel. De realisatiekosten van deze specifieke doelen komen ten laste van dit fonds.

7 JAARREKENING 2012

B8a Langlopende schulden (x€1.000)

Deze post verantwoordt leningen met een looptijd langer dan één jaar die zijn afgesloten voor het verwerven van natuurgebieden en het realiseren van restauratieprojecten. De gemiddelde rente bedroeg 3,13% in 2012. In 2012 werd een renteloze lening ontvangen ad €0,5 miljoen waarvan de aflossingen worden kwijtgescholden via periodieke schenkingen.

(x€1.000)	2012	2011
Saldo per 1-1	4.414	4.036
Bij: ontvangen renteloze lening	448	850
Af: aflossingen	427 -	472 -
Beschikbaar per 31-12	4.435	4.414

7 JAARREKENING 2012

B8b Kortlopende schulden (x€1.000)

	2012	2011
Vooruitontvangen subsidies projecten	8.494	9.993
Vooruitontvangen subsidies verwervingen	8.399	10.024
Vooruitontvangen contributies volgend jaar	9.603	9.850
Crediteuren	10.495	9.598
Niet-opgenomen vakantiedagen en vakantiegeld werknemers	5.796	5.161
Lopende verplichtingen projecten en verwervingen	2.941	2.914
Verschuldigd inzake pensioenlasten	841	1.267
Rekening-courant banken	4.749	-
Af te dragen loonbelasting en sociale premies	951	1.001
Aflossing op langlopende leningen	424	384
Nationale Postcode Loterij nog te besteden	14.452	196
Overige schulden	2.281	1.581
	69.426	51.969

De vooruitontvangen subsidies verwervingen en projecten zijn ontvangen subsidies waarvan de verwerving c.q. de projectuitvoering nog moet plaatsvinden. De vooruitontvangen contributies volgend jaar zijn de in 2012 geïnde contributies voor het jaar 2013.

Het bedrag Nationale Postcode Loterij nog te besteden betreft het nog niet bestede deel van de bijdrage ad €15,0 miljoen die Natuurmonumenten in 2012 heeft ontvangen van de Nationale Postcode Loterij voor de realisatie van het Marker Wadden-project. Dit bedrag is opgenomen onder de Kortlopende schulden in afwachting van de definitieve doorgang van het project.

7 JAARREKENING 2012

B9 Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie inzake leningen verwervingssubsidies (x€1.000)

Stand leningen per 1-1-2012		267.331
Af: aflossing in 2012, gefinancierd door het ministerie van EL&I		6.351 -
Stand per 31-12-2012: lening Groenfonds/vordering EL&I		260.980
Verloop nog toe te wijzen subsidies:		
Stand per 1-1-2012		1.647
Bij: storting door EL&I voor rente en aflossing	16.026	
ontvangen rente op het uitstaande bedrag	10	
Af: subsidies voor Natuurmonumenten en de Landschappen	-	
betaling kosten Groenfonds en Natuurmonumenten	50 -	
betaling rente en aflossing aan het Groenfonds	16.021 -	35 -
Stand per 31-12-2012 van nog toe te wijzen subsidies		1.612

Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen ontvangen van de provincies jaarlijks subsidie voor het verwerven van natuurgebieden. Natuurmonumenten, de provincies, het ministerie van EL&I en de Landschappen zijn overeengekomen dat Natuurmonumenten vanaf 2004 leningen afsluit bij het Nationaal Groenfonds, ter financiering van deze subsidies. Met het toewijzen van subsidies aan Natuurmonumenten en de Landschappen bepalen de provincies de bestemming van deze geleende gelden.

EL&I voldoet voor Natuurmonumenten alle rente- en aflossingsverplichtingen op de leningen.

Ook is vastgelegd dat de minister van EL&I Natuurmonumenten vrijwaart van alle claims van derden.

Gezien bovenstaande bepalingen worden de lening en de daartegenover staande vordering op EL&I voor rente en aflossing, wel afzonderlijk onderaan op de balans vermeld (aan de debetzijde en aan de creditzijde) maar niet in de balanstelling opgenomen.

Sinds 2011 is er geen nieuwe lening aangegaan vanwege de stop door de overheid op subsidies voor verwervingen.

7 JAARREKENING 2012

Niet uit de balans blijkende rechten en verplichtingen

Natuurontwikkelingsfonds IJmeer

In 1999 is het Natuurontwikkelingsfonds IJmeer ontstaan uit donaties van de Provincie Noord-Holland, de gemeente Amsterdam en Natuurmonumenten. Uit dit fonds worden projecten betaald ter compensatie van het natuurverlies door de aanleg van de wijk IJburg bij Amsterdam. Natuurmonumenten voert alleen het financiële beheer en kan niet zelf over deze middelen beschikken. Het saldo van het fonds bedroeg ultimo 2012 €3,6 miljoen (ultimo 2011 : €4,3 miljoen) en is nagenoeg geheel belegd in staatsobligaties. Aangezien Natuurmonumenten uitsluitend het financiële beheer uitvoert, zijn deze middelen alsmede de bestedingsverplichtingen niet in de balans van Natuurmonumenten opgenomen.

Lopende projecten

Per balansdatum bedroeg het nog niet bestede restantbudget van de lopende projecten €24,0 miljoen. De uitvoering en afronding daarvan zal in de komende jaren gerealiseerd worden. Voor een deel van dit restantbudget zijn uitvoeringscontracten aangegaan. De kosten zijn voor €19,0 miljoen gedekt met subsidietoezeggingen. Het restant ad €5,0 miljoen zal worden gefinancierd met in komende jaren te ontvangen inkomsten uit fondsenwerving, aandeel in acties van derden en overige.

7 JAARREKENING 2012

Toelichting op de staat van baten en lasten

Ra1 Contributies van leden

De contributie-inkomsten kwamen in 2012 uit op €18,1 miljoen, dat is nagenoeg het begrote bedrag. Het ledental steeg van 726.066 (ultimo 2011) naar 732.759 (ultimo 2012). *In hoofdstuk 3 Betrekken leest u meer over de steun van leden.*

Ra2 Ontvangen giften en schenkingen (x€1.000)

	Realisatie 2012	Begroting 2012	Realisatie 2011
Ontvangen uit fondsenwervende acties	2.310	1.400	4.732
Ontvangen uit overige giften en donaties	1.949	1.600	2.147
Verantwoord in het boekjaar	4.259	3.000	6.879

De ontvangen giften en schenkingen zijn samengesteld uit de opbrengsten uit fondsenwervende acties en overige giften en donaties van particulieren. In 2011 waren de baten uit fondsenwervende acties met name hoger door de vrijwillige bijdrage van de leden voor het nieuwe Natuurboek (in 2011 €2,9 miljoen). Van de ontvangsten uit giften en acties is in totaal €1,0 miljoen toegevoegd aan de bestemmingsfondsen. In de ontvangen giften en schenkingen is €0,3 miljoen collecte-opbrengsten begrepen.

7 JAARREKENING 2012

Ra3 Erfstellingen en legaten (x€1.000)

	Realisatie 2012	Begroting 2012	Realisatie 2011
Ontvangen in het boekjaar	5.536		6.472
Af: reeds in het vorig boekjaar verantwoord	3.476 -		4.235 -
	2.060		2.237
Bij: te verwachten maar nog niet ontvangen	5.943		3.476
Verantwoord in het boekjaar	8.003	6.500	5.713

In 2012 waren er 196 nalatenschappen en legaten onder handen. De grootste bedroeg €2,5 miljoen.

7 JAARREKENING 2012

Ra4 Resultaat verkoop artikelen (x€1.000)

	Realisatie 2012	Begroting 2012	Realisatie 2011
Omzet	875	900	743
Af: kostprijs van de omzet	453 -	500 -	433 -
Brutowinst	422	400	310

Het resultaat verkoop artikelen betreft de bruto winst op verkoop van boeken, wandelkaarten, kalenders e.d. via postorders en in de bezoekerscentra.

Ra5 Sponsoring en bedrijfsgiften

De inkomsten uit sponsoring en bedrijfsgiften kwamen uit op €1,0 miljoen en waren daarmee €0,4 miljoen lager dan begroot, en €0,3 miljoen lager dan in 2011. *In hoofdstuk 3.4 wordt nader ingegaan op het verbinden van organisaties met Natuurmonumenten.*

7 JAARREKENING 2012

Rb Aandeel in acties van derden: Nationale Postcode Loterij en overige (x€1.000)

	Realisatie 2012	Begroting 2012	Realisatie 2011
Nationale Postcode Loterij:			
jaarlijkse bijdrage	13.502	13.500	13.500
natuurloten	208	-	-
extra geld voor verwerving en inrichting	744	-	2.861
	14.454	13.500	16.361
Vriendenloterij	76	-	-
Overige acties	427	300	675
Totaal Aandeel in acties derden	14.957	13.800	17.036

In 1991 sloot Natuurmonumenten een overeenkomst voor dertig jaar met de Nationale Postcode Loterij. Daarin is vastgelegd dat de vereniging als begunstigde zal delen in de opbrengst van de loterij. De extra gelden betroffen voor €0,5 miljoen besteding bijdrage Marker Wadden. Voor dit project werd in 2012 €15,0 miljoen ontvangen van de Nationale Postcode Loterij. Het resterende bedrag is opgenomen onder de Kortlopende schulden in afwachting van de definitieve doorgang van het project. Inmiddels zijn er toezeggingen ontvangen van €15 miljoen van zowel het Ministerie van EL&I als het Ministerie van I&M. De overige acties betroffen nagenoeg geheel puzzelacties met het tijdschrift Libelle.

7 JAARREKENING 2012

Rc Overheidssubsidies (x€1.000)

	Realisatie 2012	Begroting 2012	Realisatie 2011
Verwervingen van natuurterreinen	1.967	2.900	10.423
Exploitatie beheer natuurterreinen	21.516	18.200	18.466
Projecten beheer natuurterreinen	20.191	16.000	11.792
Verantwoord in het boekjaar	43.674	37.100	40.681

Door de stop op verwervingssubsidies waren deze fors lager dan in voorgaande jaren. Daarmee was in de begroting rekening gehouden. De subsidies voor exploitatie waren hoger doordat er meer oppervlaktes in de nieuwe SNL-regeling zijn opgenomen. De subsidies voor projecten waren €4,2 miljoen hoger van begroot en €8,4 miljoen hoger dan in 2011 doordat er bij de realisatie van de projecten een inhaalslag heeft plaatsgevonden. De betreffende kosten zijn navenant beduidend hoger dan begroot.

7 JAARREKENING 2012

Rd Baten uit beleggingen (x€1.000)

	Realisatie 2012	Begroting 2012	Realisatie 2011
Interest obligaties	4.516		5.434
Dividend aandelen	799		915
Interest leningen en banksaldi	307		107
Gerealiseerd koersresultaat	883 -		1.017
Ongerealiseerd koersresultaat	8.838		4.461 -
Bruto resultaat beleggingen	13.577	5.800	3.012
Kosten beleggingen	466 -	400 -	394 -
Totaal resultaat beleggingen	13.111	5.400	2.618
In de staat van baten en lasten opgenomen onder:			
Rd1 Directe baten beleggingen	5.622	5.800	6.456
Rd2 Koersresultaten beleggingen	7.955	-	3.444 -
Rh4 Kosten beleggingen	466 -	400-	394 -
	13.111	5.400	2.618

In hoofdstuk 6, Financiële resultaten en beleid, is het resultaat op de beleggingen al nader toegelicht (*zie pagina 64*).

7 JAARREKENING 2012

Re Inkomsten terreinbeheer (x€1.000)

	Realisatie 2012	Begroting 2012	Realisatie 2011
Opbrengsten uit huren en pachten	7.687	7.481	7.930
Opbrengsten verkoop producten terreinbeheer	1.529	1.629	1.589
Opbrengsten uit excursies	546	447	491
Opbrengsten verleende diensten voor derden	254	313	347
Overige terreinopbrengsten	1.407	1.530	989
Totaal boekjaar	11.423	11.400	11.346

De inkomsten uit terreinbeheer bestaan uit de structurele inkomsten uit huren, pachten en terreinproducten zoals hout, gras e.d. De overige terreinopbrengsten bevatten o.a. de verkoop van diverse fiets- en ruitervergunningen, alsmede ook de verkoop van pontkaartjes bij het eiland Tiengemetten. Verder worden de overige terreinopbrengsten voornamelijk gevormd door eenmalige opbrengsten uit verkoop van zand en klei, CO₂-certificaten en waterwinning.

Rf Overige baten (x€1.000)

	Realisatie 2012	Begroting 2012	Realisatie 2011
Totaal verkoop gebouwen, quota, gronden	1.855	2.000	1.243
Totaal boekjaar	1.855	2.000	1.243

De overige baten betreffen de verkoopopbrengsten van gebouwen en terreinen die geen directe waarde of functie hebben voor het verwezenlijken van de kerndoelstellingen.

7 JAARREKENING 2012

Rg Bestedingen aan de doelstellingen van Natuurmonumenten (x€1.000)

	Realisatie 2012	Begroting 2012	Realisatie 2011
Eigen organisatie: kosten normale bedrijfsvoering			
Beheer natuurgebieden	42.613	39.120	38.161
Beïnvloeding beleid overheden voor de natuur	3.229	4.910	4.638
Betrekken van het publiek bij de natuur	13.143	12.860	12.766
Totaal eigen organisatie	58.985	56.890	55.565
Projecten			
Verwerving natuurgebieden	6.581	4.400	13.063
Beheer natuurgebieden	28.044	23.580	17.532
Beïnvloeding beleid overheden voor de natuur	398	190	334
Betrekken van het publiek bij de natuur	6.469	5.240	6.599
Totaal projecten en verwervingen	41.492	33.410	37.528
Totaal besteed aan de doelstelling	100.477	90.300	93.093

✓ BESTEDINGEN AAN DE DOELSTELLINGEN VAN NATUURMONUMENTEN VERVOLG OP DE VOLGENDE PAGINA

7 JAARREKENING 2012

Rg Bestedingen aan de doelstellingen van Natuurmonumenten (x€1.000)

	Realisatie 2012	Begroting 2012	Realisatie 2011
Inzake beheer en verwerving natuurgebieden	77.238	67.100	68.756
Inzake beïnvloeding beleid overheden voor de natuur	3.627	5.100	4.972
Inzake betrekken van het publiek bij de natuur	19.612	18.100	19.365
Totaal besteed aan de doelstelling	100.477	90.300	93.093
in % van de baten	85,7%	90,5%	87,5%
in % van de totale lasten	89,1%	89,1%	90,1%

Van de ontvangen baten werd 85,7% direct besteed aan de doelstellingen. Daarnaast ging 6,9% naar de kosten voor werving en 3,7% naar kosten voor beheer en administratie. De resterende 3,7% werd toegevoegd aan de reserves en bestemmingsfondsen.

In de hoofdstukken 1 tot 4 leest u meer over de bestedingen voor het verwerven en beheren, beïnvloeden en betrekken.

Rh1 Kosten eigen fondsenwerving (x€1.000)

	Realisatie 2012	Begroting 2012	Realisatie 2011
Kosten normale bedrijfsvoering voor fondsenwerving	3.742	3.100	2.765
Kosten projecten voor fondsenwerving	2.684	2.000	1.652
Verantwoord in het boekjaar	6.426	5.100	4.417
in % baten eigen fondsenwerving	20,2%	17,2%	13,3%

In 2012 is de inzet op fondsenwerving weer opgepakt in het kader van het Nieuwe Natuurmonumenten, voor met name het werven van extra leden €2,2 miljoen, en de OERRR-campagne (€0,8 miljoen fondsenwerving) die beoogt om kinderen meer te betrekken bij de natuur. De methode van vaststelling van de kosten fondsenwerving is toegelicht in [paragraaf 7.3. Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling](#). In hoofdstuk 3 Betrekken leest u meer over de activiteiten rondom fondsenwerving.

7 JAARREKENING 2012

Rh2 Kosten aandeel acties derden (x€1.000)

	Realisatie 2012	Begroting 2012	Realisatie 2011
Kosten normale bedrijfsvoering	112	0	0
Kosten projecten	258	0	0
Verantwoord in het boekjaar	370	-	-

Dit betreft de kosten in de campagne voor de natuurloten van de Nationale Postcode Loterij en de kosten voor de campagne voor de Vriendenloterij.

Rh3 Kosten subsidies overheden (x€1.000)

	Realisatie 2012	Begroting 2012	Realisatie 2011
Kosten normale bedrijfsvoering	750	1000	851
Kosten projecten	90	0	154
Verantwoord in het boekjaar	840	1.000	1.005

Hierin zijn onder meer begrepen de salariskosten van medewerkers die zijn belast met het aanvragen van subsidies en het indienen van verantwoordingen, alsmede de kosten van de betreffende controleverklaringen. In 2011 en 2012 werden extra kosten gemaakt voor de implementatie van het nieuwe stelsel voor exploitatiesubsidies (Subsidiestelsel Natuur en Landschapsbeheer, kortweg SNL).

Rh4 Kosten beleggingen

Hierin zijn de kosten begrepen van de externe vermogensbeheerders die Natuurmonumenten heeft ingeschakeld voor het beheer van de beleggingen.

7 JAARREKENING 2012

Ri Kosten beheer en administratie (x€1.000)

	Realisatie 2012	Begroting 2012	Realisatie 2011
Kosten normale bedrijfsvoering	4.250	4.500	4.143
Kosten projecten	52	0	313
Verantwoord in het boekjaar	4.302	4.500	4.456
in % van de totale lasten	3,8%	4,4%	4,3%

De kosten voor beheer en administratie bestaan uit de kosten van de directie en de centrale stafafdelingen Financiën en Bedrijfsvoering. Natuurmonumenten hanteert bij de vaststelling van deze kosten de aanbevelingen van de Vereniging Fondsenwervende Instellingen.

In 2007 is een benchmark uitgevoerd waarbij de kosten voor beheer en administratie zijn vergeleken met andere organisaties, o.a. een overheidsinstelling en andere goede doelen-organisaties. Aan de hand van dat onderzoek heeft Natuurmonumenten een norm voor kosten van beheer en administratie vastgesteld van maximaal 4% van de totale kosten.

De kosten beheer en administratie bevatten tevens de accountantskosten voor de controle van de jaarrekening. Hieronder volgt een specificatie van de accountantskosten. De kosten van gefactureerde projectcontrole zijn verantwoord onder Rh3 Kosten subsidies overheden.

Accountantskosten

(x€1.000)	Honorarium 2012	Honorarium 2011
Categorie		
Onderzoek van de jaarrekening	59	59
Diverse adviezen en reviews, vnl ICT-strategie	109	0
In 2012 gefactureerde projectcontroles	59	83
Totaal exclusief btw	227	142
Totaal inclusief btw	272	169

7 JAARREKENING 2012

Kostenverdeelstaat naar Doelstelling, kosten werving baten en Kosten beheer en administratie

(*€1.000)	Verwerven/beheer natuurgebieden	Beïnvloeden overheid	Betrekken publiek	Fondsen- werving	Acties derden	Kosten subsidies	Kosten beleggingen	Beheer en administratie	Totaal 2012	begroting 2012	Totaal 2011
Verwerving natuurgebieden	6.581								6.581	4.400	13.063
Salarissen en sociale lasten	18.168	2.404	6.542	1.644	0	633	25	2.096	31.512	31.115	29.949
Pensioen- en VUT-lasten	2.317	307	834	210	0	81	3	267	4.019	3.969	3.683
Overige personeelskosten	2.249	88	620	4		6	3	386	3.356	3.517	3.794
Uitbesteed werk	37.906	689	9.673	4.003	370	26	10	788	53.465	45.787	39.151
Materiaalverbruik, kantoor- en administratiekosten	5.874	106	1.300	263		21	5	558	8.127	7.300	8.882
Afschrijvingskosten	1.445	19	410			6		49	1.929	1.800	1.572
Assurantiën, financiële kosten, belastingen	2.210	13	207	174		66	420	119	3.209	2.700	2.768
Overige	488	1	26	128		1		39	683	712	503
Totaal kosten	77.238	3.627	19.612	6.426	370	840	466	4.302	112.881	101.300	103.365

In de kostenverdeelstaat zijn de structurele kosten en de projectkosten opgenomen en uitgesplitst in groepen van kostensoorten. De verwervingskosten natuurgebieden kwamen €2,2 miljoen hoger uit dan begroot en €6,5 miljoen lager dan in 2011. De subsidies daarop zijn €8,5 miljoen lager dan in 2011 vanwege de stop op verwervingssubsidies door de overheid. De verwervingen werden o.a. ook gefinancierd met €1,2 miljoen uit giften en fondsenwervende acties, en €0,8 miljoen uit bijdragen van de Nationale Postcode Loterij voor Vaalwaard. De salariskosten waren €0,4 miljoen hoger dan begroot. Dat kwam voornamelijk door een toevoeging aan de reservering voor niet-opgenomen vakantiedagen ad €0,7 miljoen. Eind 2012 waren er 704 medewerkers in dienst bij de vereniging (eind 2011: 692), hetgeen neerkomt op 568,0 fte's (2011: 556,5 fte's). Gemiddeld was de personele bezetting in 2012 564,6 fte's groot (vorig jaar 553,7 fte's). De kosten voor uitbesteed werk waren €7,6 miljoen hoger dan begroot. In 2012 is een inhaalslag gepleegd bij de realisatie van projecten beheer, wat ook tot €4,2 miljoen meer projectsubsidie heeft geleid. Daarnaast werd er inzake uitbesteed werk voor €3,8 miljoen uit bestemmingsreserves- en fondsen onttrokken, terwijl in de begroting rekening was gehouden met €1,5 miljoen. Onderdeel daarvan is o.a. de OERRR-campagne.

7 JAARREKENING 2012

Beloning bestuurders

De bestuursleden van Natuurmonumenten verrichten hun werkzaamheden onbezoldigd. Ook verstrekt Natuurmonumenten geen leningen, voorschotten of garanties aan de bestuursleden. Wel kunnen zij de gemaakte reiskosten declareren. In 2012 werd €3.289 uitbetaald aan reiskosten voor bestuursleden.

De salariskosten van de directie in 2012 (x€1.000)

Naam Functie	J.J. de Graeff alg. directeur	T. Wams directeur Natuurbeheer	F. Koster directeur Financiën Bedrijfsvoering
Dienstverband			
Aard (looptijd)	onbepaald	onbepaald	onbepaald
uren	37,00	37,00	37,00
part-time percentage	100,00	100,00	100,00
periode	1/1-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12
Bezoldiging (x€1.000)			
Jaarinkomen			
bruto loon/salaris	126	111	112
vakantiegeld	10	9	9
eindejrsuitkering, 13e/14emnd	0	0	0
variabel jaarinkomen	0	0	0
Totaal jaarinkomen	136	120	121
SV lasten (wg deel)	10	10	10
Belastbare vergoedingen/bijtellings	1	1	0
Pensioenlasten (wg deel)	19	16	16
Overige beloningen op termijn	0	0	0
Uitkeringen beëindiging dienstverband	0	0	0
Totaal bezoldiging 2012 incl. werkgeverslasten	166	147	147
Totaal bezoldiging 2011	163	145	144

7 JAARREKENING 2012

Overzicht in- en uitgaande kasstromen (*€1 miljoen)

	31-12-2012		31-12-2011	
Inkomend				
Rc Overheidssubsidies	37,3		39,4	
Ra Eigen fondsenwerving	29,1		33,1	
Rb Acties van derden (vnl Nationale Postcode Loterij)	29,2		16,3	
Re/f Inkomsten terreinbeheer en overige inkomsten	13,3		12,6	
Rd1 Direct resultaat beleggingen	5,5		6,8	
B4 Indirect resultaat beleggingen	8,0		-2,2	
B8a Opname langlopende leningen	0,4		0,9	
B1b Desinvestering ruilgronden	0,2		0,0	
Totaal inkomend		123,0		106,9
Uitgaand				
Rg Betalingen aan doelstellingen	98,1		89,1	
Ri Betalingen beheer en administratie	4,3		4,5	
Rh Betalingen inzake wervingskosten	8,0		5,8	
B4 toevoeging beleggingen	1,9			
B1c Betalingen investeringen gebouwen machines	3,2		3,7	
B8a Aflossing op langlopende leningen	0,4		0,5	
Totaal uitgaand		115,9		103,6
Totaal mutatie liquide middelen		7,1		3,3
Liquide middelen 1-1		3,3		0,0
Liquide middelen 31-12		10,4		3,3

Liquide middelen 31-12: € 15,1 - €4,7 verschuldigd in rek. courant: totaal €10,4 miljoen

7 JAARREKENING 2012

Overzicht van in- en uitgaande kasstromen

Met dit overzicht wordt inzicht gegeven in het verloop van de in- en uitgaande kasstromen over 2012.

In 2012 bedroeg de inkomende geldstroom in totaal €123,0 miljoen, dat is €16,1 miljoen hoger dan in 2011. De uitgaande geldstroom bedroeg in 2012 €115,9 miljoen, tegenover €103,6 miljoen in 2011.

De toename van de inkomsten uit Acties van derden kwam voornamelijk door de extra bijdrage ad €15,0 miljoen voor Marker Wadden van de Nationale Postcode Loterij. Dit bedrag is nagenoeg geheel aan de liquide middelen toegevoegd in de vorm van bankspaarrekeningen.

Het positieve koersresultaat beleggingen is ten dele (€1,9 miljoen) aan de beleggingsportefeuille toegevoegd. Het restant is gebruikt om liquiditeitstekorten op te vangen.

Overige gegevens 2012

Bestemming resultaat (x€1.000)

	2012	2011
Toegevoegd/onttrokken aan		
Reserve als bron van inkomsten	6.050	589 -
Bestemmingsreserve invoering Meerjarenplan	744 -	2.576
Bestemmingsfondsen	913 -	1.006
Totaal tekort/overschot	4.393	2.993

De bestemming van het resultaat geschiedt conform het besluit van het bestuur. De directie van Natuurmonumenten stelt voor om, na het instellen van het Bestemmingsfonds positionering en het op peil brengen van de bestemmingsreserves en de bestemmingsfondsen, het resterende saldo toe te voegen aan de Reserve als bron van inkomsten. Dit voorstel voor resultaatbestemming is al in deze jaarrekening verwerkt.

7 JAARREKENING 2012

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van de Vereniging Natuurmonumenten

Verklaring betreffende de jaarrekening

Wij hebben de jaarrekening 2012 van de Vereniging Natuurmonumenten te 's Graveland gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2012 en de staat van baten en lasten over 2012 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de vereniging is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag beide in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 'Fondsenwervende instellingen'. Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden.

Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten. Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de vereniging. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het bestuur van de vereniging gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Vereniging Natuurmonumenten per 31 december 2012 en van het resultaat over 2012 in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 'Fondsenwervende instellingen'.

Verklaring betreffende het jaarverslag

Wij vermelden dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 'Fondsenwervende instellingen' is opgesteld. Tevens vermelden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Amstelveen, 4 april 2013
KPMG Accountants N.V.
S. Haringa RA

Ondertekening en datering

De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het bestuur van de vereniging Natuurmonumenten.

's-Graveland, namens het bestuur,

G.J. Wijers
voorzitter

J. van den Belt
penningmeester

2012

BEGROTING 2013 EN FINANCIËEL MEERJARENPLAN 2013-2018

8

8 BEGROTING 2013 EN FINANCIËEL MEERJARENPLAN 2013-2018

In 2012 is een nieuw meerjarenplan (MJP) voor de periode 2013–2018 opgesteld. Dit plan is vooral bedoeld om aan te geven hoe wij de komende jaren positie kiezen teneinde inhoud te geven aan onze missie.

Het MJP zet een koers uit, die er in essentie op neer komt dat wij minder afhankelijk willen zijn van de overheid, en ons meer onder de mensen willen bewegen, met hen willen samenwerken en ook namens hen ons willen mengen in het maatschappelijke en politieke debat. Wij vatten deze koers samen onder het motto ‘het Nieuwe Natuurmonumenten’. Tegelijkertijd hebben wij, in samenhang met het Nieuwe Natuurmonumenten, ons ook de vraag gesteld waar ons werk zich de komende jaren inhoudelijk op moet richten. Daartoe hebben wij een visie opgesteld, die samen met het Nieuwe Natuurmonumenten het beleidskader biedt voor dit meerjarenplan.

De ambities van dit MJP concentreren zich op genoemde veranderingsopgave, voorzien van concreet meetbare doelstellingen. Naar verhouding is er meer aandacht voor onze relatie met mensen en minder voor directe natuurverbetering. Dat neemt echter niet weg dat de bijdrageregeling voor het onderhoud in veel gebieden extra inspanningen mogelijk maakt en ons daartoe trouwens ook verplicht. Uitbreiding van ons areaal zal de komende jaren echter vermoedelijk zeer beperkt zijn, de mogelijkheid om inrichtingsmaatregelen te treffen zal vaak afhangen van ad hoc ter beschikking komende gelden.

Financiële meerjarenverkenning 2013-2015

Het meerjarenplan bestrijkt de periode 2013-2018. Vanwege onzekerheden beperken we de financiële meerjarenverkenning tot 3 jaar.

De opbrengsten van de fondsenwerving zijn gebaseerd op het plan van de afdeling Communicatie & Marketing voor de periode 2013-2015. Deze liggen in lijn met eerdere ramingen.

De totale opbrengsten, inclusief fondsenwerving liggen hoger. Hoewel het gaat om een behoedzame raming, blijft het onzeker of deze ook daadwerkelijk gerealiseerd gaan worden (met name waar het de eigen fondsenwerving betreft). Een eventuele negatieve ontwikkeling van bovenstaande opbrengsten kunnen we opvangen door actief bij te sturen op de hoogte van de wervingskosten.

Autonome ontwikkelingen en een aanpassing voor algemene prijsindexatie leiden tot een verhoging van de kosten voor de normale bedrijfsvoering.

Voor de veranderopgave die volgt uit het Nieuwe Natuurmonumenten en de Natuurvisie worden extra middelen vrijgemaakt.

Het projectenbudget is iets verlaagd om de structurele budgetten te kunnen garanderen en om ruimte te creëren voor de veranderopgave.

Van spaken naar hoofdlijnen

In de jaarrekening 2012 is gebruik gemaakt van de spaakindeling van het meerjarenplan 2007-2012: Beheren, Beïnvloeden, Betrekken en Besturen. In het nieuwe meerjarenplan 2013-2018 wordt gewerkt met de vier hoofdlijnen van het Nieuwe Natuurmonumenten. Deze hoofdlijnen zijn Beweging zijn, Spreekbuis zijn, Goed beheerder zijn en Ondernemende organisatie zijn. In de opstelling van het financiële meerjarenplan 2013-2015 is gebruik gemaakt van de nieuwe indeling naar hoofdlijnen.

8 BEGROTING 2013 EN FINANCIEEL MEERJARENPLAN 2013-2018

Financieel meerjarenplan 2013-2015 begroting

(x€1 miljoen)	2013	2014	2015
Ra Baten uit eigen fondsenwerving			
Ra1 Contributies van leden	17,8	17,9	17,5
Ra2 Ontvangen giften en schenkingen	4,3	5,2	6,1
Ra3 Erfstellingen en legaten	6,6	6,7	6,9
Ra4 Verkoopresultaat	0,5	0,6	0,7
Ra5 Sponsoring en bedrijfsgiften/Partnerschappen	1,5	1,8	1,8
	30,7	32,2	33,0
Rb Aandeel in acties van derden	15,8	16,0	17,7
Rc Overheidssubsidies	39,4	39,5	38,0
Rd1 Directe baten uit beleggingen	6,1	6,1	6,1
Rd2 Koersresultaat uit beleggingen	0,0	0,0	0,0
Re Inkomsten terreinbeheer	11,9	12,7	13,8
Rf Overige baten	1,3	1,3	1,3
Totaal inkomsten	105,2	107,8	109,9
Rg Besteed aan de doelstellingen			
Rg1 Verwerving natuurgebieden	4,4	5,0	5,1
Rg2 Goed beheerder zijn	68,4	69,3	69,5
Rg3 Spreekbuis zijn	4,4	4,5	4,5
Rg4 Beweging zijn	17,1	17,6	17,7
	94,3	96,4	96,8

✓ FINANCIEEL MEERJARENPLAN 2013-2015 BEGROTING VERVOLG OP DE VOLGENDE PAGINA

8 BEGROTING 2013 EN FINANCIEEL MEERJARENPLAN 2013-2018

Financieel meerjarenplan 2013-2015 begroting

(x€1 miljoen)	2013	2014	2015
Rh Werving baten			
Rh1 Kosten eigen fondsenwerving	6,0	6,1	6,2
Rh2 Kosten acties derden	0,8	0,9	1,0
Rh3 Kosten subsidies overheden	0,7	0,7	0,7
Rh4 Kosten beleggingen	0,4	0,4	0,4
	7,9	8,1	8,3
Ri Beheer en administratie			
Ri Kosten beheer en administratie	4,6	4,7	4,8
Totaal bestedingen	106,8	109,2	109,9
Tekort / overschot	-1,6	-1,4	0,0

COLOFON

Dit jaarverslag is een uitgave van Natuurmonumenten.

De productie is in handen van de afdeling Communicatie & Marketing.

Het jaarverslag 2012 werd op 20 april 2013 goedgekeurd door de verenigingsraad van Natuurmonumenten.

Met bijdragen van: de medewerkers van Natuurmonumenten

Projectcoördinatie en eindredactie: Michel Verschoor, tekstschrijver en natuurjournalist

Tekstcorrecties: Ellen Janssen, Ideële Producties

Conceptontwikkeling, art direction, opmaak en prepress: Dinq media

Productiebegeleiding: Marlies Tenback

Beeldredactie: MediaMind Creative BV, Stefan Claessens

Fotografie: Janko van Beek/Natuurmonumenten (12, 42), Geurt Besselink/Kina (5, 60), Geurt Besselink/Natuurmonumenten (34, 40), Henk Breij/Natuurmonumenten (14), Thea Bezemer/Natuurmonumenten (21), Laurie Campbell/Nature Picture Library (56), Stefan Claessens/Natuurmonumenten (35), Wim Dasselaar/Natuurmonumenten (22), Laurence Delderfield/Natuurmonumenten (34, 44), Andrea Denotti/Natuurmonumenten (14), Rob Doolaard/Natuurmonumenten (8, 19, 24, 25, 43), Danny Ellinger/Foto Nature (29), Ernie Enkelaar (16, 27, 38), Paul van Gaalen/Natuurmonumenten (14), Pieter Huisman/Natuurmonumenten (49), Luc Hoogenstein/Buiten-Beeld (1), Pauline Joosten/Natuurmonumenten (106), Nico van Kappel/Buiten-Beeld (18), Wim Kluvers/Natuurmonumenten (49), Rene Koster/Natuurmonumenten (57, 62, 67), Jan Kriek/Natuurmonumenten (21), Diederik van der Laan/Natuurmonumenten (30), Andries de la Lande Cremer/Natuurmonumenten (8, 13, 15, 24, 54), Martin van Lokven/Natuurmonumenten (23, 26, 37), Bob Luijks/Buiten-Beeld (11), Nationale Postcodeloterij (36), Jan van der Ploeg (55), Fred Prak/Natuurmonumenten (12, 33), Greet de Schipper/Natuurmonumenten (54), Ferry Siemensma/Natuurmonumenten (15), Martin Stevens/Natuurmonumenten (48), Marco de Swart/ANP (20), Herman Veerbeek/Natuurmonumenten (7, 45), Caroline Westdijk (3).